

OIKEUSTIEDE

JURISPRUDENTIA

XLVIII

2015

SUOMALAISEN LAKIMIESYHDISTYKSEN VUOSIKIRJA

Toimitusneuvosto

Jaana Norio-Timonen, puheenjohtaja
Tuula Linna
Tapio Määttä
Seppo Villa

Toimittaja

Tapani Lohi

Tilausosoite

Suomalainen Lakimiesyhdistys
Kasarmikatu 23 A 17
00130 Helsinki
p. 09 6120 300
www.lakimiesyhdistys.fi
toimisto@lakimiesyhdistys.fi

© 2015 kirjoittajat ja Suomalainen Lakimiesyhdistys
ISSN-L 0355-8215
ISSN 0355-8215
ISBN 978-951-855-352-9
Oy Nord Print Ab, Helsinki 2015

Mikko Huttunen

**”VOITTO MAAILMAN KANSOILLE”
VAI ”SUURI HISTORIAALLINEN
EPÄONNISTUMINEN”?**

**Analyysi asekauppasopimuksen
keskeisimmistä määräyksistä**

Sisällys

1	JOHDANTO	9
1.1	Kansainvälisen asekaupan merkitys ja sääntely.....	9
1.2	Asekauppasopimus: uusi toivo?.....	11
1.3	Artikkelin tavoitteet, sisältö ja lähestymistapa	13
2	SOVELTAMISALA.....	15
2.1	Aseet	15
2.1.1	Lähtökohtia	15
2.1.2	Suuret asejärjestelmät	16
2.1.3	Pienaseet ja kevyet aseet	19
2.2	Toiminnat	21
2.2.1	Siirron käsite	21
2.2.2	Soveltamisalaan kuulumaton toiminta	23
2.3	Ampumatarvikkeet sekä aseiden osat ja komponentit	24
2.3.1	Määritelmät ja määräykset	24
2.3.2	Osien ja komponenttien vientimuoto	26
3	KIELLOT.....	27
3.1	Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston toimenpiteiden rikkominen	27
3.2	Asesiirtoihin liittyvien kansainvälisten velvoitteiden rikkominen	29
3.3	Aseiden käyttö tiettyihin kansainvälisiin rikoksiin	32
3.3.1	Edellytetty tiedon taso ja muita yleisiä huomioita	32
3.3.2	Kiellon rikosoikeudellinen ulottuvuus	36
4	VIENTILUPAHAKEMUSTEN ARVIOINTI.....	40
4.1	Yleisiä huomioita	40
4.2	Rauhan ja turvallisuuden vahvistaminen tai heikentäminen	42
4.3	Tiettyjen loukkausten tai rikosten tekeminen tai helpottaminen..	44
4.3.1	Arvioinnin perusteet.....	44
4.3.2	Humanitaarisen oikeuden ja ihmisoikeuksien vakava loukkaaminen.....	45
4.3.3	Terrorismiin ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvät teot	47
4.3.4	Naisten ja lasten erityissuojelu.....	49

4.4 Riskien vähentämiseksi toteutettavat toimet.....	50
4.5 Viennin hyväksyttävyyden arviointi	52
4.5.1 Huomattavan riskin käsite.....	52
4.5.2 Käsitteen ongelmallisuus	54
4.6 Muut vientiä koskevat määräykset.....	55
4.6.1 Lupien antaminen ja yksityiskohtaisuus	55
4.6.2 Tiedonantovelvollisuus	55
4.6.3 Lupien uudelleenarviointi	57
5 YHTEENVETO JA LOPPUPÄÄTELMÄT	58
LÄHTEET.....	61
LYHENTEET	73
OIKEUSTAPAUKSET.....	73
”A VICTORY FOR THE WORLD’S PEOPLE” OR ”A HISTORIC AND MOMENTOUS FAILURE”? AN ANALYSIS OF THE CORE PROVISIONS OF THE ARMS TRADE TREATY	74

”Voitto maailman kansoille” vai ”suuri historiallinen epäonnistuminen”?

Analyysi asekauppasopimuksen keskeisimmistä määräyksistä*

1 JOHDANTO

1.1 Kansainvälisen asekaupan merkitys ja sääntely

Kansainvälinen aseiden ja ampumatarvikkeiden¹ kauppa on vaikutusvaltaista liiketoimintaa. Vaikka asekaupan taloudellinen arvo on melko marginaalinen verrattuna lukuisten muiden hyödykkeiden kauppaan,² on se jo vuosisatoja ollut tärkeä tekijä oikeudellisissa, taloudellisissa, teknologisissa, sotilaallisissa ja poliittisissa muutoksissa:³ lyhyesti sanottuna maailmanpolitiikan valtapelissä, jossa sillä edelleen on elintärkeä rooli. Tästä osuvana ja ajankohtaisena muistutuksena toimii ainakin kaksi seikkaa: Yhdistyneiden kansakuntien (YK) ja Euroopan unionin (EU) lukuisat tuoreet aseidenvientikiellot⁴ sekä Syyriassa käynnissä oleva sisällissotamainen, aseellinen konflikti, jossa molemmat osapuolet ovat saaneet suurvalloilta tukea aseiden muodossa.⁵

* Artikkelin pohjautuu kirjoittajan pro gradu -tutkielmaan *The Arms Trade Treaty: An Interpretive Study*. Ks. Huttunen 2014.

¹ Tässä artikkelissa esitetyt luvut ja argumentit koskevat tavanomaisia aseita, ei siis ydinaseita, biologisia aseita tai kemiallisia aseita. Määritelmästä ks. *Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*, s. 81.

² Asekaupan arvon määrittelyä on pidetty vaikeana tehtävänä. Maailmanlaajuiset puolustusmenot ovat viime aikoina olleet vuosittain n. 1700 miljardia, mutta luku kattaa paljon muutakin kuin itse asekaupan. Hieman lähteestä riippuen kansainvälistä asekauppaa pidetään nykyisin n. 40–90 miljardin dollarin arvoisena, ja maailman sadan suurimman asealan yrityksen vuosittainen yhteismyynti on arvioidulta suuruudeltaan n. 300–400 miljardia dollaria. Maailman kauppajärjestöjen tilastojen mukaan polttoaineiden, maataloustuotteiden ja toimisto- ja tietoliikennelaitteistojen viennin kohdalla puhutaan muutamista *triljoonista* dollareista. Ks. *Fleurent – Perlo-Freeman* 2014, s. 1; *Grimmett – Kerr* 2012, s. 3; *Holtom – Bromley* 2010; *Perlo-Freeman – Solmirano* 2014, s. 1 ja 8; *International Trade Statistics* 2014, s. 61; *The financial value of the global arms trade*.

³ *Krause* 1992, s. 1.

⁴ Ks. SIPRI Arms Embargoes Database.

⁵ Ks. *Wezeman* 2013.

Asekaupan maailmanpoliittista painoarvoa ei siten käy kiistäminen – eikä myöskään sen vaikutuksia kansalliseen ja inhimilliseen turvallisuuteen. Kansainvälinen asekauppa nimittäin liitetään nykyään usein kuolleisuuden nousuun, vammautumiseen, ihmisoikeusloukkauksiin, pakolaisuuteen, yhteiskuntarakenteiden heikentymiseen, terveydenhuoltojärjestelmien ylikuormittumiseen, nälkiintymiseen, koulutuksen estymiseen, humanitaarisen avun ja rauhanturvaamisen vaikeutumiseen, taloudellisen kehityksen kuihtumiseen, kulttuurin väkivaltaistumiseen sekä terrorismiin ja lapsisotilaiden värväämiseen. Mainittuja ongelmia ei pidetä ainoastaan yksilöiden ja ryhmittymien harjoittaman laittoman asekaupan seurauksina, vaan niiden katsotaan johtuvan myös laillisia kanavia pitkin tapahtuvasta asekaupasta.⁶

Merkityksestään ja vaikutuksistaan huolimatta kansainvälistä asekauppaa ei ole juuri kyetty sääntelemään sitovasti tai kattavasti: kansainväliset instrumentit sisältävät ainoastaan poliittisia sitoumuksia tai ovat hyvin kapea-alaisia. Esimerkiksi Yhdistyneiden kansakuntien tavanomaisten aseiden rekisteri (jäljempänä myös pelkästään ”rekisteri”), joka perustettiin vuonna 1991 YK:n yleiskokouksen päätöslauselmalla, vain kehottaa YK:n jäsenvaltioita raportoimaan vuosittain tavanomaisten aseiden tuonnistaan ja viennistä.⁷ Samanlaisia suosituksia on annettu Wassenaarin järjestelyn puitteissa, mutta kyseinen järjestely perustuu vielä vahvemmin aseiden viejävaltioiden vapaaehtoiseen tiedonvaihtoon.⁸ Mitään pakottamiskeinoja tietojen saamiseksi ei kummankaan instrumentin kohdalla ole, eikä tietojen kerääminen itsessään edes viittaa siihen, että aseiden viennissä tulisi ottaa huomioon mahdolliset negatiiviset seuraukset.⁹

Sitovuuden ongelma pätee myös 2001 laadittuun Yhdistyneiden kansakuntien pienasetoimintaohjelmaan. Ohjelma on kattava instrumentti, jonka nojalla valtiot ovat ilmaisseet tahtonsa luoda kansallisia valvontajärjestelmiä ja alueellisia verkostoja sekä tehdä yhteistyötä YK:n kanssa laittoman asekaupan suitsemiseksi.¹⁰ Tästä huolimatta kyseessä ei ole sitova sopimus vaan poliittinen asiakirja, jonka täytäntöönpanoa ovat vaikeuttaneet muun muassa konkreettisten arviointikriteerien ja numeeristen tavoitteiden puute.¹¹ Ohjelman saavutuksista voidaan mainita myös

⁶ *Stohl – Grillot* 2009, s. 117–137. Ks. myös esim. *The Impact of Poorly Regulated Arms Transfers on the Work of the United Nations* ja alaviitteessä 14 mainitut ihmisoikeusjärjestöjen raportit.

⁷ Register of Conventional Arms, 2(a) kohta.

⁸ Järjestelyn määräyksistä ks. Wassenaar Arrangement Basic Documents.

⁹ *Goldblat* 2002, s. 48 (koskien YK:n tavanomaisten aseiden rekisteriä).

¹⁰ II osaston 2–23, 24–31 ja 32 kohdat.

¹¹ Report of the Secretary-General on Small Arms, 49 kohta (viitaten pääsihteerin aiempiin

ainoastaan poliittisesti sitova, vuonna 2005 hyväksytty kansainvälinen jäljitysinstrumentti.

Sitovaa sääntelyä on saatu aikaiseksi oikeastaan vain käsiaseiden kohdalla, joita koskee vuonna 2001 hyväksytty kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen ampuma-aseiden, niiden osien ja komponenttien sekä ampumatarvikkeiden laittoman valmistuksen ja kaupan torjumista koskeva lisäpöytäkirja (jäljempänä ”ampuma-aseita koskeva lisäpöytäkirja”). Lisäpöytäkirja kuitenkin liittyy mainittuun järjestäytyneen rikollisuuden vastaiseen sopimukseen, joten sen sääntelyn kohteena on pikemminkin rikollisjärjestöjen suorittama laiton asekauppa – ei legitimiin yritysten tai valtioiden kyseenalainen asekauppa kriisialueille.

1.2 Asekauppasopimus: uusi toivo?

Kansainvälisen asekaupan vaikutusten hillitsemiseksi ja puutteellisen sääntelyn täydentämiseksi YK:n yleiskokous hyväksyi huhtikuun 2013 alussa mittavalla enemmistöllä asekauppasopimuksen (Arms Trade Treaty; ATT), jota järjestössä oli työstyty pitkään.¹² Sopimus saavutti lyhyessä ajassa kansainvälisen yhteisön laajan kannatuksen,¹³ joten se tuli voimaan jo puolitoista vuotta myöhemmin, jouluaattona 2014. Sopimuksen laatiminen oli seurausta etenkin ihmisoikeusjärjestöjen, kuten Oxfamin ja Amnesty Internationalin mittavasta kampanjoinnista Control Arms -kattojärjestön alla, ja siten järjestöt asettivat myös suuret odotukset sopimuksen sisällön suhteen: tavoitteena oli vahva ja kattava kansainvälinen instrumentti.¹⁴

Valtaosa valtioista tavoitteli samaa kuin järjestötkin.¹⁵ Kun kuitenkin joidenkin valtioiden pyrkimyksenä oli ensisijaisesti vesittää tulevan val-

raportteihin).

¹² Sopimuksen valmistelusta ja valmistelutöistä ks. Documents of the UN Conference on the Arms Trade Treaty. Mainittakoon, että Suomi oli yksi sopimusprosessin seitsemästä aloitteentekijästä. Ks. HE 148/2013, s. 15.

¹³ Suomessa laki asekauppasopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annettiin jo tammikuun lopussa 2014, vaikka sopimus ei edellyttänytään voimassa olevan lainsäädännön muuttamista. Samalla annettiin laki asekauppasopimuksen 6 ja 7 artiklan väliaikaisesta soveltamisesta.

¹⁴ Ks. esim. *Butcher* 2012; *Cairns* 2009; *Goodman – Stedjan* 2011; *Murphy – Ray* 2012; *Ray* 2012a ja 2012b; *Silva* 2011; *Whall – Ray – Kirkham* 2013; A Global Arms Trade Treaty: What States Want; Blood at the Crossroads: Making the case for a global Arms Trade Treaty; No Arms for Atrocities or Abuses: Commit to an Effective Arms Trade Treaty.

¹⁵ Valtioiden kannanotot sopimuksen sisällöstä kerättiin vuosia ennen neuvotteluja. Ks. *Parker* 2007 ja 2008.

tiosopimuksen määräykset,¹⁶ oli lopputuloksena kiistelty asiakirja. YK:n pääsihteeri Ban Ki-moon ylisti sopimusta kuvaten sitä voitoksi maailman kansoille ja tehokkaaksi uudeksi työkaluksi.¹⁷ Tähän yhtyivät useat valtiot julistuksessaan, jossa sopimustekstiä kuvattiin vahvaksi,¹⁸ sekä ihmisoikeusjärjestöjen kampanjapäälliköt, joiden mielestä asekauppasopimus oli selvä vastalause sotaherroja ja diktaattoreja tukeville asekauppiaille.¹⁹ Myös useat sopimusta kommentoineet asiantuntijat suhtautuivat sopimukseen myönteisesti.²⁰

Näihin arvioihin eivät yhtyneet jotkin sopimuksen ulkopuolelle jättyneet merkittävät viejävaltiot, kuten Venäjä, Kiina ja Intia,²¹ ja eräät muutkin valtiot kritisoivat sopimusta muun muassa epätasällisuudesta.²² Jotkut ihmisoikeusaktivistit olivat sitä mieltä, että sopimukseen sisältyy merkittäviä rajoituksia ja porsaanreikiä,²³ ja toiset kyseenalaistivat koko sopimuksen merkityksen.²⁴ Eräs aktivisti kutsui asekauppasopimusta suureksi historialliseksi epäonnistumiseksi, josta saattaisi olla enemmän haittaa kuin hyötyä.²⁵ Suomessa Helsingin Sanomat otsikoi, ettei asekauppasopimus tärkeydestään huolimatta mullista asekauppaa.²⁶

Erityisen kiistellyksi oli muodostunut sopimuksen valtiosopimuksellinen ydin: 2–4, 6 ja 7 artiklat, jotka koskevat soveltamisalaa, kieltoja ja vientilupahakemusten arviointia.²⁷ Soveltamisala määrittelee, mitkä aseet ja toiminnot kuuluvat ja eivät kuulu sopimuksen piiriin, sekä mitä määräyksiä sovelletaan ampumatarvikkeisiin ja aseiden osiin. Kiellot määräävät,

¹⁶ Näihin valtioihin lukeutuivat etenkin YK:n turvallisuusneuvoston pysyvät jäsenet. Neuvotteluissa esitetyistä kannanotoista ks. kansalaisjärjestöjen toimittama julkaisu *Arms Trade Treaty Monitor*, esim. *Acheson – Prizeman* 2012.

¹⁷ United Nations Secretary-General Statement 14919. Myös Suomen ulkoministeri Erkki Tuomioja kommentoi sopimusta varsin positiiviseen sävyyn. Ks. Täysistunnon pöytäkirja 99/2013.

¹⁸ United Nations General Assembly Official Records, 67th session, 71st plenary meeting, s. 20.

¹⁹ States vote overwhelmingly for ground-breaking Arms Trade Treaty. Suomalaisten rauhanjärjestöjen esittämät kommentit olivat nekin varsin myönteisiä. Ks. esim. *Matinpuro* 2013; Asekauppasopimus on vihdoin hyväksytty!

²⁰ *Casey-Maslen* 2013; *Clapham* 2013; *Doermann – Arimatsu* 2013; *Silva* 2013.

²¹ Sopimuksen osapuolista ks. Status of the Arms Trade Treaty. Valtioiden asekaupasta ks. Top List TIV Tables.

²² Ks. United Nations General Assembly Official Records, 67th session, 71st plenary meeting; 72nd plenary meeting.

²³ *Acheson* 2013c, 2 kappale.

²⁴ *McDonald* 2013; *Vries* 2013.

²⁵ *Jackson* 2013.

²⁶ Asekauppasopimus on tärkeä muttei mullista asekauppaa (4.4.2013).

²⁷ Ks. etenkin *Prizeman* 2013a (neuvottelun aikaisista kiistoista).

milloin kaikkien asesiirtoon liittyvien valtioiden tulee olla myöntämättä lupaa siirrolle, kun taas vientilupahakemusten arvioinnissa on kyse vienti-valtioille asetetusta erityisestä velvoitteesta ottaa huomioon viennin riskit ennen luvan myöntämistä.

1.3 Artikkelin tavoitteet, sisältö ja lähestymistapa

Onko siis asekauppasopimus ”voitto maailman kansoille” vai ”suuri historiallinen epäonnistuminen”? Tässä artikkelissa paneudutaan kysymykseen sopimustekstin tulkinnan keinoin. Artikkelissa analysoidaan asekauppasopimuksen soveltamisalaa, kieltoja ja vientilupahakemusten arviointia koskevat ydinmääräykset. Artikkelit etenee soveltamisalaa koskevista 2–4 artikloista kiellot asettavaan 6 artiklaan ja päättyy vientiarviointia koskevaan 7 artiklaan. Selvittäessään asekauppasopimuksen sisältöä artikkeli ammentaa sopimustekstin ja muiden asiaankuuluvien kansainvälisen oikeuden lähteiden ohella siitä aiemmin esitetyistä kommentteista, artikkeleista ja analyyseistä. Koska artikkeli on suunnattu suomalaiselle yleisölle, otetaan huomioon myös sopimuksen suomalainen valmisteluaineisto, etupäässä sopimusta koskeva hallituksen esitys.²⁸

Koska artikkelissa keskitytään sopimuksen ydinkohtien analyysiin, jäävät väistämättä käsittelyn ulkopuolelle sen johdanto, periaatteet, tavoitteet, täytäntöönpano sekä loppumääräykset – lukuun ottamatta yksittäisiä viittauksia soveltamisalan ja vientilupa-arvioinnin analyysissä. Rajaukset perustuvat ennen kaikkea siihen, ettei lyhyessä artikkelissa ole mielekäästä kommentoida pinnallisesti koko asekauppasopimusta alusta loppuun vaan tarjota oleelliset huomiot sen ydinkohdista. Vaikka ulkopuolelle rajatut määräykset kokonaisuutta ajatellen tärkeitä ovatkin, on niiden tarkoituksena lähinnä tukea ydinmääräysten toteutumista. Tästä syystä myös määräykset, jotka koskevat aseiden tarkoituksenvastaisia siirtoja ja muita kuin vienti-valtioita, on jätetty analysoimatta.

Artikkelissa ei toisteta tai arvioida hallituksen esityksessä ja muualla esitettyjä kannanottoja asekauppasopimuksen suhteesta Suomen kansalliseen ja EU:n lainsäädäntöön. Kyseessä on ensisijaisesti sopimuksen analyysi kansainvälisestä näkökulmasta. Artikkelit siten sijoittuu kansainvälisen oikeuden, etenkin valtiosopimusoikeuden oppialaan. Metodiltaan artikkeli on lainopillinen. Erityisesti artikkelissa hyödynnetään oppia valtiosopi-

²⁸ Hallituksen esitys eduskunnalle asekauppasopimuksen hyväksymisestä sekä laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja laiksi sopimuksen 6 ja 7 artiklan väliaikaisesta soveltamisesta (tästä eteenpäin HE 148/2013). Eduskunnassa käydystä keskustelusta ks. Täysistunnon pöytäkirja 99/2013.

musten tulkinnasta, joka nojaa valtiosopimusoikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen (jäljempänä pelkästään ”Wienin yleissopimus”) 31–33 artikloista ilmeneviin tulkintasääntöihin.²⁹

Tulkinnan lähtökohtana pidetään vilpittömyyttä mieltä ja asekauppasopimuksessa käytettyjen sanontojen tavallista merkitystä niille kuuluvassa yhteydessä. Myös sopimuksen 1 artiklassa asetettu tarkoitus ja tavoite otetaan huomioon, ja tulkinnassa viitataan usein kansainvälisen oikeuden asiaan vaikuttaviin sääntöihin: tapaoikeuteen, valtiosopimuksiin, asekauppaa säänteleviin muihin asiakirjoihin ja YK:n elinten päätöslauselmiin. Asekauppasopimuksen valmistelutyöt tulevat huomioiduiksi siltä osin kuin ne antavat viitteitä määräysten eri tulkintamahdollisuuksista. Paikoin analyysissä viitataan valtioiden kannanottoihin, jotka perustuvat hyväksymiskokouksen julkilausumiin ja ihmisoikeusjärjestöjen raportointiin neuvotteluista.

Tässä artikkelissa hyödynnetään sekä asekauppasopimuksen suomenkielistä käännöstä että sen englanninkielistä tekstiä. Lähtökohtana määräysten analyysissä toimii käännös, mutta niiden täsmällisen sisällön määrittämisessä tukeudutaan englanninkielisten ilmausten merkitykseen.³⁰ Ratkaisu perustuu siihen, että asekauppasopimuksen 28 artiklan mukaisesti sen arabian-, kiinan-, englannin-, ranskan-, venäjän- ja espanjankieliset tekstit ovat todistusvoimaisia. Niihin, toisin kuin käännöksiin, voidaan vedota kansainvälisissä suhteissa. Englanninkielinen teksti on valittu todistusvoimaisten joukosta etenkin siksi, että Amerikan Yhdysvallat ja Yhdistyneet kuningaskunnat ovat pitkään olleet merkittäviä asekauppavaltioita,³¹ mutta myös siksi, että asekauppasopimuksen kohtaama kritiikki ja siitä tehdyt analyysit perustuvat valtaosin juuri englanninkieliseen tekstiin.³²

²⁹ Valtiosopimusten tulkinnasta tarkemmin ks. *Aust* 2007; *Dörr* 2012a, 2012b ja 2012c; *Linderfalk* 2007; *Villiger* 2009; Draft Articles on the Law of Treaties with commentaries.

³⁰ Kansainvälisten tuomioistuinten käytännön mukaisesti tässä artikkelissa viitataan Oxfordin englanninkielisen sanakirjaan (Oxford English Dictionary Online) sanontojen tavallisten merkityksen määrittämiseksi. Ks. esim. *Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America)*, Judgement on the Preliminary Objection, 45 kohta.

³¹ Ks. Top List TIV Tables.

³² Erityisen kiistanalaisten sanontojen kohdalla viitataan myös muihin todistusvoimaisiin teksteihin ja niissä käytettyjen sanontojen suomenkieliseen merkitykseen pois lukien arabian- ja kiinankieliset tekstit, joissa käytettyjen sanontojen merkitystä tämän kirjoittajalla ei ole edellytyksiä arvioida.

2 SOVELTAMISALA

2.1 Aseet

2.1.1 Lähtökohtia

Asekauppasopimuksen soveltamisala on tosiasiallisesti asetettu kolmessa artiklassa. Sopimuksen 2 artikla – otsikoltaan ”soveltamisala” – määrittelee, mihin asetyyppeihin ja kansainvälisen asekaupan toimintoihin sopimusta sovelletaan. 3 ja 4 artiklat sen sijaan määräävät, minkälaisia valvontakeinoja ampumatarvikkeisiin sekä aseiden osiin ja komponentteihin tulisi soveltaa. Yhdessä aseista, ampumatarvikkeista sekä aseiden osista ja komponenteista on Suomessa käytetty nimitystä asekatte.³³ Artiklojen numeraalista järjestystä seuraten on yksinkertaisinta aloittaa analyysi 2 artiklan ensimmäisestä kohdasta, jonka nojalla asekauppasopimusta sovelletaan kaikkiin tavanomaisiin aseisiin, jotka kuuluvat seuraaviin luokkiin:

- (a) taistelupanssarivaunut;
- (b) panssaroidut taisteluajoneuvot;
- (c) suuren kaliiperin tykistöjärjestelmät;
- (d) taistelulentokoneet;
- (e) rynnäköhelikopterit;
- (f) sotalaivat;
- (g) ohjukset ja ohjuksen laukaisulaitteet; ja
- (h) pienaseet ja kevyet aseet.

Asekauppasopimusta sovelletaan vain tavanomaisiin aseisiin, ei siis biologisiin, kemiallisiin tai ydinaseisiin. Tämän tarkemmin sopimus ei määrittele lueteltuja aseluokkia, joten osapuolina olevien valtioiden tulee väistämättä käyttää kansalliseen lainsäädäntöön perustuvia määritelmiä. Osapuolet eivät kuitenkaan voi täysin *vapaasti* määritellä luokkia. Sopimuksen 5(3) artiklan nojalla suurien asejärjestelmien kansallisten määritelmien on sisällettävä vähintään Yhdistyneiden kansakuntien tavanomaisten aseiden rekisterissä käytetyt kuvaukset. Pienaseiden ja kevyiden aseiden kohdalla taas kansallisten määritelmien on sisällettävä vähintään asianomaisissa Yhdistyneiden kansakuntien asiakirjoissa käytetyt kuvaukset. Molempien kohdalla 5(3) artikla viittaa kuvauksiin siten kuin ne olivat sopimuksen voimaantulon ajankohtana eli 24.12.2014. On tosin huomattava, että kuvauksissa asetetaan ainoastaan vähimmäistaso: kattavampien kansallisten määritelmien käyttö on mahdollista.

³³ Ks. HE 148/2013 vp, s. 23, in fine.

2.1.2 Suuret asejärjestelmät

Suurten asejärjestelmien osalta asekauppasopimus tukeutuu siis Yhdistyneiden kansakuntien tavanomaisten aseiden rekisteriin. On ensiksi huomattava, että rekisterin kuvaukset ovat muuttuneet vuosien saatossa perustuen YK:n yleiskokouksen hyväksymiin hallitustenvälisen asiantuntijaryhmän suosituksiin.³⁴ Tästä johtuen ajan tasalla olevat kuvaukset eivät käy ilmi yhdestä asiakirjasta. Kuvauksissa onkin yksinkertaisinta viitata rekisterin virallisiin internetsivuihin,³⁵ joilta päivitettyt määritelmät löytyvät.³⁶ Kuvausten osuvuuden ja kattavuuden arvioinnissa taas on syytä nojata viimeisimmän hallitustenvälisen asiantuntijaryhmän raporttiin³⁷ sekä asekauppasopimuksen ensimmäisen valmistelutoimikunnan soveltamisalaa koskevaan yhteenvetoon.³⁸

Ensimmäinen soveltamisalaan kuuluva aseiden luokka, taistelupanssari-vaunut, on sisällöltään hyvin vakiintunut: se viittaa painaviin, panssaroituihin ja puolustuskykyisiin taisteluaajoneuvoihin, jotka kykenevät vaivattomasti liikkumaan maastossa. Vakiintuneisuus käy ilmi asiantuntijaryhmän raportista, jossa kuvaukseen ei esitetty muutoksia,³⁹ sekä valmistelutoimikunnan yhteenvedosta, jossa asiaan ei kiinnitetty lainkaan huomiota. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kuvaus olisi täydellinen – ainakaan tulevaisuutta ajatellen. Esimerkiksi robottiaseista kiinnostunut kansalaisjärjestö International Committee for Robot Arms Control⁴⁰ on huomauttanut, ettei kauko-ohjattava, maan pinnalla kulkeva iRobot Warrior lukeudu tankin kuvaukseen, koska se on liian kevyt eikä kykene liikkumaan vaikeassa maastossa. Robottisoturiin kytkettävät aseet eivät nekään kaliiperiltaan yllä tankin mittoihin, joten sen ja senkaltaisten aseiden kaupankäynti ei näytä lukeutuvan asekauppasopimuksen soveltamisalaan.⁴¹

Tankkien ohella asekauppasopimusta sovelletaan panssaroituihin taisteluaajoneuvoihin eli miehistön kuljettamiseen käytettäviin ja/tai tykillä tai raketinheittimellä varustettuihin ajoneuvoihin. Luokan kuvausta YK:n

³⁴ Ks. esim. United Nations General Assembly Resolution 64/54, 2 kohta.

³⁵ The Global Reported Arms Trade: The UN Register of Conventional Arms.

³⁶ Tässä artikkelissa keskitytään määritelmien kattavuuteen, joten niitä ei ole lainattu sanasta sanaan.

³⁷ Report on the continuing operation of the United Nations Register of Conventional Arms and its further development.

³⁸ Facilitator's Summary for Scope.

³⁹ Report on the continuing operation of the United Nations Register of Conventional Arms and its further development, 42 kohta.

⁴⁰ Ks. Who We Are.

⁴¹ Bolton – Zwijnenburg 2013, s. 3.

rekisterissä on pidetty varsin vanhahtavana ja puutteellisena. Sekä asiantuntijaryhmän raportista että valmistelutoimikunnan yhteenvedosta käy ilmi, että panssaroidut huolto-, kuljetus-, ja sillanrakennusajoneuvot lukeutuvat kategorian ulkopuolelle. Samoin on asianlaita sellaisten ajoneuvojen kohdalla, jotka on erityisesti suunniteltu ja varusteltu johto-, valvonta-, tiedustelu-, maalinosoitus- ja elektronisen sodankäynnin tehtäviä varten.⁴² Mainittu iRobot Warrior ei sekään ole panssaroitu taistelujoneuvo, koska sillä ei voida kuljettaa jalkaväkimiehiä ja koska siihen ei voida liittää riittävän isokaliiperisia tuliaseita.⁴³

Suuren kaliiperin tykistöjärjestelmät ovat rekisterin mukaan epäsuoraa tulta ampuvia tykkejä, haupitseja ja kranaatinheittämiä. Kuvaus sulkee ulkopuolelle muun muassa suoran tulen panssarintorjuntatykit sekä kaliiperiltaan alle 75 millimetrin tykit,⁴⁴ mitä ei ole pidetty merkittävänä puutteena. Taistelulentokoneiden kuvaus viittaa ensisijaisesti lentokoneisiin, joiden käyttötarkoitus voi vaihdella hyökkäystoiminnasta elektroniseen sodankäyntiin, tiedusteluun tai ilmapuolustuksen lamauttamiseen. Rynnäkköhelikopterit on määritelty pitkälti samoin: kyse on hyökkäystoimintaan, tiedusteluun tai elektroniseen sodankäyntiin käytettävistä helikoptereista.

Taistelulentokoneiden ja rynnäkköhelikopterien kuvaukset saatiin ajan tasalle ennen asekauppasopimuksen voimaantuloa, kun niihin lisättiin hallitustenvälisen asiantuntijaryhmän suosituksen pohjalta maininnat miehittämättömistä ilma-aluksista.⁴⁵ Lisäys oli lähinnä selventävä, sillä ryhmän mukaan miehittämättömien alusten oli jo todettu sisältyvän aiempaan kuvaukseen.⁴⁶ Silti kuvauksen ja siten myös asekauppasopimuksen ulkopuolelle jäävät elektronista sodankäyntiä, ilmapuolustuksen estämistä ja tiedustelutehtäviä varten suunnitellut miehittämättömät ilma-alukset sekä valmistelutoimikunnan yhteenvedon perusteella miinoitushelikopterit ja johtamiseen käytettävät ilma-alukset.⁴⁷ Kranaatinheittimellä laukaistavat lennokit, kuten Switchblade, saatetaan mieltää enemmän ammuksiksi kuin aseiksi.⁴⁸

⁴² Facilitator’s Summary for Scope, s. 3; Report on the continuing operation of the United Nations Register of Conventional Arms and its further development, 43 kohta.

⁴³ *Bolton – Zwijnenburg* 2013, s. 3.

⁴⁴ Facilitator’s Summary for Scope, s. 4; Report on the continuing operation of the United Nations Register of Conventional Arms and its further development, 44 kohta.

⁴⁵ Ks. United Nations General Assembly Resolution 68/43, 2 ja 3 kohdat.

⁴⁶ Report on the continuing operation of the United Nations Register of Conventional Arms and its further development, 45, 46 ja 69 kohdat.

⁴⁷ Facilitator’s Summary for Scope, s. 4.

⁴⁸ *Bolton – Zwijnenburg* 2013, s. 4.

Sotalaivat ovat sotilaskäyttöön varusteltuja merialuksia ja sukellusveneitä, joiden paino on yli 500 tonnia ja jotka on varustettu yli 25 kilometrin kantaman ohjuksilla tai torpedoilla. Siispä asekauppasopimuksen ulkopuolelle jäävät pienikokoiset tai aseistukseltaan kevyemmät varsinaiset sotalaivat sekä esimerkiksi kevyet, kauko-ohjattavat ja miehittämättömät merialukset, kuten Unmanned Surface Vessel Precision Engagement Module.⁴⁹ Ohjusjärjestelmien kuvaus viittaa raketteihin, ballistisiin ohjuksiin ja risteilyohjuksiin, joiden kantama on vähintään 25 kilometriä, sekä näiden laukaisulaitteisiin. Alle 25 kilometrin kantaman ohjusjärjestelmät eivät siten ole kuvauksen mukaisia eivätkä kuulu asekauppasopimuksen soveltamisalaan – lukuun ottamatta olkapääohjuksia, joihin edellytystä kantamasta ei sovelleta.

Asekauppasopimuksen asekatetta voidaan periaatteessa pitää laajana:⁵⁰ mainitut kahdeksan kategoriaa kattavat pääosan nykyisistä tavanomaisista aseista. Viittausta YK:n rekisterin kuvauksiin voidaan silti kritisoida, ja näin onkin tehty. Kuvaukset keskittyvät offensiivisiin järjestelmiin, joihin kuljetus-, tankkaus-, komento- ja valvontajärjestelmät eivät lukeudu.⁵¹ Sotateknologia tai tutka- ja viestijärjestelmät eivät myöskään sisälly asekauppasopimuksen soveltamisalaan, ellei niitä ole integroitu rekisterin kuvausten mukaisiin laitteisiin.⁵²

On erikoista, että etenkin elektronisen sodankäynnin järjestelmät sekä viesti- ja johtamisjärjestelmät on otettu YK:n rekisterin kuvauksissa vain rajoitetusti huomioon. Kaikki modernit sotavoimat ovat riippuvaisia sähkömagneettisesta spektristä ja toimivasta viestiliikenteestä joukkojen sisällä ja eri joukkojen välillä.⁵³ Eronteolle ei vaikuta olevan muita perusteita kuin valtioiden haluttomuus sisällyttää kaikki järjestelmät rekisterin soveltamisalaan.

Mainitut rajaukset merkitsevät, että joidenkin sodankäynnin kannalta olennaisten järjestelmien kauppa jää asekauppasopimuksen velvoitteiden ulkopuolelle. Useat kansalliset järjestelmät, mukaan lukien Suomen, ovatkin jo sopimuksen soveltamisalaa edellä. Suomessa kontrollin piirissä ovat esimerkiksi tietotaito ja ohjelmistot.⁵⁴ Syyt rajauksiin käyvät osin ilmi johdannon 16 kappaleesta, jonka mukaan ”kaupan sääntely ja – siirtojen estäminen eivät saisi haitata kansainvälistä yhteistyötä eivätkä varusteiden, tarvikkeiden ja teknologian laillista kauppaa”. Ongelmaksi kuitenkin jää,

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ks. *Casey-Maslen – Giacca – Vestner* 2013, s. 19; *Doermann – Arimatsu* 2013, s. 4.

⁵¹ *McDonald* 2013, Key features of the text, 3 kappale.

⁵² *Libman* 2013, Which ”arms” are included in the treaty?, 5 ja 6 kappaleet.

⁵³ Ks. yleisesti *Frater – Ryan* 2001; *Ryan – Frater* 2002.

⁵⁴ HE 148/2013 vp, s. 26.

että valtiot voivat pyrkiä kiertämään sopimuksen määräyksiä lisensoimalla asejärjestelmien valmistuksen toisiin valtioihin.⁵⁵

Ongelmana YK:n rekisterin kuvauksissa on myös se, että ne – joistain muutoksista huolimatta – ovat peräisin vuodelta 1991: ne ovat ”valmiiksi vanhoja”. Aseteknologia on *jo nyt* rekisteriä edellä ja kehittyä edelleen nopeasti. Visio robottiaseiden massakäytöstä saattaa vaikuttaa futuristiselta, mutta kehittyvä robotiikka ja tietoliikenne muokkaavat aseteknologiaa todistetusti tälläkin hetkellä. Miehitettömät järjestelmät taas helposti hämärtävät rajaa siviili- ja sotilassovellutusten välillä.⁵⁶ Asekauppasopimuksen 5(3) artikla kehottaa valtioita ”soveltamaan – – sopimuksen määräyksiä mahdollisimman monenlaisiin tavanomaisiin aseisiin”, mutta oikeastaan tällaiset lisäykset kielivät vain soveltamisalan rajoittuneisuudesta.⁵⁷

Asekauppasopimuksen soveltamisala on siis kehityksestä jäljessä, ja muutokset sodankäynnin välineissä ainoastaan painottavat tätä epäkoh-
taa. On valitettava tosiasia, etteivät mitkään lukkoon lyödyt määritelmät – olivatpa ne vuodelta 1991 tai 2013 – pysty tehokkaasti mukautumaan kehitykseen.⁵⁸ Ongelmaa ei olisi, jos sopimuksen osapuolilla olisi velvoite pitää soveltamisala ajan tasalla. Tällaista velvoitetta sopimukseen ei kuitenkaan sisällytetty. Sopimuksen 20 artiklan nojalla muutoksia voidaan toki ”ehdottaa”, mutta tämä ei missään nimessä takaa, että teknologinen kehitys tulisi otetuksi huomioon. Asekauppasopimusta ei siten aseteknologian näkökulmasta voida pitää erityisen eteenpäin katsovana instrumenttina.

2.1.3 Pienaseet ja kevyet aseet

Pienaseiden ja kevyiden aseiden kohdalla viittaus asianomaisiin YK:n asiakirjoihin sopimuksen voimaantulohetkellä vaikuttaa epämääräiseltä. Kuitenkin analyysin tulee erään kannanoton mukaan selvästi perustua kahteen instrumenttiin: ampuma-aseita koskevaan lisäpöytäkirjaan ja kansainväliseen jäljitysinstrumenttiin.⁵⁹ Tukea voidaan hakea myös YK:n tavanomaisten aseiden rekisteristä, jonne valtioiden on suositeltu toimittavan tietoa myös pien- ja kevytaseista, vaikka mainitut aseet eivät kuulu rekisterin varsinaisiin luokkiin. Merkille pantavaa on, että osapuolten on mitä ilmeisimmin noudatettava näissä asiakirjoissa olevia kuvauksia riippumatta siitä, ovatko ne osapuolina asiakirjoihin.

⁵⁵ Ks. Jackson 2013, A weak treaty, 4 osan 3 kappale.

⁵⁶ Bolton – Zwijnenburg 2013, s. 1.

⁵⁷ Damián 2013, Second weakness: the list of weapons, 2 kappale.

⁵⁸ Ks. Brück – Holtom 2013, 1 kappale.

⁵⁹ Casey-Maslen – Giacca – Vestner 2013, s. 19.

Ampuma-aseita koskevassa lisäpöytäkirjassa ei varsinaisesti puhuta pienaseista, vaan sen 3 artiklan a kohdassa määritellään ampuma-ase. Kansainvälisen jäljitysinstrumentin 4 artikla taas kattaa sekä pienaseet että kevyet aseet. Itse kuvaukset ovat pitkälti samanlaiset, sillä niissä molemmissa viitataan kannettaviin aseisiin, jotka on suunniteltu ampumaan räjähdyspaineen avulla ammuksia, luoteja tai muita projektiileja. Tarkemmassa erottelussa jäljitysinstrumentin 4 artiklan alakohdat ovat kuitenkin pelkkää kuvausta informatiivisempia: pienaseiden luokka kattaa kaikki tavanomaiset pistoolit, revolverit, kiväärit ja konekiväärit pois lukien vuotta 1899 vanhemmat antiikkiaseet, kun taas kevyisiin aseisiin kuuluvat esimerkiksi pienikaliiperiset kranaatinheittimet, olkapääohjukset ja panssarintorjuntaohjukset. Tätä erontekoa tukee YK:n tavanomaisten aseiden rekisterin piirissä tapahtuva pien- ja kevytaseiden raportointi.⁶⁰

Asekauppasopimuksen 5(3) artiklassa ei mainita, tulisiko ensisijaisena pitää ampuma-aseita koskevan lisäpöytäkirjan vai jäljitysinstrumentin kuvausta. Edellinen perustuu oikeudellisesti sitovaan asiakirjaan, kun taas jälkimmäinen sitoo vain poliittisesti. Toisaalta edellinen koskee nimenomaisesti vain ampuma-aseita, mikä luo epävarmuutta mainittujen kevyiden aseiden, kuten kranaatinheittimien, suhteen. Jäljitysinstrumentin kuvaus on informatiivisempi, mutta toisaalta siihen sisältyy myös enemmän kiistanalaisia yksityiskohtia, kuten kaliiperin koko. Pöytäkirjaa sovelletaan myös ei-kuolettaviin aseisiin, jäljitysinstrumenttia ei. Kaiken kaikkiaan kuvaukset ovat kuitenkin varsin samanlaiset, eikä mikään estä käyttämästä edellistä lähtökohdana ja jälkimmäistä täydentävänä. Kattavuudestaan johtuen nämä kuvaukset eivät ole kohdanneet lainkaan kritiikkiä.

Ainoa pienaseiden sisällyttämistä ponnekkaasti vastustava taho oli National Rifle Association of America, joka väitti asekauppasopimuksen rikkovan ihmisten aseenkanto-oikeuksia.⁶¹ Väite oli tosin ainakin American Bar Associationin mielestä perusteeton,⁶² sillä sopimusta sovelletaan vain kansainväliseen ja kansainvälisen oikeuden tietyt määräykset vaarantavaan kauppaan. Rifle Associationin toista pyrkimystä rajata siviilikäyttöön tarkoitettut aseet sopimuksen ulkopuolelle pidettiin ihmisoikeusjärjestöissä hieman erikoisena: miten olisi mahdollista erotella fyysisesti identtisiä aseita käyttötarkoituksen perusteella ja samalla olla luomatta sopimukseen tulkinnallista aukkoa?⁶³ Onhan selvää, että jo johdannon 13 kappaleen

⁶⁰ Ks. Information on international transfers of small arms and light weapons (exports).

⁶¹ Ks. Wayne LaPierre Fights for the Second Amendment Before the United Nations.

⁶² White Paper on the Proposed Arms Trade Treaty and the Second Amendment.

⁶³ Ks. *Finn* 2013, 9 kappale.

nojalla sopimuksen tavoitteena ei ole estää yksityishenkilöitä hankkimasta luvallisesti vapaa-ajan- tai urheiluaseita ulkomailta.

2.2 Toiminnot

2.2.1 Siirron käsite

Asekauppasopimus koskee ainoastaan kansainvälistä tavanomaisten aseiden kauppaa: kauppaa, joka perustetaan tai jota käydään eri kansakuntien välillä.⁶⁴ Tämä ilmenee jo sopimuksen 1 artiklasta, jossa viitataan kansainväliseen kauppaan, ja johdannon viidennestä kappaleesta, jossa turvataan valtioiden suvereniteetti alueellaan. Itse kansainvälinen kauppa kuitenkin määritellään täsmällisemmin vasta sopimuksen 2 artiklan 2 kohdassa. Sen nojalla sopimusta sovellettaessa katsotaan, että kansainvälisen kaupan toiminta sisältää viennin, tuonnin, kauttakuljetuksen, uudelleenlastauksen ja välityksen. Kohdassa myös määrätään, että näistä toiminnoista käytetään sopimuksessa jäljempänä nimitystä ”siirto”. Artiklan yhtenä tavoitteena on siten yhdistää eri kaupan toiminnot yhden kattokäsitteen alle.⁶⁵

Asekauppasopimuksessa omaksuttu siirron käsite on mainitun kohdan valossa varsin laaja, sillä se ottaa huomioon myös ne valtiot, jotka ovat osallisia siirtoon ainoastaan välillisesti. Tämä on merkityksellistä lähinnä niiden määräysten kohdalla, jotka koskevat kaikkia siirron osapuolia.⁶⁶ Eri siirtojen osapuolia koskevat 7–10 artiklat painottavat selvästi viejävaltioiden vastuuta, sillä näitä koskee ennen muuta velvollisuus vientilupa-arviointiin.

Mainittuja siirtotoimintoja ei ole määritelty sopimuksessa, joten niiden täsmällinen merkitys jää tulkinnanvaraiseksi. Yleiskieleen viitaten vienti tarkoittaa vientitoimintaa eli sopimuksen soveltamisalan mukaisten tavaroiden lähettämistä maasta toiseen, ja tuonti merkitsee tuontitoimintaa eli sanottujen tavaroiden tuomista tai tuonnin aikaansaamista ulkomailta. Kauttakuljetus taas tapahtuu, kun tavarat siirtyvät tai kun ne kuljetetaan paikasta toiseen, ja uudelleenlastauksessa tavarat siirretään aluksesta tai muusta kulkuvälineestä toiseen.⁶⁷ Kauttakuljetusta tai uudelleenlastausta ei kuitenkaan asekauppasopimuksen mielessä tapahdu sinä aikana, kun

⁶⁴ Oxford English Dictionary Online, ”international, *adj.* and *n.*”, merkitys A.a.

⁶⁵ Ratkaisu omaksuttiin luultavasti sopimustekstin yksinkertaistamiseksi sekä siksi, että käsite ”kauppa” johtaa helposti erimielisyyksiin tulkinnassa.

⁶⁶ Näihin määräyksiin kuuluvat etenkin 6 artiklassa asetetut kiellot.

⁶⁷ Oxford English Dictionary Online, ”export, *n.*”, merkitys 2; ”export, *v.*”, merkitys 2.a; ”import, *n.*”, merkitys II.4.a; ”import, *v.*”, merkitys I.2; ”transit, *n.*”, merkitys 1.c.(a); ”tran’shipment | trans-‘shipment, *n.*”

vienti- tai tuontivaltio siirtelee tavaroita omalla alueellaan. Asekauppasopimus koskee ainoastaan kansainvälisiä siirtoja, joten termit viittaavat kolmansiin valtioihin: valtioihin, joiden alueen kautta aseet siirtyvät matkalla varsinaisten siirron osapuolten välillä.⁶⁸

Aseiden välitys eroaa jonkin verran edellä mainituista toiminnoista, sillä siinä ei erillisenä toimintana ole kyse tavaroiden fyysisestä liikkumisesta paikasta toiseen. Silti toteutunutta välittämistä tulee asekauppasopimuksen nojalla pitää ”siirtona”, sillä siihen liittyy väistämättä vienti, tuonti ja tarvittava määrä muita toimintoja. Välityksen tavallinen merkitys viittaa yksinkertaisesti toimimiseen välittäjänä: välimiehenä, joka neuvottelee kauppatoimia eri yritysten tai yksilöiden välillä.⁶⁹ Käsitteen havainnollistamiseksi todettakoon, että välittäjänä voi toimia yritys tai luonnollinen henkilö, ja välitys voi tapahtua usealla eri tavalla: etsimällä liiketoimintamahdollisuuksia, tuomalla osapuolet keskusteluyhteyteen ja auttamalla osapuolia sopimusten laadinnassa, asiakirjojen hankinnassa ja maksuvälityksessä.⁷⁰

Sanontojen tavallinen merkitys on kaikkien asekaupan toimintojen kohdalla laaja, sillä se kattaa vastikkeelliset siirrot, leasingin, lahjat, lainat ja avustukset; kunhan vain aseet ylittävät rajan, on kyse siirrosta. Tästä huolimatta monet ovat kritisoineet 2(2) artiklaa, koska siinä ei suoraan todeta lahjojen ja lainojen kuuluvan soveltamisalaan.⁷¹ Huomio sisältyy myös kansalliseen lainvalmisteluaineistoomme.⁷² Eräs asiantuntija on todennut, että määräys jätettiin tarkoituksella tulkinnanvaraiseksi.⁷³ Tällaista rakentavaa tai tarkoituksellista epäselvyyttä (*engl.* ”constructive ambiguity”) hyödynnetään aika ajoin, jos valtiosopimuksen aikaansaamista tai sen kykyä sopeutua muutoksiin pidetään tärkeämpänä kuin tekstin täsmällisyyttä.⁷⁴

Mainittujen ei-kaupallisten siirtojen mainitseminen olisi toki ollut selvästä lisäys. Sen poisjättäminen ei kuitenkaan kumoa sanontojen tavallista merkitystä tai tue kapeaa tulkintaa, päinvastoin. Rauhan, turvallisuuden ja vakauden edistäminen – mikä on yksi sopimuksen tavoitteista 1 artiklan nojalla – voi edellyttää kaikkien siirtojen sisällyttämistä soveltamisalaan.

⁶⁸ Tähän viittaa myös sopimuksen 9 artikla (”alueensa kautta”).

⁶⁹ Oxford English Dictionary Online, ”brokering, *n.*”; ”broker, *n.*”, merkitys II.3a.

⁷⁰ The illicit trade in small arms and light weapons in all its aspects, 9 kappale.

⁷¹ *MacFarquhar* 2013, in fine; *McDonald* 2013, Key features of the text, 3 kappale, in fine; *Press* 2013, 18 kappale; *Prizeman* 2013b, s. 3.

⁷² HE 148/2013 vp, s. 27.

⁷³ *Casey-Maslen* 2013, 5 kappale.

⁷⁴ Ks. esim. *Bell* 2008, s. 166–169 (rauhanneuvotteluista); *Graham – Mobley* 2001 (asevalvonnan osalta).

On lisäksi selvää, ettei vilpittömässä mielessä sopimuksen määräyksiä voida tarkoituksellisesti kiertää merkitsemällä kaikkia siirtoja lahjoiksi.⁷⁵ Siispä väite, että asekauppasopimus koskee vain kaupallisia siirtoja,⁷⁶ on ainakin lähtökohtaisesti harhaanjohtava.

2.2.2 *Soveltamisalaan kuulumaton toiminta*

Asekauppasopimuksen 2 artiklan 3 kohdassa todetaan, ettei sopimusta sovelleta, kun osapuoli tai joku muu sen puolesta kuljettaa tavanomaisia aseita kansainvälisesti omaa käyttöönsä varten. Määräyksen taustalla on mitä ilmeisimmin pyrkimys taata osapuolten suvereniteetti kansainvälisten rauhanturva- ja kriisinhallintaoperaatioiden aikana.⁷⁷ Valtion armeijan tai muiden joukkojen on sallittava siirrellä omaan käyttöönsä kuuluvia aseita, ampumatarvikkeita sekä aseiden osia ja komponentteja, jos nämä pysyvät valtion omistuksessa. Siirtelyyn on myös voitava käyttää ulkopuolisen toimijan apua ilman, että joudutaan suorittamaan asekauppasopimuksen 6 ja 7 artiklan mukainen kielto- ja vientilupaharkinta.

Jos siis valtio lähettää aseita ulkomaille omille joukoilleen, ei kyse ole sopimuksen mukaisesta siirrosta. Sopimuksen 2 artiklan 3 kohta kuitenkin edellyttää, että tavanomaiset aseet myös pysyvät kyseisen osapuolen omistuksessa. Jos aseiden omistus vaihtuu siirron jälkeen, on tietenkin kyse sopimuksen soveltamisalaan kuuluvasta siirrosta.⁷⁸ Lisäyksen tarkoituksena lienee ollut estää oikeuden väärinkäyttäminen.

Soveltamisalan rajaamista kritisoi muun muassa Iran sopimuksen hyväksymisen jälkeen antamassaan lausunnossa. Maan mielestä 2(3) artikla legitimoit ”hyökkääjien ja vieraiden miehittäjävaltioiden” asesiirrot omille joukoilleen, joten se esitti määräyksen poistamista.⁷⁹ On toki niin, etteivät asekauppasopimuksen kielloissa ja vientilupaharkinnassa listatut teot ole ainoita vääryyksiä, joihin aseet ja niihin liittyvät tarvikkeet saattavat myötävaikuttaa. Olisi kuitenkin perin kummallista – sopimuksen muut määräykset huomioon ottaen – velvoittaa valtio itse arvioimaan esimerkiksi 6(3) artiklan mukaisesti, käyttäisikö se omia aseitaan joukkotuhontaan vieraalla maaperällä. Valtioilla kun on jo Yhdistyneiden kansakuntien peruskirjan 2(4) artiklan nojalla selvä velvollisuus pidättäytyä väkivallan käyttämisestä kansainvälisissä suhteissaan.

⁷⁵ *Casey-Maslen* 2013, 5 kappale.

⁷⁶ *Jackson* 2013, A weak treaty, 4 osan 2 kappale.

⁷⁷ Ks. HE 148/2013, s. 27.

⁷⁸ *Casey-Maslen – Giacca – Vestner* 2013, s. 20.

⁷⁹ United Nations General Assembly Official Records, 67th session, 71st plenary meeting, s. 18.

2.3 Ampumatarvikkeet sekä aseiden osat ja komponentit

2.3.1 Määritelmät ja määräykset

Asekauppasopimuksen 3 ja 4 artiklat koskevat tavaroita, jotka ovat välttämättömiä aseiden käytölle: ampumatarvikkeita, osia ja komponentteja. 3 artiklassa määrätään, miten ampumatarvikkeiden eli ammusten kauppaa olisi säänneltävä. 4 artiklassa taas asetetaan samankaltaiset vaatimukset aseiden osien ja komponenttien sääntelylle. Molemmissa artikloissa lähtökohtana on kansallisten valvontajärjestelmien perustaminen ja ylläpito sekä asekauppasopimuksen 6 ja 7 artiklojen soveltaminen myös mainittujen tavaroiden kauppaan.

Ampumatarvikkeiden määritelmää ei sisällytetty sopimukseen, eikä sellaista sisälly kansainväliseen oikeuteen muutoinkaan. Eri valtiot käyttävät käsitettä toisistaan poikkeavasti.⁸⁰ Osittain tästä syystä ja kattavuuden varmistamiseksi sopimuksen englanninkieliseen tekstiin otettiin rinnakkain kaksi käsitettä: ”ammunition” ja ”munitions”. Tavanomaisesti ”ammunition” viittaa aseiden ja tykkien lataamiseen käytettäviin artikkeleihin, kuten ruutiin, hauleihin ja kranaatteihin sekä laajemmin myös ohjuksiin. ”Munitions” puolestaan tarkoittaa kaikenlaisia sotatarvikkeita mukaan lukien aseet, amukset, ammusvarastot ja niin edelleen.⁸¹ 3 artiklan nojalla asekauppasopimusta kuitenkin sovelletaan vain sellaisiin ampumatarvikkeisiin, jotka voidaan ampua, laukaista tai muutoin saattaa liikkeelle sopimuksen soveltamisalaan kuuluvilla tavanomaisilla aseilla. Siispä käsitteiden välille ei pääse muodostumaan eroa. Soveltamisalan ulkopuolelle tosin samalla jäävät itsenäisesti laukaistavat aseet, kuten käsikranaatit ja maamiinat,⁸² mitä jotkut ovat pitäneet puutteena.⁸³

Sopimuksesta puuttuu myös osien ja komponenttien (*engl.* ”parts and components”) määritelmä. Yleiskielen perusteella aseiden osat ovat kapaleita, jotka yhdessä muiden kanssa muodostavat kokonaisen aseiden, kun taas aseiden komponentit ovat aseiden olennaisia elementtejä tai osia.⁸⁴

⁸⁰ *Casey-Maslen – Giacca – Vestner* 2013, s. 21.

⁸¹ Oxford English Dictionary Online, ”ammunition, *n.*”, merkitys 1; ”munition, *n.*”, merkitys 4.a. Sanonnan ”ammunition” yleiskieliselle merkitykselle voidaan hakea tukea YK:n ampuma-aseita koskevan lisäpöytäkirjan 3(c) artiklasta, jossa puhutaan lippaista, syyttimistä, ruudista, luodeista ja projektiileista.

⁸² *Casey-Maslen – Giacca – Vestner* 2013, s. 21.

⁸³ *McDonald* 2013, Key features of the text, 3 kappale.

⁸⁴ Oxford English Dictionary Online, ”part, *n.*”, merkitys I.3.a; ”component, *adj.* and *n.*”, merkitys B.2.a. Ampuma-aseita koskeva lisäpöytäkirja tukee myös näitä yleiskieleen perustuvia määritelmiä.

Käsitteiden välillä ei siis ole juurikaan eroa. Niiden molempien sisällyttäminen sopimustekstiin lähinnä selvittää asiaa ja varmistaa kattavuuden. Tässä artikkelissa 3 ja 4 artiklan mukaisesti tavaroihin viitataan jäljempänä yksinkertaisesti käsiteparilla ”ampumatarvikkeet ja osat”.

Ampumatarvikkeiden ja osien viennin sääntelemiseksi valtioiden tulee perustaa ja ylläpitää kansallisia valvontajärjestelmiä.⁸⁵ Yleiskielen mukaisesti ”kansallisissa valvontajärjestelmissä” lienee kyse kunkin valtion hallitsemista säännöistä ja viranomaisista, jotka sääntelevät ampumatarvikkeiden ja osien vientiä.⁸⁶ Koska mitään kriteerejä ei kuitenkaan ole asetettu, miltei mikä tahansa valvontajärjestelmä, jollaisen valtio haluaa ja jollaista se pitää sopivana, on asekauppasopimuksen mukainen. Kuten on esitetty, jokaisella valtiolla on huomattavasti harkintavaltaa järjestelmän muodon, rakenteen ja oikeudellisen perustan suhteen.⁸⁷ Ilmeinen ja ainoa edellytys on, että järjestelmän tulee mahdollistaa viennin sääntely.

Tämä puute on pantu merkille ihmisoikeusjärjestöissä. On todettu, että asekauppasopimuksen edellyttämät kansalliset valvontajärjestelmät kyllä ovat olemassa valtaosassa suurista aseiden vientivaltioista, mutta että ne ovat aina riippuvaisia maan vientipolitiikasta. Siispä järjestelmät eivät sinänsä estä aseiden viemistä kyseenalaisiin kohteisiin.⁸⁸ Valvontajärjestelmien perustamisvelvoitetta tuskin voidaan pitää asekauppasopimuksen suurimpana saavutuksena, niin kuin virheellisesti saatetaan tulkita.⁸⁹ On kuitenkin selvää, että velvoitteen epätäsmällisyys tekee vaikeaksi arvioida, millaisia vaikutuksia järjestelmillä on aseiden, ampumatarvikkeiden ja osien vientiin.

Asekauppasopimuksen 3 ja 4 artiklat velvoittavat kansallisten vientijärjestelmien perustamisen ja ylläpitämisen ohella soveltamaan ampumatarvikkeisiin ja osiin ainoastaan sopimuksen kieltoja ja vientilupaharkintaa, jotka sisältyvät sopimuksen 6 ja 7 artikloihin. Rajausta on seurausta siitä, että jotkin merkittävät aseiden viejävaltiot, Yhdysvallat etunenässä, eivät alun perin halunneet sisällyttää ampumatarvikkeiden sääntelyä asekauppasopimukseen lainkaan.⁹⁰ Siispä sopimuksen tuontia, kauttakuljetusta, uudelleenlastausta ja välitystä sekä erinäisiä täytäntöönpanoa koskevia määräyksiä *ei* sovelleta ampumatarvikkeisiin ja aseiden osiin. Erään kriiti-

⁸⁵ Määräys on yhdenmukainen sopimuksen yleistä täytäntöönpanoa koskevan 5 artiklan kanssa.

⁸⁶ Oxford English Dictionary Online, ”national, *adj.* and *n.*”, merkitykset A.1.a, A.1.b ja A.1.e; ”control, *n.*”, merkitys 1.a; ”system, *n.*”, merkitys I.1.a.

⁸⁷ Casey-Maslen – Giacca – Vestner 2013, s. 22 (koskien yleistä täytäntöönpanoa).

⁸⁸ Vries 2013, No big expectations, 1 kappale.

⁸⁹ Ks. *ibid.*

⁹⁰ Acheson – Prizeman 2012, Ammunition, 1 kappale.

kon mukaan ammusten osittainen sääntelemättä jättäminen on merkittävä puute, sillä ammuksiset pitkittävät konflikteja. Sama kriitikko on niin ikään todennut, että rajaus sallii asekauppiain kiertää sopimuksen ydinmääräyksiä myymällä aseiden kokoamissarjoja (*engl.* ”knock-down kits”).⁹¹

Kritiikki on pääosin osuvaa. Koska ampumatarvikkeet ovat välttämättömiä kaikkien asejärjestelmien käytölle, olisi niihin järkevää soveltaa samoja standardeja kuin itse asejärjestelmiinkin.⁹² Tämä pätee etenkin ammuksiin, joiden elinkaari on radikaalisti lyhyempi kuin itse aseiden. Kokoamissarjat taas eivät juuri poikkea jo kootuista aseista, joten kapeaa sääntelyä voidaan pitää puutteena. On kuitenkin pidettävä mielessä, että ampumatarvikkeisiin ja osiin sovellettavat 6 ja 7 artiklat ovat asekauppasopimuksen tärkeimmät määräykset. Jäljempänä ilmenevällä tavalla ne velvoittavat osapuolet ottamaan aseviennissään huomioon etenkin ihmisoikeudet ja kansainvälisen humanitaarisen oikeuden näkökohdat.

2.3.2 Osien ja komponenttien vientimuoto

Asekauppasopimuksen 4 artikla edellyttää, että osien vienti tapahtuu muodossa, joka mahdollistaa soveltamisalaan kuuluvien tavanomaisten aseiden kokoamisen. Osa kirjoittajista on tulkinnut määräystä niin, että sopimusta sovelletaan vain sellaisiin vientilähetuksiin, joihin sisältyvät kaikki tarvittavat osat tavanomaisen aseiden täydelliseksi kokoamiseksi.⁹³ Näin ei kuitenkaan voi olla, sillä käsite ”vientii” viittaa sopimuksessa aina vientitoimintaan. Viennin on siis *toimintana* tapahduttava kuvatussa muodossa – riippumatta siitä, onko aseet jaettu eri lähetuksiin.

On lisäksi huomattava, että ”muoto, joka mahdollistaa – aseiden kokoamisen” riippuu aina aseiden tuojan käytettävissä olevista resursseista. Jos tuoja on jo hankkinut valtaosan tietyn asejärjestelmän kokoamiseen tarvittavista osista kolmannelta valtiosta, sille vietävät loput osat mahdollistavat aseiden kokoamisen täydellisinä. Ilman (tiedustelu)tietoa tuojan resursseista tämän arvioiminen on tosin mahdotonta.

Kaksikäyttötuotteet eli tuotteet, joilla on sekä siviili- että sotilas-sovellutuksia, eivät nimenomaisesti kuulu asekauppasopimuksen soveltamisalaan.⁹⁴ Toisaalta niitä ei ole nimenomaisesti rajattu osien ja komponenttien määrittelyn ulkopuolelle. Siispä ongelmallisiksi voivat

⁹¹ Jackson 2013, A weak treaty, 3 osan 3 kappale (viitaten osittain julkaisuun Murphy – Ray 2012).

⁹² Eagles 2013, 3 kappale; Murphy – Ray 2012.

⁹³ McDonald 2013, Key features of the text, 3 kappale, in fine.

⁹⁴ Tällä kannalla on myös suomalainen valmisteluaineisto. Ks. HE 148/2013 vp, s. 24.

muodostua tilanteet, joissa valtio esimerkiksi ensin hankkii konekivääri- tai ohjusjärjestelmiä yhdeltä valtiolta ja sitten helikoptereita toiselta.⁹⁵ Vaikka pelkkien helikopterien vienti rauhanomaisiin tarkoituksiin ei kuulu sopimuksen soveltamisalaan, voisi se joissain tapauksissa olla 2(1)(e) artiklan tarkoittamien rynnäköhelikopterien *osien* vientiä, mikä johtaisi sopimuksen soveltumiseen. Näissäkin tilanteissa edellytettäisiin, että viejävaltio tietää osien käyttökohteesta.

3 KIELLOT

3.1 Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston toimenpiteiden rikkominen

Asekauppasopimuksen 6 artiklaan sisällytetyt kiellot ovat kenties sen tärkeimpiä määräyksiä, suomalaista valmisteluaineistoa mukaillen ”yksi sopimuksen keskeisimmistä kohdista”.⁹⁶ Kukin kiello on ehdoton ja koskee koko sopimuksen soveltamisalaa aseista ampumatarvikkeisiin ja osiin (tässä luvussa yksinkertaisesti ”aseet”). Soveltamisala otetaan myös toimintojen osalta täydellisesti huomioon: kiellot koskevat niin viejä-, tuonti-, kauttakulku-, uudelleenlastaus- kuin välitysvaltioitakin. Siispa jopa siirron kannalta kolmansien valtioiden on oltava tietoisia alueensa läpi kulkevista aselähetyksistä ja evättävä lupa kiellon edellytysten täytyessä. ”Luvan myöntämistä” ei ole asekauppasopimuksessa tarkemmin määritelty, mutta yleiskielen perusteella kyse on yksinkertaisesti virallisen suostumuksen antamisesta.⁹⁷

6 artiklan 1 kohdassa veloitetaan valtiot noudattamaan asekaupassaan Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston päätöksiä. Sen mukaan osapuoli ei saa myöntää lupaa soveltamisalaan kuuluvien aseiden, ampu- matarvikkeiden tai osien siirtoon, jos siirto rikkoisi sen velvoitteita, jotka perustuvat turvallisuusneuvoston hyväksymiin toimenpiteisiin. Kaikki turvallisuusneuvoston lausunnot eivät kuitenkaan välttämättä muodosta estettä asesiirrolle; ainoastaan YK:n peruskirjan VII luvusta seuraavat toimenpiteet tulevat kyseeseen. Lisäksi on huomattava, että ”velvoite” viittaa tässä oikeudelliseen pakkoon tai oikeudellisesti sitoviin toimintamalleihin.⁹⁸

⁹⁵ Ks. *The Business of War: SOFEX*, kohdissa 10:37 ja 11:05.

⁹⁶ HE 148/2013 vp, s. 34. Ks. myös *Casey-Maslen – Giacca – Vestner* 2013, s. 23.

⁹⁷ Oxford English Dictionary Online, ”authorize, v.”, merkitys 3.a.

⁹⁸ Ks. Oxford English Dictionary Online, ”obligation, n.”, merkitykset 3.a ja 3.b.

Erityisenä esimerkkinä kiellossa mainitaan aseidenvientikiellot. Vienti-kielloissa on yleiskielen nojalla kyse kauppasuhteiden keskeyttämisestä,⁹⁹ YK:n peruskirjan 41 artiklan käsitteistöä mukailleen taloudellisten suhteiden täydellisestä tai osittaisesta keskeyttämisestä. Tällä hetkellä voimassa on viitisentoista YK:n aseidenvientikieltoa.¹⁰⁰

Muutkin VII luvun mukaiset toimenpiteet kuin aseidenvientikiellot voivat sisältää velvoitteita, joita asesiirrot saattavat rikkoa. Mainitun 41 artiklan nojalla voidaan katkaista diplomaattisuhteet tiettyyn valtioon, vaatia valtiota luopumaan tietynlaisista aseista tai vaikkapa perustaa demilitarisoitu vyöhyke. Turvallisuusneuvosto voi myös päättää käyttää voimaa YK:n peruskirjan 42 artiklan mukaisesti, ja 40 artikla sallii sen kehottaa asianosaisia mukautumaan väliaikaisiin toimenpiteisiin, esimerkiksi tulitaukoihin ja joukkojen vetämiseen vieraalta maaperältä. Näissä tilanteissa asesiirrot diplomaattisessa saarossa olevaan valtioon, demilitarisoidulle vyöhykkeelle tai väliaikaisella toimenpiteellä perustetulle tulitaukovyöhykkeelle voivat rikkoa turvallisuusneuvoston toimenpiteitä. Voimankäyttötilanteissa asesiirrot saartojen ohitse voivat nekin olla kiellettyjä asekauppasopimuksen nojalla, joskin tällöin aseidenvientikielto lienee yleensä jo voimassa.¹⁰¹

Kielto rikkoa turvallisuusneuvoston päätöslauselmia asesiirroilla vaikuttaa hyödylliseltä, mutta se on todellisuudessa hieman tarpeeton: siinä vain toistetaan jo olemassa oleva velvoite.¹⁰² YK:n jäsenvaltioiden tulee nimittäin peruskirjan 25 artiklan nojalla muutoinkin hyväksyä ja panna täytäntöön turvallisuusneuvoston päätökset – olivat valtiot asekauppasopimuksen osapuolia tai eivät. Tämä velvoite on vahvistettu peruskirjan 48 artiklassa kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisen osalta. Siispä asekauppasopimuksessa erikseen asetettu velvoite ei merkittävästi lisää osapuolina olevien valtioiden ”taakkaa”.¹⁰³ Voidaan myös huomauttaa, että turvallisuusneuvoston päätöksenteossa on omat rajoitteensa,¹⁰⁴ etenkin pysyvien jäsenten veto-oikeus.¹⁰⁵

⁹⁹ Ibid., ”embargo, n.”, merkitys 2.

¹⁰⁰ Ks. SIPRI Arms Embargoes Database.

¹⁰¹ Ks. Shaw 2008, s. 1241–1267.

¹⁰² Casey-Maslen – Giacca – Vestner 2013, s. 23.

¹⁰³ Libman 2013, What does the Treaty forbid?, 3 kappale.

¹⁰⁴ Damián 2013, First weakness: the lack of specificity, 6 kappale.

¹⁰⁵ YK:n peruskirjan 27 artiklan 3 kohta.

3.2 Ase siirtoihin liittyvien kansainvälisten velvoitteiden rikkominen

Asekauppasopimuksen 6 artiklan 2 kohdassa kielletään asekauppa, joka rikkoo osapuolen muita kansainvälisiä sopimuksia. Tarkemmin sanottuna osapuoli ei saa myöntää lupaa soveltamisalaan kuuluvien aseiden, ampumatarvikkeiden tai osien siirtoon, jos siirto rikkoisi sitä sitoviin kansainvälisiin sopimuksiin perustuvia kansainvälisiä velvoitteita. ”Velvoite” viittaa tässäkin oikeudelliseen paktoon tai oikeudellisesti sitoviin toimintamalleihin.¹⁰⁶ Kunkin valtion on tietenkin otettava huomioon vain sellaiset kansainväliset sopimukset, joissa se on osapuolena.

Asekauppasopimuksen suomenkieliseen käännökseen ei ole sisällytetty edellytystä, että kansainvälisten velvoitteiden tulisi olla asiaankuuluvia tai asianmukaisia. Todistusvoimaisiin teksteihin tämä edellytys kuitenkin sisältyy, joten se on luettava osaksi sopimusta. Velvoitteet ovat englannin yleiskielen mukaisesti asiaankuuluvia tai asianmukaisia (”relevant”), jos niillä on merkitystä asiassa tai jos ne liittyvät asiaan;¹⁰⁷ asia siis ratkeaa sen perusteella, liittyvätkö velvoitteet ase siirtotilanteeseen. Suomenkielisen käännöksen eduksi on laskettava, että kyseinen edellytys on melko epämääräinen: monenlaiset velvoitteet voivat tavalla tai toisella koskea aseiden siirtoja valtiosta toiseen.

Koska velvoitteiden tulee perustua kansainvälisiin sopimuksiin, ei niitä voida johtaa kansainvälisestä tapaoikeudesta. Kansainväliseen tapaoikeuteen perustuvia kieltoja sovelletaan jatkossakin itsenäisesti.¹⁰⁸ Tästä huolimatta huomioon otettavia velvoitteita voi olla paljon, sillä kansainvälisen sopimuksen käsite on melko laaja. Se kattaa ensinnäkin kaikki Wienin yleissopimuksen mukaiset valtiosopimukset,¹⁰⁹ mutta kyseeseen voivat tulla muutkin kansainväliset välipuheet kuin valtiosopimukset. Sekä Wienin yleissopimuksen määritelmä että YK:n peruskirjan 102 artikla antavat viitteitä muista kansainvälisistä välipuheista kuin valtiosopimuksista, ja niin tekee myös vuonna 1946 hyväksytty YK:n yleiskokouksen päätöslauselma koskien kansainvälisten sopimusten rekisteröintiä ja julkaisemista.¹¹⁰

¹⁰⁶ Ks. Oxford English Dictionary Online, ”obligation, *n.*”, merkitykset 3.a ja 3.b.

¹⁰⁷ Ks. *ibid.*, ”relevant, *adj.*”, merkitys 2.a.

¹⁰⁸ *Casey-Maslen – Giacca – Vestner* 2013, s. 24.

¹⁰⁹ Sopimuksen 2(1)(a) artikla määrää: ”[V]altiosopimus’ tarkoittaa kansainvälistä välipuhetta, joka on tehty kirjallisesti valtioiden välillä ja joka on kansainvälisen oikeuden alainen siihen katsomatta, sisältyykö se yhteen tai kahteen taikka useampaan toisiinsa liittyvään asiakirjaan ja riippumatta siitä käytetystä nimityksestä”.

¹¹⁰ United Nations General Assembly Resolution 97(I), 1 artiklan 1 kohta (”whatever its form or descriptive name”).

YK:n sihteeristön rekisteröintikäytäntö tukee sekin laajaa kansainvälisen sopimuksen käsitettä.¹¹¹

Asekauppasopimuksen 6(2) artiklaa ei tulisi kuitenkaan tulkita niin, että se kattaa oikeudellisesti sitomattomat ja niin sanotut soft law -instrumentit. Tällaiset asiakirjat eivät ole kansainvälisiä sopimuksia. Kansainväliset sopimukset luovat sitovia sääntöjä allekirjoittajavaltioiden välille; ne ovat kirjallisia sopimuksia, joihin osapuolena olevat valtiot sitoutuvat oikeudellisesti.¹¹² Valtiosopimusten ohella kyseeseen tulevatkin YK:n sihteeristön käytännön perusteella lähinnä yksipuoliset sitoumukset, kuten uusien YK:n jäsenvaltioiden julistukset, julkilausumat, joissa hyväksytään YK:n kansainvälisen tuomioistuimen toimivalta, sekä tietyt yksipuoliset julistukset, joilla luodaan sitovia velvoitteita julistavan valtion ja muiden valtioiden välille.¹¹³

Toinen merkille pantava seikka on, että kansainväliseen sopimukseen sisältyvä velvoite otetaan huomioon vain, jos valtio on jollain tavalla ”osapuolena” sopimuksessa. Yleiskielessä osapuolen käsitettä käytetään melko laveasti,¹¹⁴ ja tämän merkityksen nojalla esimerkiksi YK:n pienasekonferenssiin osallistuvia valtioita voitaisiin pitää YK:n pienasetoimintaohjelman osapuolina.¹¹⁵ Valtiosopimusoikeudessa käsitteellä on kuitenkin huomattavasti rajatumpi merkitys. Wienin yleissopimuksen 2(1)(g) artiklan mukaisesti osapuolet ovat valtioita, jotka ovat suostuneet noudattamaan valtiosopimusta ja joiden osalta valtiosopimus on voimassa. Muiden kuin valtiosopimusten kohdalla osapuolen käsite taas viitanee ensisijaisesti julkilausuman tai julistuksen antaneeseen valtioon.

Asekauppasopimus viittaa erityisesti tavanomaisten aseiden siirtoon tai laittomaan kauppaan liittyviin velvoitteisiin. Edellä kuvatusta kansainvälisen sopimuksen käsitteestä johtuen tämä ei ole viittaus asekauppaa koskeviin poliittisesti sitoviin asiakirjoihin. Esimerkiksi jo mainitun YK:n pienasetoimintaohjelmassa asetettu velvollisuus pyrkiä kaikin keinoin ilmoittamaan alkuperäiselle vientivaltiolle aseiden uudelleensierrosta¹¹⁶ ei ole asekauppasopimuksen 6(2) artiklan tarkoittama velvoite vaan poliittisluontoinen sitoumus.

Siispä kielto viittaa lähinnä YK:n ampuma-aseita koskevaan lisäpöytäkirjaan, jonka nojalla valtioiden on muun muassa kriminalisoitava ampu-

¹¹¹ Ks. Definition of key terms used in the UN Treaty Collection, Introduction, 5 kappale.

¹¹² Shaw 2008, s. 6 ja 93.

¹¹³ Definition of key terms used in the UN Treaty Collection, Introduction, 5 kappale.

¹¹⁴ Ks. Oxford English Dictionary Online, ”party, *n.*”, merkitykset II.6.a ja II.7.a.

¹¹⁵ Ohjelman II osaston 1 kohdan mukaisesti: ”the States participating in the United Nations Conference on the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects”.

¹¹⁶ II osaston 13 kohta.

ma-aseiden ja niiden osien ja komponenttien sekä ampumatarvikkeiden laitton välittäminen.¹¹⁷ Välitys on laitonta, jos sille ei yksikään lisäpöytäkirjan osapuolena oleva valtio ole myöntänyt lupaa, tai jos aseita ei ole merkitty lisäpöytäkirjan 8 artiklan mukaisesti.¹¹⁸ Koska valtiot voivat aina myöntää luvan omille asesiirroilleen,¹¹⁹ voidaan lisäpöytäkirjan velvoitteesta ja asekauppasopimuksen kiellosta johtaa ainoastaan kielto siirtää merkitsemättömiä aseita.

Myös kansainvälisen humanitaarisen oikeuden ja aseistariisunnan alalla luodut kansainväliset sopimukset voivat liittyä asekauppaan.¹²⁰ Tavanomaisia aseita sääntelee ainakin yleissopimus tiettyjen sellaisten tavanomaisten aseiden käytön kielloista tai rajoituksista, joiden voidaan katsoa aiheuttavan tarpeettoman vakavia vammoja tai olevan vaikutuksiltaan umpimähkäisiä. Sen lisäpöytäkirjoissa kielletään esimerkiksi eräät miinat ja ansat, havaitsemattomat sirpaleet sekä polttoaseet.¹²¹ Kansainvälinen rypäleasesopimus ja Ottawan sopimus eli yleissopimus jalkaväkimiinojen käytön, varastoinnin, tuotannon ja siirron kieltämisestä ja niiden hävittämisestä voisivat myös tulla kyseeseen. Kun kuitenkin eräät mainitut aseet, kuten miinat, eivät räjähteinä lukeudu asekauppasopimuksen soveltamisalaan, ei niihin sovelleta 6(2) artiklan kieltoa.¹²²

Asesiirrot voivat mainittujen asekauppaan liittyvien velvoitteiden ohella loukata myös sinänsä aseisiin liittymättömiä kansainvälisiä sopimuksia. Onkin esitetty, että 6(2) artiklaa voidaan tulkita siten, etteivät valtiot saa loukata asesiirroillaan esimerkiksi ihmisoikeusyleissopimuksia. Tätä tukevat sopimuksen johdannon 5 ja 6 periaatteet,¹²³ jotka velvoittavat ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja asekaupan tehokkaaseen sääntelyyn. Asekaupalla saattaa olla vaikutuksia useiden ihmisoikeuksien toteutumiseen.¹²⁴ Toisaalta on tuotu esille, ettei yksikään ihmisoikeusyleissopimus selvästi kiellä tavanomaisten aseiden siirtämistä valtiosta toiseen.¹²⁵

¹¹⁷ 5(1)(b) artikla.

¹¹⁸ 3(e) artikla.

¹¹⁹ Ks. *Brandes* 2013, s. 411.

¹²⁰ Ks. *Casey-Maslen – Giacca – Vestner* 2013, s. 24; *Marsh* 2013, 4 kappale.

¹²¹ Ks. muutettu pöytäkirja miinojen, ansojen ja muiden taistelulaitteiden käyttöä koskevista kielloista tai rajoituksista; pöytäkirja havaitsemattomista sirpaleista; pöytäkirja polttoaseiden käyttöä koskevista kielloista tai rajoituksista.

¹²² *Brandes* 2013, s. 410; *Casey-Maslen – Giacca – Vestner* 2013, s. 24. Ks. soveltamisalasta myös edellä.

¹²³ *Ibid.*

¹²⁴ *Bellal* 2014, s. 469.

¹²⁵ *Brandes* 2013, s. 411.

Huolimatta käsillä olevan kiellon laajuudesta lienee sen todellinen arvo yhtä kyseenalainen kuin ensimmäisenkin kiellon. Sehän vain kuvastaa voimassa olevaa kansainvälistä oikeutta¹²⁶ eikä siten juurikaan mene *pacta sunt servanda* -velvoitetta pidemmälle.¹²⁷ Kuten Wienin yleissopimuksen 26 artiklassa todetaan: ”Jokainen voimassa oleva valtiosopimus on sen osapuolia sitova, ja se on pantava täytäntöön vilpittömässä mielessä.” Asekauppasopimus ei siis 6(2) artiklassaan oikeastaan luo uusia kieltoja aseierroille,¹²⁸ koska valtiot eivät muutenkaan saa rikkoa kansainvälisiä sopimuksiaan – olivat keinot mitkä tahansa. Määräyksellä vain vahvistetaan kansainvälisten sopimusten sitovuutta osapuoliinsa nähden globaalien asekaupan näkökulmasta.

3.3 Aseiden käyttö tiettyihin kansainvälisiin rikoksiin

3.3.1 Edellytetty tiedon taso ja muita yleisiä huomioita

Asekauppasopimuksen 6 artiklan 3 kohdassa asetettua kieltoa on kuvailtu yhdeksi sopimuksen kulmakivistä,¹²⁹ mikä ei ole lainkaan yllättävää. Määräyksen mukaan osapuoli ei saa myöntää lupaa soveltamisalaan kuuluvien aseiden, ampumatarvikkeiden tai osien siirtoon, jos sillä on luvasta päättämisen ajankohtana tietoa, jonka mukaan kyseisiä aseita tai tarvikkeita voitaisiin käyttää tiettyihin kansainvälisiin rikoksiin. Lueteltuja rikoksia ovat joukkotuhonta, rikokset ihmisyyttä vastaan, vuoden 1949 Geneven sopimusten törkeä rikkominen, suojeltuihin siviilikohteisiin tai suojeltuihin siviileihin kohdistuva hyökkäys tai muut sotarikokset. Jälkimmäisten määrittelyssä nojataan kansainvälisiin sopimuksiin, joissa kieltoa harkitseva valtio on osapuolena.

Kuvattu kieltä on tunnustus asekaupan mahdollisista kytköksistä vakavimpiin mahdollisiin rikoksiin. Sen nojalla valtion on estettävä aseiden siirto, jos sillä on tietoa kausaalista suhteesta siirrettävien aseiden ja tiettyjen kansainvälisten rikosten tekemisen välillä. Vaikka tässä artikkelissa ei analysoida kieltomääräyksessä mainittuja rikoksia tarkemmin,¹³⁰ voidaan joitain lyhyitä huomioita esittää. Lähtökohtana analyysille toimivat asiaankuuluvat valtiosopimukset ja kansainvälistä rikosoikeutta koskeva

¹²⁶ *Silva* 2013, 12 kappale.

¹²⁷ *Libman* 2013, What does the treaty forbid?, 3 kappale, in fine.

¹²⁸ *Brandes* 2013, s. 410.

¹²⁹ *Libman* 2013, What does the treaty forbid?, 5 kappale. Ks. myös *Brandes* 2013, s. 412.

¹³⁰ Kansainvälisestä rikosoikeudesta yleisesti ks. esim. *Bantekas* 2010; *Cassese* 2008; *Cryer et al.* 2007; *Schabas* 2011; *Werle* 2005. Suomeksi ks. etenkin *Kimpimäki* 2015.

oikeuskirjallisuus. Lisäksi viitataan (pysyvän) kansainvälisen rikostuomioistuimen, Jugoslavian alueen humanitaarisen oikeuden loukkauksia tutkivan sotarikostuomioistuimen (Jugoslavia-tuomioistuimen) ja Ruandan joukkotuhontaa tutkivan kansainvälisen rikostuomioistuimen (Ruanda-tuomioistuimen) perussääntöihin ja oikeuskäytäntöön.

Määräyksessä edellytetty kausaliiteetti on sopimuksen suomenkielisessä käännöksessä ilmaistu sanonnalla ”voitaisiin käyttää”. Valittu muotoilu kumpuaa todennäköisesti sopimuksen ranskan- ja espanjankielisistä teksteistä, joissa käytetyt muotoilut ”pourraient servir” ja ”podrían utilizarse” viittaavat suomeksi juuri mahdollisuuteen.¹³¹ Sen sijaan englanninkielisessä tekstissä ei ole käytetty mahdollisuutta ilmaisevaa sanontaa ”could be used”¹³² vaan ”would be used”, ”käytettäisiin”. Venäjänkielisen tekstin sanonta ”будут использованы” taas viittaa futuuriin.¹³³

Ero on selvä: vaatii valtioilta vähemmän tietää, että aseita voitaisiin käyttää kuin tietää, että niitä käytettäisiin tai varmasti käytetään. On kuitenkin erillinen kysymys, johtaako ero ristiriitoihin. Wienin yleissopimuksen nojalla on oletettava, että todistusvoimaisten tekstien sanonnat merkitsevät samaa. Jos merkityseron todetaan olevan olemassa, on hyväksyttävä se merkitys, joka parhaiten on sopusoinnussa kaikkien tekstien kanssa, ottaen huomioon asekauppasopimuksen tarkoituksen ja päämäärän.¹³⁴ Mainituista merkityksistä voi tosin olla vaikeaa löytää sellaista, joka turvaa parhaiten sopusoinnun kaikkien tekstien välille. Asekauppasopimuksen tavoitteen ja tarkoituksen valossa voisi kenties olla perusteltua ottaa huomioon pelkkä todennäköinen mahdollisuuskin siitä, että aseita voitaisiin käyttää artiklan mainitsemiin kansainvälisiin rikoksiin.¹³⁵

Suomenkielinen käännös ei useimpien todistusvoimaisten tekstien tavoin tuo esille, että määräyksessä mainittujen rikosten osalta kyseeseen tulee ainoastaan niiden tekeminen (*engl.* ”commission”, *ransk.* ”commettre”, *esp.* ”cometer”, *ven.* ”совершения”): tekojen fyysinen suorittaminen yksin tai yhdessä muiden kanssa mutta tietyissä tapauksissa myös moitittavat laiminlyönnit. Tiukan määritelmän mukaan kieltoa ei siis tarvitse noudattaa, jos siirtolupaa harkitsevalla valtiolla on tietoa vain vaikkapa siitä, että

¹³¹ Ks. MOT Ranska 2.0, ”pouvoir”, merkitys 2; MOT WSOY Suomi–espanja-suursanakirja 2.0, ”poder”, merkitys 1.

¹³² Ks. Oxford English Dictionary, ”could, v.”; ”can, v.”, merkitys II.6.a.

¹³³ Ks. MOT Venäjä 1.0a, ”будут”, merkitys 2.

¹³⁴ 33 artiklan 3 ja 4 kohdat.

¹³⁵ Sopimuksen 1 artiklan nojalla sen tavoitteena on muun muassa ”saada aikaan mahdollisimman tiukat yhteiset kansainväliset vaatimukset, joilla säännellään tavanomaisten aseiden kansainvälistä kauppa” sekä tarkoituksena muun muassa ”osaltaan edistää kansainvälistä ja alueellista rauhaa, turvallisuutta ja vakautta”.

aseita käytettäisiin joukkotuhonnan avustamisessa. Toisaalta on todettava, ettei tietoa tekemisestä ja avunannosta ole luultavasti yksinkertaista erottaa toisistaan.¹³⁶

Viittaus luvasta päättämisen ajankohtaan on jokseenkin ongelmallinen. Jo sopimusneuvotteluiden aikana ainakin Etelä-Afrikan delegaatio totesi, että kiellon tulisi viitata *siirron* ajankohtaan, sillä tilanne voi muuttua luvasta päättämisen ja itse siirron välillä.¹³⁷ Siirto ei välttämättä tapahdu välittömästi luvan myöntämisen jälkeen, ja joissain valtioissa hidas byrokraatia voi johtaa merkittäviin viivästyksiin. Toinen, suurempi ongelma koskee valtioiden ”tietoa” siitä, että aseita käytettäisiin jonkin kiellossa mainitun rikoksen tekemiseen. Tiedon tavallinen merkitys viittaa tosiasiaan tai sellaiseen tietämiseen tai tietoisuuden tilaan, että jokin on asianlaita.¹³⁸ Mutta tämä ei oikein vastaa kysymykseen siitä, millaista tiedon tasoa asekauppasopimuksen määräys edellyttää: kuinka paljon ja mitä vaaditaan, että valtiolla voidaan sanoa olevan tietoa? Onko kyse konkreettisesta, yksiselitteisestä ja todellisesta tiedosta vai syystä uskoa?¹³⁹ Täydellistä tietoa tuskin edellytetään, jos kansainvälisen politiikan monimutkaisuus otetaan huomioon.

Asekauppasopimuksen muu teksti tai sen tarkoitus ja tavoite eivät tarjoa apua sen selvittämiseksi, millaista tiedon tasoa määräys edellyttää. Myöskään viralliseen valmisteluaineistoon ei sisälly pohdintaa tiedon tasosta. Siispä tulkinta-apua tulee hakea Wienin yleissopimuksen mukaisesti kansainvälisen oikeuden asiaan vaikuttavista, osapuolten kesken sovellettavista säännöistä. Paikoin tässä yhteydessä on viitattu kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussääntöön,¹⁴⁰ jonka 30(3) artiklan nojalla ”tietoisuus” viittaa siihen, ”että henkilö on selvillä olosuhteen vallitsemisesta tai siitä, että toiminta tavallisesti aiheuttaa kyseisen seurauksen.”

Mutta jos Rooman perussääntöön halutaan vedota asekauppasopimuksen tulkinnassa, tulee sen oikeudellisesti sitoa kaikkia asekauppasopimuksen osapuolia.¹⁴¹ Tämä on melko epävarmaa, sillä yli vuosikymmenen voimassaolostaan huolimatta Rooman perussäännöllä on vain 123 osapuolta¹⁴² YK:n 193 jäsenvaltiosta.¹⁴³ Jotkin merkittävät aseiden viejävaltiot, kuten USA ja

¹³⁶ Kansainvälisten rikosten tekemisestä ja muista osallisuuden muodoista ks. esim. *Bantekas* 2010, s. 51–66; *Cryer et al.* 2007, s. 302–309; *Werle* 2005, s. 120–124.

¹³⁷ *Acheson* 2013b, Prohibitions, 6 kappale.

¹³⁸ Ks. Oxford English Dictionary Online, ”knowledge, *n.*”, merkitys 5.a.

¹³⁹ Arms Trade Treaty (ATT) Network: Needs Assessment Workshop, s. 1–2.

¹⁴⁰ *Brandes* 2013, s. 412; *Casey-Maslen – Giacca – Vestner* 2013, s. 24, alaviite 86.

¹⁴¹ *Dörr* 2012a, s. 566–567; *Linderfalk* 2007, s. 178.

¹⁴² Status of the Rome Statute of the International Criminal Court.

¹⁴³ What are Member States?

Venäjä, eivät ole ratifioineet perussääntöä, eikä Kiina ole edes allekirjoittanut sitä. Sitovuusongelmaa ei olisi, jos Rooman perussääntö kuvastaisi kansainvälistä tapaoikeutta. Mutta oikeustieteessä esitetyn kannanoton mukaan ainakaan perussäännön 30 artiklassa kuvattu syyksiluettavuuden määritelmä ei ole tapaoikeudellinen.¹⁴⁴ Siispä ei ole selvää, voidaanko Rooman perussääntöä käyttää asekauppasopimuksen tulkinnessa.

On ylipäättään kyseenalaistettava ajatus, että käsillä olevan kiellon edellyttämä tiedon taso tulisi määritellä kansainvälisen rikosoikeuden kontekstissa. Luonnollisen henkilön syyllisyyttä arvioitaessa käytettyä kriteeriä on nimittäin hieman ongelmallista soveltaa valtioiden sopimusvelvoitteisiin. Valtion tietoisuus siirtämiensä aseiden käytöstä on niin ikään pitkälti eri asia kuin esimerkiksi henkilön tietoisuus uhriensa siviilistatuksesta. Siispä tiedon tasoa määriteltessä pitäisikin todennäköisesti turvautua oppiin valtioiden vastuusta,¹⁴⁵ joka perustuu ensisijaisesti oikeuskäytäntöön mutta kasvavassa määrin myös YK:n kansainvälisen oikeuden toimikunnan vuonna 2001 viimeistelemiin artiklaluonnoksiin valtioiden vastuusta kommentaareineen.¹⁴⁶

Mainittujen artiklaluonnosten 16(a) artikla asettaa kansainväliseen vastuuseen valtion, joka auttaa tai avustaa toista valtiota kansainvälisen vääryyden (*engl.* ”internationally wrongful act”) toteuttamisessa, jos valtio tekee sen *tietäen* teon olosuhteista. Kyseinen määräys on hyvin lähellä käsillä olevaa asekauppasopimuksen kieltoa, sillä molemmissa on keskiössä valtion tieto jostakin: erityisesti siitä, onko toinen valtio ryhtymässä kansainvälisesti tuomittaviin tekoihin. Artiklaluonnosten kommentaarissa ei kuitenkaan lausuta vaaditusta tiedon tasosta kovin täsmällisesti. Siinä vain todetaan, ettei valtio ole vastuussa, ellei asiaankuuluva viranomainen tarkoittanut edistää vääryyden tapahtumista. Niin ikään kommentaarissa todetaan, ettei materiaalista tai taloudellista apua antava valtio normaalisti otaksu, että sen apua käytettäisiin vääryyksien toteuttamiseen.¹⁴⁷ Näiden kommenttien valossa tietämisen kynnyksensä asettuisi melko korkealle.

Kansainvälisestä oikeuskäytännöstä voidaan nostaa esille ainakin kaksi esimerkkiä: Korfun kanavaa ja Bosnian joukkotuhontaa koskeneet tapaukset

¹⁴⁴ *Cassese* 2008, s. 60. Ks. myös *Marchuk* 2014, s. 115–116 (kansainvälisen rikosoikeuden *mens rea* -standardin vakiintumattomuudesta).

¹⁴⁵ Ks. *Casey-Maslen* 2013, 7 kappale (viitaten sekä kansainväliseen rikosoikeuteen että oppiin valtioiden vastuusta).

¹⁴⁶ Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries. Kansainväliset tuomioistuimet ovat ratkaisuisaans viitanneet artiklaluonnoksiin huolimatta niiden kiistanalaisesta asemasta. Ks. *Caron* 2002 (kiistanalaisuudesta); *Olleson* 2007 (artiklaluonnosten vaikutuksesta valtioiden vastuuseen).

¹⁴⁷ S. 66, 4 ja 5 kohdat.

vuosilta 1949 ja 2007.¹⁴⁸ Näistä ensimmäisessä YK:n kansainvälisen tuomioistuimen tehtävänä oli muun muassa ratkaista, oliko Albanian valtiolla tietoa miinoitusoperaatioista vesillä. Tapauksessa tiedon olemassaolo perustettiin kaiken kaikkiaan siihen, että Albania piti kanavan vesistöjä tiiviisti silmällä ja ettei se voinut olla huomaamatta miinoitusta.¹⁴⁹ Bosnian joukkotuhontaa koskevassa tapauksessa taas valtion vastuun todettiin aiheutuvan joko valtion tietoisuudesta tai siitä, että sen olisi pitänyt olla tietoinen vakavasta joukkotuhonnan vaarasta. ”Tietoisuuden” standardi täyttyi, koska tuomioistuin arvioi, etteivät viranomaiset saamiensa faktojen valossa olisi voineet olla tietämättä vaarasta. Kansainvälinen tuomioistuin totesi, että valtio voi olla vastuussa (joukkotuhonnan) estämisvelvoitteen rikkomisesta, vaikka sillä ei olisi ollut kykyä varmasti estää joukkotuhonta. On riittävää, että sillä oli tarvittavat keinot ja että se silminnähden jätti käyttämättä nuo keinot.¹⁵⁰

Näiden tapausten valossa asekauppasopimuksen edellyttämän tiedon tason tarkka määrittely voi olla mahdotonta, koska se riippuu aina asesiirron olosuhteista. Joissain tapauksissa tietyt seikat voivat osoittaa valtion tienneen aseiden haitallisesta käytöstä, toisissa taas muut seikat voivat osoittaa tiedon puuttuneen. Tapausten perusteella voidaan kuitenkin esittää, että valtion tietoisuus perustuu ainakin siihen, miten valtio valvoo siirrettävien aseiden käyttöä. Toiseksi valtion tietoisuus voi perustua myös siihen, miten se *voisi* ja miten sen *pitäisi* valvoa siirrettävien aseiden käyttöä. Jälkimmäinen tiedon taso viittaa siihen, että tahallinen tietämättömyys tai tosiasioiden selvittämättä jättäminen ja siirron toteuttaminen voivat merkitä asekauppasopimuksen 6(3) artiklan mukaisen kiellon rikkomista. Tämä voi merkitä, että valtioilla on asekauppasopimuksen määräyksiä tehokkaasti noudattaakseen velvollisuus itse selvittää, mihin siirrettäviä aseita käytettäisiin – ei ainoastaan luottaa niihin tietoihin, jotka sillä jo on.

3.3.2 Kiellon rikosoikeudellinen ulottuvuus

Asekauppasopimuksen 6(3) artiklan kiello kattaa miltei kaikki kansainvälisen rikosoikeuden ydinalueeseen kuuluvat rikokset. Ensimmäiseksi määräyksessä mainitaan joukkotuhonta, joka kiellettiin jo vuoden 1948 yleissopimuksessa joukkotuhontana pidettävän rikoksen ehkäisemiseksi ja rankaisemiseksi. Joukkotuhonnan määritelmästä ei vallitse juuri eri-

¹⁴⁸ Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro); Corfu Channel Case.

¹⁴⁹ Ks. Judgement, s. 18–22.

¹⁵⁰ Ks. Judgement, 432 ja 438 kohdat.

mielisyyttä: rikoksessa on kyse kansalliseen, etniseen, rodulliseen tai uskonnolliseen ryhmään hävittämistarkoituksessa tehdyistä teoista, kuten tappamisesta, pahoinpitelystä ja olosuhteiden huonontamisesta.¹⁵¹ Tieto aseiden käytöstä joukkotuhontaan on selvä peruste evätä niiden siirto, joskin siirtolupaa harkitsevan valtion voi olla vaikea päästä selville tuojavaltion nimenomaisesta hävittämistarkoituksesta.

Toisena huomioon otettavana riskinä mainitaan rikokset ihmisyyttä vastaan, jotka on määritelty eri asiakirjoissa hieman eri tavoin. Yhteisenä nimittäjänä voidaan pitää sitä, että kyse on siviiliväestöön kohdistetuista teoista, kuten tappamisesta, orjuuttamisesta, pakkosiirroista, vangitsemisesta, kidutuksesta, raiskauksista, vainosta tai muusta.¹⁵² Teot ovat rangaistavia rikoksina ihmisyyttä vastaan riippumatta siitä, kohdistuvatko ne valtion omaan vai vieraaseen väestöön.¹⁵³ Teoilta ei tapaoikeuden valossa edellytetä yhtymäkohtaa aseelliseen konfliktiin tai syrjinnän elementtiä – ellei kyse ole juuri vainosta tietyin perustein – vaan nämä vaatimukset ovat Jugoslavia- ja Ruanda-tuomioistuinten perussääntöjen erityispiirteitä. Sen sijaan on katsottu, että tekojen tulee olla osa laajamittaista ja järjestelmällistä hyökkäystä.¹⁵⁴ Mainitut vaatimukset voivat asettaa riman melko korkealle, jos asesiirtoluvan epäämistä harkitaan tähän rikostyyppiin perustuen.

Loput kiellossa luetelluista teoista ovat sotarikoksia. Perinteisesti sotaoikeus on jaettu kahteen osa-alueeseen: sodankäynnin keinojen ja tapojen sääntelyyn eli Haagin oikeuteen sekä aseellisten konfliktien uhrien suojeluun eli Geneven oikeuteen.¹⁵⁵ Viime vuosikymmenten aikana erotelu on kuitenkin lieventynyt, ja on alettu lähinnä puhua kansainvälisestä humanitaarisesta oikeudesta.¹⁵⁶ Sotarikokset ovat siis vakavia rikkomuksia kansainvälisen humanitaarisen oikeuden järjestelmää vastaan.¹⁵⁷ Sotarikoksilta ei edellytä laajamittaisuutta tai järjestelmällisyyttä: yksikin teko, kuten esimerkiksi kertaluontoinen laittoman aseiden tai taistelumenetelmän käyttö, on sotarikos.¹⁵⁸ Toisaalta sotarikoksilta vaaditaan yhteyttä aseel-

¹⁵¹ Ks. joukkotuhontasopimuksen II artikla; Jugoslavia-tuomioistuimen perussääntö, 4(2) artikla; kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussääntö, 6 artikla; Ruanda-tuomioistuimen perussääntö, 2(2) artikla.

¹⁵² Ks. Jugoslavia-tuomioistuimen perussääntö, 5 artikla; kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussääntö, 7 artikla; Ruanda-tuomioistuimen perussääntö, 3 artikla.

¹⁵³ *Bassiouni* 2011, s. 169.

¹⁵⁴ Ks. *Bantekas* 2010, s. 189–190; *Cryer et al.* 2007, s. 191–192 ja 194; *Werle* 2005, s. 218–219 ja 229.

¹⁵⁵ *Bantekas* 2010, s. 137.

¹⁵⁶ Ks. *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons, Advisory Opinion*, 75 kohta.

¹⁵⁷ Ks. *Henckaerts – Doswald-Beck* 2005a, s. 568–603; 2005b, s. 3854–3883

¹⁵⁸ *Cryer et al.* 2007, s. 221; *Henckaerts – Doswald-Beck* 2005a, s. 573; *Schabas* 2011, s. 127.

liseen konfliktiin.¹⁵⁹ On huomattava, että valtioiden sisäisiin ja ulkoisiin konflikteihin sovelletaan humanitaarisessa oikeudessa osittain eri normistoja. Siispä on noudatettava tapauskohtaista tarkkuutta arvioitaessa, muodostaako tieto aseiden käytöstä rikokseen kieltoperusteen vai ei.

Kielto ei viittaa kaikkiin mahdollisiin sotarikoksiin.¹⁶⁰ Huomioon on otettava ensinnäkin vuoden 1949 Geneven sopimusten törkeä rikkominen, missä on kyse tiettyihin suojeltaviin ihmisiin tai omaisuuteen kohdistuneista teoista. Suojeltavina kohteina kyseeseen tulevat sopimuksesta riippuen haavoittuneet, sairaat, haaksirikkoutuneet, sotavangit tai siviilihenkilöt, ja tekojen osalta sopimukset viittaavat esimerkiksi tahalliseen surmaamiseen, kidutukseen, suuren kärsimyksen aiheuttamiseen, ruumiillisen koskemattomuuden loukkaamiseen, panttivankien ottamiseen ja sotilaallisesti perusteettomaan omaisuuden hävittämiseen.¹⁶¹ Siirtolupaharkinnassa on otettava huomioon, että Geneven sopimusten törkeää rikkomista koskevia artikloja sovelletaan vain kansainvälisiin konflikteihin.¹⁶² Siispä tieto aseiden käytöstä mainittuihin loukkauksin sisäisessä konfliktissa ei tällä perusteella voi olla peruste evätä siirtoa. Törkeät rikkomukset sisäisissä konflikteissa voivat toki olla kiellon tarkoittamia ” muita sotarikoksia”, joita on käsitelty alla.

Toisena rikoksena mainitaan suojeltuihin siviilikohteisiin tai suojeltuihin siviileihin kohdistuvat hyökkäykset. Rikoksen perusta on humanitaarisessa tapaoikeudessa, jonka nojalla siviilihenkilöt ja -kohteet on erotettava sotilas-kohteista ja hyökkäykset saa kohdistaa vain jälkimmäisiin.¹⁶³ Siviilikohteiden suojeleminen on myös kirjattu Geneven yleissopimusten lisäpöytäkirjoihin.¹⁶⁴ Ensimmäisen lisäpöytäkirjan mukaan hyökkäyksen on katsottu tarkoittavan ”väkivallan käyttöä vastapuolta vastaan hyökkäyksessä tai puolustuksessa” riippumatta siitä, millä ja minkälaisella alueella ne suoritetaan.¹⁶⁵ Siispä tieto aseiden käytöstä siviilien tarkoitukselliseen vahingoittamiseen ja esimerkiksi nälkiinnyttämiseen sekä selviytymiselle välttämättömien kohteiden

¹⁵⁹ *Bantekas* 2010, s. 138–139; *Cryer et al.* 2007, s. 232 ja 238; *Werle* 2005, s. 286.

¹⁶⁰ *Casey-Maslen – Giacca – Vestner* 2013, s. 25.

¹⁶¹ Genèveen sopimus maasotavoimiin kuuluvien haavoittuneiden ja sairaiden aseman parantamisesta, 50 artikla; Genèveen sopimus merisotavoimiin kuuluvien haavoittuneiden, sairaiden ja haaksirikkoutuneiden aseman parantamisesta, 50 artikla; Genèveen sopimus siviilihenkilöiden suojelemisesta sodan aikana, 147 artikla; Genèveen sopimus sotavankien kohtelusta, 130 artikla.

¹⁶² Geneven sopimusten soveltamisalasta ks. yhteinen 2 artikla.

¹⁶³ *Henckaerts – Doswald-Beck* 2005a, s. 3–8 ja 25–29; 2005b, s. 3–66 ja 134–180.

¹⁶⁴ Geneven yleissopimusten lisäpöytäkirja kansainvälisten aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta; Geneven yleissopimusten lisäpöytäkirja kansainvälistä luonnetta vailla olevien aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta.

¹⁶⁵ 49 artiklan 1–3 kohdat.

tuhoamiseen, jotka ovat nekin kiellettyjä tekoja,¹⁶⁶ on peruste jättää lupa asesiirrolle myöntämättä. Sen sijaan on epäselvää, voiko valtion tieto toisen valtion umpimähkäisestä hyökkäystoiminnasta olla peruste kiellolle: onko tällöin kyse siviileihin *kohdistuvista* hyökkäyksistä?

Viimeiseksi kielto viittaa ”muihin sotarikoksiin, jotka määritellään kansainvälisissä sopimuksissa, joissa kyseinen osapuoli on osapuolena”. Kansainväliseen tapaoikeuteen ei siis voida vedota rikosten määrittelyssä, ja kansainvälisten *ad hoc* -rikostuomioistuinten perussäännöistä kyseeseen tulevat ainoastaan kansainväliseen sopimukseen perustuneet.¹⁶⁷ Muutoin määräys kattaa kaikki mahdolliset muut sotarikokset sekä kansainvälisissä että valtiosisäisissä konflikteissa, myös tuleviin sopimuksiin sisällytetyt teot. Usean valtion kohdalla voidaan viitata edellä mainittuun Rooman perussääntöön, jonka 8(2) artiklan alakohtiin on sisällytetty lukuisia muita vakavia kansainvälisiin ja valtiosisäisiin aseellisiin selkkauksiin sovellettavan oikeuden ja tapojen loukkauksia. Nimenomainen viittaus perussääntöön jäi puuttumaan johtuen sen jo edellä mainitusta ratifiointitilanteesta.¹⁶⁸

Tiivistäen voidaan esittää, että ”muut sotarikokset” koskevat siviilihenkilöiden ja -kohteiden, sairaanhoito- ja rauhanturvaajahenkilöstön sekä vihollisotilaiden kohtelua ja kiellettyjen aseiden ja taistelutaktiikoiden ja -tekniikoiden käyttämistä. Rooman perussäännön ulkopuolelle jäävät valtiot määrittelevät sotarikokset muiden kansainvälisten sitoumustensa eli lähinnä perinteisten Haagin ja Geneven oikeuden instrumenttien nojalla.¹⁶⁹ Käytännössä eroa ei kuitenkaan välttämättä pääse syntymään, sillä Rooman perussääntö laadittiin jo voimassa oleviin instrumentteihin nojaten.¹⁷⁰ Siispä vaikka perussääntöön on sisällytetty sotarikokset kattavimmin ja selvimmin, ne eivät tunnusmerkeiltään poikkea merkittävästi muissa instrumenteissa luetelluista sotarikoksista.

¹⁶⁶ Henckaerts – Doswald-Beck 2005a, s. 513–529; 2005b, s. 3302–3506.

¹⁶⁷ Esimerkiksi Nürnbergin tribunaalin perussääntö pohjautui valtiosopimukseen. Sen sijaan Tokion tribunaalin perussääntö seurasi liittoutuneiden komentajan yksipuolisesta julistuksesta, ja uudempien *ad hoc* -rikostuomioistuinten taustalla ovat olleet YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmat. Ks. Charter of the International Military Tribunal; Charter of the International Military Tribunal for the Far East; Jugoslavia-tuomioistuimen perussääntö; Ruanda-tuomioistuimen perussääntö.

¹⁶⁸ Ks. HE 148/2013, s. 36.

¹⁶⁹ Haagin ja Geneven oikeuden instrumentteja ovat esimerkiksi yleissopimus joka koskee maasodan lakeja ja tapoja sekä jo mainitut Geneven yleissopimukset mukaan lukien niiden yhteinen 3 artikla sekä lisäpöytäkirjat.

¹⁷⁰ Cryer et al. 2007, s. 241–242; Schabas 2011, s. 125.

4 VIENTILUPAHAKEMUSTEN ARVIOINTI

4.1 Yleisiä huomioita

Asekauppasopimuksen kiellot sisältävä 6 artikla ei viittaa kaikkiin mahdollisiin kansainvälisen asekaupan ongelmiin ja riskeihin. Lisäksi asekaupan kontrolloinnissa olisi syytä painottaa aseita vievien valtioiden vastuuta, jotta riskien huomioon ottaminen olisi mahdollisimman ennakoivaa. Näistä syistä asekauppasopimuksen 7 artiklan 1 kohdassa asetetaan vientivaltiolle erityinen velvollisuus suorittaa vientilupahakemusten arviointi. Ellei vientiä kielletä 6 artiklan mukaisesti, vientivaltion on ennen luvan myöntämistä arvioitava sitä mahdollisuutta, että vientiin tarkoitetuilla aseilla tai tarvikkeilla joko:

- a) vahvistettaisiin tai heikennettäisiin rauhaa ja turvallisuutta; tai
- b) saatettaisiin
- i) loukata vakavasti kansainvälistä humanitaarista oikeutta tai helpottaa tällaista loukkaamista;
- ii) loukata vakavasti ihmisoikeuksia koskevaa kansainvälistä oikeutta tai helpottaa tällaista loukkaamista;
- iii) syyllistyä tekoon tai helpottaa tekoa, joka on rikos sellaisten terrorismia koskevien kansainvälisten sopimusten tai pöytäkirjojen mukaan, joissa viejävaltio on osapuolena; tai
- iv) syyllistyä tekoon tai helpottaa tekoa, joka on rikos sellaisten kansainvälistä järjestäytyntä rikollisuutta koskevien kansainvälisten sopimusten tai pöytäkirjojen mukaan, joissa viejävaltio on osapuolena.

Kaikki aseiden vientitoiminta on siis arvioitava. Ensin on harkittava 6 artiklan mukaisia kieltoja, ja ellei näitä täydy soveltaa, on suoritettava kuvattu arviointi. Kuten 6 artikla, koskee myös 7 artikla sekä aseita että ampumatarvikkeita ja aseiden osia. Niin ikään vientilupa-arviointi edellyttää kieltoharkinnan tavoin kausaalisuhdetta siirrettävien aseiden ja ei-toivottavan seurauksen välillä. Molemmissa tapauksissa päätöksenteko tapahtuu lupaharkinnan eikä itse siirron ajankohtana.

7(1) artikla edellyttää, että valtiot suorittavat vientilupa-arvioinnin lainkäyttövaltansa ja kansallisen valvontajärjestelmänsä mukaisesti sekä noudattaen puolueettomuutta ja syrjimättömyyttä. Kuten ampumatarvikkeiden ja osien kohdalla on todettu, kansallisille valvontajärjestelmille ei ole asetettu täsmällisiä vaatimuksia, joten on vaikeaa arvioida, miten ne toteutetaan ja miten ne vaikuttavat asekauppaan. Tästä riippumatta on järjestelmien puitteissa voitava ottaa huomioon 7 artiklan mukaiset seikat, kuten ihmisoikeusloukkaukset. Puolueettomuuden ja syrjintäkiellon taustalla

lienee ajatus siitä, ettei politikoinnilla tulisi olla sijaa asekaupassa.¹⁷¹ Vaatimukset merkitsevät yleiskielen mukaan sitä, ettei valtioiden mielipiteillä toisistaan tulisi olla vaikutusta arviointiin ja ettei arviointia tulisi perustua faktoihin perustumattomiin ennakko-oletuksiin.¹⁷²

On huomattava, että puolueettomuutta ja syrjintäkieltoa tulee noudattaa sekä harkittaessa minne aseita voidaan viedä että myös arvioitaessa eri asevalmistajien vientiä: sekä muita valtioita että ei-valtiollisia toimijoita on kohdeltava puolueettomasti. Tällaista puolueettomuutta on kuitenkin vaikea tavoitella, sillä asekauppa on edellä kuvatulla tavalla aina ollut poliittista. Suurvallat tukevat aseilla hyväksi katsomiaan poliittisia pyrkimyksiä, ja kehittyvissä valtioissa puolueettomuutta voi häiritä paikoin byrokraatia, paikoin korruptio. Vaatimusta onkin tosiasiaassa pidettävä lähinnä kunnianhimoisena tavoitteena.¹⁷³

Vientilupa-arvioinnissa on edellä mainittujen seikkojen ohella otettava huomioon ”asianmukaiset tekijät” mukaan lukien tuojavaltion antamat tiedot. Tekijän käsite viittaa yleiskielessä olosuhteeseen, tosiasiaan tai vaikutukseen, joka aiheuttaa tietyn seurauksen.¹⁷⁴ Kuten edellä 6(2) artiklan yhteydessä on todettu, tekijät ovat asianmukaisia (*engl.* ”relevant”), jos niillä on merkitystä asiassa tai jos ne liittyvät asiaan. Esimerkkinä tekijöistä on mainittu aseiden tuojavaltion antamat tiedot, mutta oikeastaan mikä tahansa olosuhde tai seikka voi vaikuttaa vientilupa-arviointiin. Erään kannanoton mukaan asianmukaisia tekijöitä voivat olla esimerkiksi siirrettävien aseiden tyyppi ja määrä, niiden tavallinen ja odotettavissa oleva käyttö, tuojavaltion ja sitä ympäröivän alueen yleinen tilanne, tarkoitettu loppukäyttäjät, vientiin osallistuvat toimijat ja vientireitti.¹⁷⁵ Tekijöiksi on myös esitetty tuojavaltion kykyä noudattaa humanitaarista oikeutta sekä asemäärän suhdetta loppukäyttäjän vaatimuksiin.¹⁷⁶

Sopimusta koskevaa hallituksen esitystä lainaten ”[7] artiklan tarkoituksena on – – määrittää mahdollisimman tiukat yhteiset kansainväliset vähimmäisvaatimukset kansalliselle vientilupahakemusten arvioinnille.”¹⁷⁷ Artiklassa asetettu velvollisuus vientilupaharkintaan onkin huomattavasti kattavampi kuin aikaisempien asekauppaa koskevien instrumenttien määräykset. Esimerkiksi ampuma-aseita koskevan lisäpöytäkirjan 10(2) artik-

¹⁷¹ Ks. *Casey-Maslen – Giacca – Vestner* 2013, s. 15 (koskien johdannon 8 periaatetta).

¹⁷² Oxford English Dictionary Online, ”objective, *adj.* and *n.*”, merkitys A.8.a; ”non-discriminatory, *adj.*”

¹⁷³ Ks. *Casey-Maslen – Giacca – Vestner* 2013, s. 15 (koskien johdannon 8 periaatetta).

¹⁷⁴ Oxford English Dictionary Online, ”factor, *n.*”, merkitys II.7.a.

¹⁷⁵ *Casey-Maslen – Giacca – Vestner* 2013, s. 26.

¹⁷⁶ Arms Trade Treaty (ATT) Network: Needs Assessment Workshop, s. 2.

¹⁷⁷ HE 148/2013 vp, s. 36.

lan nojalla vientivaltioiden tulee ainoastaan vahvistaa, että tuojavaltio on myöntänyt tuontiluvan ja etteivät kauttakulkuvaltiot vastusta siirtoa. YK:n pienasetoimintaohjelman II osaston 11 kohdan nojalla taas valtioiden tulee arvioida vientilupahakemuksia tiukan kansallisen sääntelyn ja menettelyn mukaisesti. Puolueettomuutta ei näissä instrumenteissa tavoitella, eivätkä niiden nojalla asekaupan seuraukset voi toimia viennin esteenä. Ei siis ole ihme, että asekauppasopimukseen sisällytettyä arviointivelvollisuutta on jopa nimitetty ankaraksi.¹⁷⁸

4.2 Rauhan ja turvallisuuden vahvistaminen tai heikentäminen

Asekauppasopimuksen tarkoituksena on sen 1 artiklan nojalla ”osaltaan edistää kansainvälistä ja alueellista rauhaa, turvallisuutta ja vakautta”. Ei siis ole ihme, että 7 artiklan mukaan vientilupa-arvioinnissa on arvioitava sitä mahdollisuutta, että vietävillä aseilla vahvistettaisiin tai heikennettäisiin rauhaa ja turvallisuutta. On kuitenkin epäselvää, mitä rauhalla ja turvallisuudella tarkalleen ottaen tarkoitetaan, sillä käsitteistä vallitsee erimielisyyttä.¹⁷⁹ Vaikka rauhaa kenties voidaan mitata,¹⁸⁰ ei tällaisia mittareita voida käyttää valtiosopimusten tulkintaan Wienin yleissopimuksen nojalla. Ja vaikka kyse voi olla vain ”vastaanottavan valtion ja ympäröivän alueen tilanteen arvioinnista”,¹⁸¹ on rauhan ja turvallisuuden tavallinen merkitys silti määritettävä.

Yleiskielessä ”rauha” voi viitata hyvin moneen eri asiointilaan. Käsillä olevan määräyksen kontekstissa se voi tarkoittaa vapautta yhteiskunnallisista levottomuuksista tai epäjärjestyksestä, sodasta tai vihamielisyyksistä. Turvallisuus taas viittaa muun muassa vapauteen huolesta tai ahdistuksesta, suojassa olemiseen vaaralta tai valtion turvassa olemiseen uhalta.¹⁸² Nämä määritelmät ovat hyvä lähtökohta, mutta ne eivät välttämättä estä subjektiivisia *ad hoc* -tulkintoja, joilla pyritään oikeuttamaan kyseenalaisia päämääriä. Edistääkö esimerkiksi asevientä sotilasdiktatuuriin rauhaa ja turvallisuutta, jos hallitus pitää maan rauhallisena ja turvallisenä asukkaidensa ihmisoikeuksien kustannuksella?

¹⁷⁸ *Silva* 2013, 13 kappale.

¹⁷⁹ *Barash – Webel* 2009, s. 4–11 (rauha); *Robinson* 2008, s. 1–9 (turvallisuus).

¹⁸⁰ Ks. esim. *Global Peace Index* 2014.

¹⁸¹ HE 148/2013 vp, s. 36.

¹⁸² *Oxford English Dictionary Online*, ”peace, *n.*”, merkitykset I.1.a ja I.6.a; ”security, *n.*”, merkitykset I.1.a, I.2.a ja I.2.b.

Näin tuskin on. Kuten asekauppasopimuksen johdannon kuudennessa kappaleessa todetaan, ”rauha ja turvallisuus, kehitys ja ihmisoikeudet ovat Yhdistyneiden kansakuntien järjestelmän peruspilareita ja muodostavat yhteisen turvallisuuden perustan”. Yksi YK:n päätehtävistä on sen peruskirjan 1 artiklan mukaan kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitäminen, mitä sekä yleiskokouksen että turvallisuusneuvoston toimivaltuudet kuvastavat.¹⁸³ Siispä rauha ja turvallisuus tulisi ymmärtää YK:n yhteisen turvallisuusjärjestelmän osatekijöinä.

YK:n toiminnassa aseiden on useimmiten nähty heikentävän epävakaiden valtioiden rauhaa ja turvallisuutta. Esimerkiksi vuonna 1992 turvallisuusneuvosto lausui, että rauhan ja turvallisuuden aikaansaamiseksi Somaliassa tuli kaikkien valtioiden lopettaa aseiden vienti maahan.¹⁸⁴ Vuonna 2013 se päätti asettaa vientikiellon Keski-Afrikan tasavaltaan nähden, koska maassa tapahtunut lain ja järjestyksen täydellinen romahdus ja laajamittaiset ihmisoikeusloukkaukset muodostivat uhan kansainväliselle turvallisuudelle.¹⁸⁵ Toisaalta aseiden päätyminen oikeille tahoille on joskus nähty edistävän maan turvallisuutta. Niinpä esimerkiksi Somaliaan saa tällä hetkellä viedä aseita, kunhan ne on osoitettu maan hallituksen turvajoukoille.¹⁸⁶

Näiden esimerkkien valossa voi olla haastavaa arvioida, milloin aseet vahvistavat ja milloin ne heikentävät rauhaa ja turvallisuutta. Yhtäältä on selvää, että asekauppa epävakaisiin valtioihin helposti pahentaa tilannetta, mikä voi muodostaa uhan kansainväliselle rauhalle ja turvallisuudelle. Toisaalta aseiden vienti tietyille legitiimeille toimijoille voi parantaa maan asukkaiden turvallisuutta. YK:n turvallisuusneuvosto tai yleiskokous voi päätöslauselmalla ottaa asiaan kantaa kussakin tilanteessa, mutta tähän ei useinkaan voi luottaa. Viimeaikaiset kriisit Syyriassa ja Ukrainassa ovat jälleen korostaneet YK:n päätöksenteon rajoitteita, etenkin turvallisuusneuvoston pysyvien jäsenvaltioiden veto-oikeutta, jonka avulla suurvallat kykenevät estämään itselleen epämieluisat lauselmät. Siispä viejävaltioilla on useimmiten laaja harkintavalta asian suhteen. Ottaen huomioon, miten asekauppaa on totuttu käymään, valtioilla on suuri houkutus todeta yksikantaan, että juuri oman aseviennin vaikutukset rauhaan ja turvallisuuteen ovat myönteiset.

¹⁸³ Ks. YK:n peruskirjan 11(1) ja 24(1) artiklat.

¹⁸⁴ United Nations Security Council Resolution 733, 5 kohta.

¹⁸⁵ United Nations Security Council Resolution 2127, s. 1–3 sekä 54 ja 55 kohdat.

¹⁸⁶ United Nations Security Council Resolution 2182, 3 kohta.

4.3 Tiettyjen loukkausten tai rikosten tekeminen tai helpottaminen

4.3.1 Arvioinnin perusteet

Rauha- ja turvallisuusvaikutusten arvioiminen on vasta ensimmäinen osa vientilupaharkintaa. Sen ohella 7(1) artikla velvoittaa arvioimaan sitä mahdollisuutta, että vietävillä tavanomaisilla aseilla tai tarvikkeilla saatettaisiin tehdä tiettyjä vakavia loukkauksia tai rikoksia. On esitetty, että valtiot olisi pitänyt velvoittaa arvioimaan tekojen todennäköisyyttä,¹⁸⁷ mutta tälle kritiikille ei ole juuri perusteita. Valtioidenhan on nimenomaan arvioitava ”mahdollisuutta” (engl. ”potential”), ja joka tapauksessa arvioinnin mitta-puuna toimii jäljempänä analysoitava 7(3) artikla.

Arvioinnissa on otettava huomioon sekä riski tekojen varsinaisesta suorittamisesta että niiden helpottamisesta. Ensimmäinen viittaa edellä mainitulla tavalla tekojen fyysiseen suorittamiseen yksin tai yhdessä muiden kanssa ja tietyissä tapauksissa moitittaviin laiminlyönteihin; jälkimmäinen taas tarkoittaa avustamista tietyn seurauksen aiheuttamisessa tai toisen tekemisen helpottamista.¹⁸⁸ Koska helpottamisen käsitettä ei ole juuri käytetty kansainvälisessä (rikos)oikeudessa, on sen sisältö hieman tulkinnanvarainen. Havainnollistavana (joskaan edellä esitellyistä syistä ei tulkinnallisena) lähtökohtana voidaan pitää Rooman perussäännön 25(3)(c) artiklaa, joka asettaa vastuuseen henkilön, joka ”rikoksen täytäntöönpanon helpottamiseksi auttaa tai avustaa – rikoksen tekemisessä tai rikoksen yrityksessä, mukaan luettuna keinojen tarjoaminen rikoksen tekemiseen”.

Käsitteen vakiintumattomuudesta huolimatta on melko selvää, miten asetet voivat edesauttaa rikollista toimintaa. Etenkin aseiden luovuttamista tekijälle voidaan pitää sellaisena avunantona, joka vaikuttaa merkittävästi rikoksen suorittamiseen – ainakin, jos syytetty tiesi tekijän aikeista.¹⁸⁹ Joissain tapauksissa pelkästään aseilla uhkaamalla voidaan auttaa tai avustaa loukkausten tekemistä.¹⁹⁰ Aseilla voidaan mahdollisesti myös yllyttää, missä tapauksessa klassisesti ajateltuna aseiden tarjoaja saisi tekijässä aikaan rikoksenteleopäätöksen. Sotilaallinen käskyttäminen tulee niin ikään kyseeseen. Käskyttämistä tosin on kansainvälisessä rikosoikeudessa paikoin pidetty varsinaiseen tekemiseen rinnastettavana toisen kautta toimimisena.¹⁹¹

¹⁸⁷ *Casey-Maslen – Giacca – Vestner* 2013, s. 26, in fine.

¹⁸⁸ Oxford English Dictionary Online, ”facilitate, v.”, merkitykset 1.a ja 2.

¹⁸⁹ Ks. *The Prosecutor v. Elizaphan Ntakirutimana and Gérard Ntakirutimana*, Appeals Chamber Judgement, 530 kohta.

¹⁹⁰ Ks. *Prosecutor v. Mitar Vasiljević*, Appeals Chamber Judgement, 133–135 kohdat.

¹⁹¹ Ks. *Ambos* 2008, s. 491 (koskien Rooman perussäännön 25 artiklaa).

4.3.2 Humanitaarisen oikeuden ja ihmisoikeuksien vakava loukkaaminen

Ensimmäinen 7(1)(b) artiklassa mainittu teko, johon vietäviä aseita saatetaan käyttää, on kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkaaminen vakavasti. Jos otetaan huomioon kansainvälinen tapaoikeus ja mitä edellä kieltojen yhteydessä on todettu, viittaa kansainvälisen humanitaarisen oikeuden vakava loukkaaminen yksinkertaisesti *sotarikoksiin*.¹⁹² Tämä käy ilmi myös Punaisen Ristin kansainvälisen komitean asekauppasopimuksen neuvotteluihin toimittamasta muistiosta¹⁹³ ja sopimusta koskevasta hallituksen esityksestä.¹⁹⁴ Siispä käsillä oleva vientilupa-arvioinnin alakohta on selvästi päällekkäinen 6(3) artiklan mukaisen kiellon kanssa,¹⁹⁵ joskin yksi merkittävä ero löytyy: vientilupa-arvioinnissa on otettava huomioon myös kansainväliseen tapaoikeuteen sisältyvät sotarikokset.

Punaisen Ristin komitea totesi muistiossaan, että tapaoikeudellisiin sotarikoksiin kuuluvat vuoden 1949 Geneven sopimusten törkeä rikkominen, Geneven yleissopimusten lisäpöytäkirjan törkeä rikkominen, Rooman perussäännön 8 artiklan mukaiset sotarikokset sekä muut tapaoikeuteen perustuvat sotarikokset. Muistiossa niin ikään todettiin, että vakavat loukkaukset voivat tapahtua sekä kansainvälisissä että valtioiden sisäisissä konflikteissa.¹⁹⁶ Humanitaarista tapaoikeutta koskevan teoksen perusteella kaikki mainitut loukkaukset voivat olla vakavia kansainvälisen humanitaarisen oikeuden loukkauksia,¹⁹⁷ joten vientilupa-arviointi vahvistaa sotarikosten riskin huomioon ottamista asekaupassa.

Toinen 7(1)(b) artiklassa mainittu teko on ihmisoikeuksia koskevan kansainvälisen oikeuden vakava loukkaaminen. Edellisestä loukkaustyyppistä poiketen tämä ei ole viittaus sotarikoksiin vaan kansainvälisissä sopimuksissa turvattujen ihmisoikeuksien loukkaamiseen sodan tai rauhan aikana. On todettu, että asekauppa voi vaikuttaa ainakin seuraaviin ihmisoikeuksiin: oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen, orjuuden ja kidutuksen kieltö, mielipiteen-, uskonnon- ja omantunnonvapaus, oikeus tulla tunnustetuksi henkilönä, kokoontumis- ja yhdistymisvapaus ja oikeus riittävään elintasoon ja opetukseen.¹⁹⁸ Siispä ihmisoikeusloukkaukset

¹⁹² Ks. *Henckaerts – Doswald-Beck* 2005a, s. 568–603; 2005b, s. 3854–3883.

¹⁹³ What are ”serious violations of international humanitarian law”?, 1 kappale.

¹⁹⁴ HE 148/2013 vp, s. 36.

¹⁹⁵ *Casey-Maslen – Giacca – Vestner* 2013, s. 26, in fine.

¹⁹⁶ 1 ja 5 kappaleet.

¹⁹⁷ *Henckaerts – Doswald-Beck* 2005a, s. 574–603.

¹⁹⁸ *Bellal* 2014, s. 469.

voivat kategoriana olla paljon laajempi kuin vain aseellisiin konflikteihin liittyvät sotarikokset.¹⁹⁹

On kuitenkin vaikeampaa arvioida, mitkä teot voivat muodostaa *vakavan* ihmisoikeusloukkauksen. Mitään yksimielisyyttä käsitteestä ei ole,²⁰⁰ ja koko eronteko vakavien ja ei-vakavien loukkausten välillä on asetettu kyseenalaiseksi.²⁰¹ Yleiskielessä vakava loukkaus tarkoittaa painavaa, raskasta, tärkeää, merkittävää tai huomattavia seurauksia aiheuttavaa rikkomusta.²⁰² Tämä määritelmä ei kuitenkaan juuri avusta tulkinnassa, eikä kansainvälisen oikeuden säännöistä voida täsmällistä merkitystä johtaa. Siispä on tyydyttävä toteamaan, että vakavuus ratkeaa tapauskohtaisen harkinnan perusteella.²⁰³

Vakavuuden harkinnasta on laadittu raportti, jossa on tarkasteltu laajasti etenkin YK:n ihmisoikeuselinten toimintaa. Nämä elimet ovat painottaneet vakavuutta harkitessaan loukatun oikeuden laatua, loukkauksen suuruutta ja vaikutuksia sekä uhrin haavoittuvuutta. On mahdollista harkita loukkausta myös rikosoikeuden kontekstissa, jolloin otetaan huomioon tekijän subjektiivinen näkökulma ja loukkauksen objektiiviset piirteet. Tällöin on kuitenkin pidettävä mielessä rakenteelliset erot ihmisoikeudellisen ja rikosoikeudellisen lähestymistavan välillä.²⁰⁴

On todettu, että yhdenkin ihmisen kiduttamista voidaan pitää vakavana, mutta vähäisempien tekojen laajamittainen suorittaminen voi niin ikään olla vakavaa.²⁰⁵ Selvää on, että *jus cogens* -normeja rikkovat teot, kuten kidutus, orjuus ja tahdonvastaiset katoamiset, ovat vakavia ihmisoikeusloukkauksia. Sellaisten oikeuksien, jotka eivät ole *jus cogens*, kohdalla voidaan edellyttää törkeää tai järjestelmällistä loukkaamista. Näihin voivat kuulua yhdistymisvapaus, oikeus terveyteen ja koulutukseen sekä vapauteen ja turvallisuuteen.²⁰⁶ On esitetty, että koska toisen henki voidaan riistää tietyissä olosuhteissa, kuten sodassa, laillisesti, lukeutuvat vain tietyntyyppiset ihmishengen riistot *jus cogens* -kategoriaan.²⁰⁷

¹⁹⁹ Ks. *Quénivet* 2008, s. 7–12.

²⁰⁰ *Casey-Maslen – Giacca – Vestner* 2013, s. 27.

²⁰¹ Ks. *Pace* 2013, 8 kappale, in fine.

²⁰² Oxford English Dictionary Online, ”serious, *adj.*^{2, n.} and *adv.*”, merkitys A.3.a; ”violation, *n.*”, merkitys 1.a.

²⁰³ *Brandes* 2013, s. 419.

²⁰⁴ *Karimova* 2014, s. 34–35.

²⁰⁵ *Bellal* 2014, s. 470.

²⁰⁶ *Casey-Maslen – Giacca – Vestner* 2013, s. 27–28.

²⁰⁷ *Tomuschat* 2008, s. 38.

4.3.3 *Terrorismiin ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvät teot*

Vientilupa-arvioinnissa viitataan edellä mainittujen loukkausten ohella tekoihin, jotka ovat rikoksia ”sellaisen terrorismia koskevien kansainvälisten sopimusten tai pöytäkirjojen mukaan, joissa viejävaltio on osapuolena”. Kyseeseen eivät voi siis tulla puhtaasti tapaoikeuteen perustuvat terrorismirikokset, vaan kuten on asianlaita kielloissa mainittujen kansainvälisten veloitteiden ja sotarikosten kohdalla, on tekojen sisällyttävä kansainvälisiin sopimuksiin tai niihin liittyviin pöytäkirjoihin. Lisäksi näiden asiakirjojen on koskettava terrorismia.

On ilmeistä että asiakirjat, joiden otsikkoon on sisällytetty käsite ”terrorismi”, koskevat terrorismia. Varhaisin tällainen asiakirja on vuoden 1997 terrorististen pommi-iskujen torjumista koskeva kansainvälinen yleissopimus. Nimensä mukaisesti sopimus kriminalisoi vahingoittamistai tuhoamistarkoituksessa tehdyt pommi-iskut julkisilla paikoilla, sekä näiden tekojen yrittämisen ja niihin osallistumisen. Sitä ei tosin sovelleta ei-kansainvälisiin tekoihin tai asevoimien toimintaan konfliktitilanteissa.²⁰⁸ Vuoden 1999 terrorismin rahoituksen torjumista koskeva kansainvälinen yleissopimus taas määrää rikolliseksi rahojen antamisen tai keräämisen terrorismirikosten rahoittamistarkoituksessa. Kuten pommi-iskusopimuksenkin kohdalla, pääteon yrittäminen ja siihen osallistuminen on myös rangaistavaa.²⁰⁹ Samassa hengessä on säädetty vuoden 2005 kansainvälinen yleissopimus ydinterrorismin torjumisesta, jonka nojalla on rikollista omistaa tai käyttää radioaktiivista materiaalia tai laitetta tai ydinlaitosta vahingoittamistai tuhoamistarkoituksessa.²¹⁰

Ongelmaksi voi muodostua, miten tulisi suhtautua instrumentteihin, jotka eivät nimenomaisesti viittaa terrorismiin mutta jotka selvästi kumpuavat terroriteoista. Mitkä sopimukset siis todella koskevat terrorismia sanonnan tavallisessa merkityksessä? Terrorismi on osoittautunut vaikeaksi määrittellä,²¹¹ eikä yleiskieli juuri tarjoa helpotusta: siinä terrorismi tarkoittaa hallituksen tai valtaapitävän ryhmittymän taikka (salaisen) järjestön epävirallista tai luvatonta väkivallan ja pelottelun käyttöä poliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi.²¹² Asekauppasopimusta koskeva hallituksen esitysikin viittaa vain yleisesti YK:n terrorismia koskeviin sopimuksiin.²¹³

²⁰⁸ 2, 3 ja 19(2) artiklat.

²⁰⁹ 2 artikla.

²¹⁰ 2 artikla.

²¹¹ Ks. Saul 2006.

²¹² Oxford English Dictionary Online, ”terrorism, *n.*”, merkitys 2.a.

²¹³ HE 148/2013 vp, s. 37.

Asian havainnollistamiseksi voidaan viitata YK:n sopimussarjaan, joka luokittelee jotkin valtiosopimukset terrorismiin liittyviksi.²¹⁴ Näiden sopimusten nojalla on muun muassa määrätty rikolliseksi hyökätä diplomaatteja ja muita suojeltuja henkilöitä vastaan, ottaa panttivankia taikka vaarantaa siviili-ilma-aluksen turvallisuus tai kaapata tai tuhota tällainen alus, lentoasema tai merialus.²¹⁵ Ilmailua koskevien tekojen soveltamisalaa on vastikään laajennettu uudessa sopimuksessa ja pöytäkirjoissa.²¹⁶ Mainittujen instrumenttien luokittelu terrorismiin liittyviksi saa tukea ainakin yhdestä asekauppasopimusta koskevasta artikkelista.²¹⁷

Vientilupa-arvioinnissa on otettava huomioon myös kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden riskit. Näistä riskeistä on sovittu etenkin vuonna 2000 tehdyssä, kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisessa Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksessa.²¹⁸ Sopimuksen nojalla on kriminalisoitu sopiminen vakavan rikoksen tekemisestä, tällaisen teon järjestäminen, ohjaaminen, avustaminen, edistäminen, helpottaminen tai neuvominen sekä järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen. Sopimus määrää rikokseksi myös rahanpesun, viranomaisen lahjomisen tai lahjuksen vastaanottamisen sekä oikeudenkäytön haittaamisen.²¹⁹

Sopimusta on täydennetty muutamalla lisäpöytäkirjalla. Jo edellä esitelty ampuma-aseita koskeva lisäpöytäkirja kriminalisoi 5 artiklassaan aseiden ja niiden tarvikkeiden laittoman valmistamisen ja kaupan sekä niiden merkintöjen väärentämisen tai hävittämisen. Ihmiskauppaa koskeva lisäpöytäkirja muun muassa määrää rikokseksi ihmisten hyväksikäyttötarkoituksessa tehdyn värväämisen, kuljettamisen, siirtämisen, piilottamisen ja vastaanottamisen pakottamalla, kaappaamalla, petoksella tai lahjomalla henkilön huoltajan. Teon yritykseen, siihen osallistuminen sekä sellaisen

²¹⁴ Ks. Text and Status of the United Nations Conventions on Terrorism.

²¹⁵ Ks. ilma-alusten laittoman haltuunoton ehkäisemistä koskeva yleissopimus; kansainvälinen yleissopimus panttivankien ottamista vastaan; kansainväliseen siviili-ilmailuun käytettävillä lentoasemilla tapahtuvien laittomien väkivallanteuvojen ehkäisemistä koskeva lisäpöytäkirja; kansainvälistä suojelua nauttivia henkilöitä vastaan, mukaan lukien diplomaattiset edustajat, kohdistuvien rikosten ehkäisemistä ja rankaisemista koskeva yleissopimus; merenkulun turvallisuuteen kohdistuvien laittomien tekojen ehkäisemistä koskeva yleissopimus; siviili-ilmailun turvallisuuteen kohdistuvien laittomien tekojen ehkäisemistä koskeva yleissopimus; yleissopimus rikoksista ja eräistä muista teoista ilma-aluksissa.

²¹⁶ Ks. Convention on the Suppression of Unlawful Acts Relating to International Civil Aviation; Protocol Supplementary to the Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft; Protocol to Amend the Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft.

²¹⁷ Brandes 2013, s. 419–420.

²¹⁸ Ks. *ibid.*, s. 420; Casey-Maslen – Giacca – Vestner 2013, s. 29.

²¹⁹ 5, 6, 8 ja 23 artiklat.

järjestäminen ja ohjaaminen ovat niin ikään rikoksia.²²⁰ Sama pätee salakuljetusta koskevaan lisäpöytäkirjaan, jonka nojalla rikos tapahtuu, *inter alia*, kun tekijä taloudellisen hyödyn hankkimiseksi järjestää henkilön laittoman maahantulon. Rikollista on myös laittoman matkustusasiakirjan valmistaminen, järjestäminen, antaminen tai hallussapito mainittua tarkoitusta varten sekä laittomasti maassa olevan henkilön maassa oleskelun mahdollistaminen.²²¹

4.3.4 Naisten ja lasten erityissuojelu

Jo YK:n pienasetoimintaohjelman nojalla valtiot sitoutuivat ottamaan huomioon ne erityisongelmat, jotka koskevat aseellisten konfliktien vaikutuspiirissä olevia lapsia.²²² Tämän vahvistamiseksi ja laajentamiseksi asekauppasopimuksen 7 artiklan 4 kohdassa edellytetään, että vientivaltio ottaa huomioon sen riskin, että vietäviä aseita tai tarvikkeita saatetaan käyttää törkeään sukupuolittuneeseen väkivaltaan. Lisäksi on otettava huomioon riski siitä, että aseita saatetaan käyttää törkeään naisiin ja lapsiin kohdistuvaan väkivaltaan tai tällaisen väkivallan helpottamiseen.

Vientilupa-arvioinnissa on siis edellä kuvattujen riskien ohella otettava huomioon, että aseita saatetaan käyttää naisten ja lasten vahingoittamiseen. Määräyksessä viitataan myös törkeään sukupuolittuneeseen väkivaltaan, jonka merkitys on kiistanalainen. Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus ei sukupuolittuneesta väkivallasta lausu, mutta sen nojalla annettu suositus toteaa tällaisen väkivallan voivan kohdistua vain naisiin.²²³ Sen sijaan YK:n pysyvän yhteistyökomitean ohjeistossa käsitettä pidetään kattoterminä kaikille vahingoittaville teoille, jotka perustuvat sosiaalisesti määriteltuihin eroihin naisten ja miesten välillä.²²⁴ Jälkimmäistä kantaa tukee sanontojen tavallinen merkitys, jonka nojalla sukupuolittunut väkivalta voi kohdistua sekä naisiin että miehiin.²²⁵

²²⁰ Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen lisäpöytäkirja ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta, 3 ja 5 artiklat.

²²¹ Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen lisäpöytäkirja maitse, meritse ja ilmateitse tapahtuvan maahanmuuttajien salakuljetuksen kieltämisestä, 3 ja 6 artiklat.

²²² II osaston 22 kohta.

²²³ General Recommendation No. 19: Violence against women, 6 kohta.

²²⁴ Guidelines for Gender-based Violence Interventions in Humanitarian Settings, s. 7. Tähän määritelmään on viitattu myös suomalaisessa valmisteluaineistossa. Ks. HE 148/2013 vp, s. 37.

²²⁵ Ks. Oxford English Dictionary Online, ”gender, *n.*”, merkitykset 3.a ja C2.c, ”gender-based”.

7(4) artiklan mukaisten riskien huomioon ottamista vientilupa-arvioinnissa voidaan pitää merkittävänä edistysaskeleena.²²⁶ Määräyksen merkitystä kuitenkin vähentää se, ettei riskien huomioon ottaminen ole pakollinen, sitova osa arviointia. Tämä pakottavuuden puute on seurausta määräysten asettelusta 7 artiklan sisällä: jos 4 kohdan mukaisten riskien olisi haluttu ratkaisevasti vaikuttavan arviointiin, olisi ne sisällytetty jo 1 kohdan b alakohtaan. Valtioiden ei siis viimesijaisesti täydy estää aseiden vientiä tai edes harkita jäljempänä kuvattuja vähentämistoimia, vaikka 4 kohdan mukaiset riskit olisivat huomattavat. Luonnollisesti käsillä olevat riskit voivat epäsuorasti vaikuttaa arviointiin 1 kohdan b alakohdan riskien kautta.²²⁷

4.4 Riskien vähentämiseksi toteutettavat toimet

Vientivaltio ei voi lupa-arvioinnissaan jättää huomiotta mahdollisuutta, että olemassa olevia, aseiden käyttöön liittyviä riskejä voitaisiin lieventää. Asekauppasopimuksen 7(2) artiklassa määrätäänkin, että vientivaltion on harkittava myös, voitaisiinko edellä kuvattujen riskien vähentämiseksi toteuttaa joitakin toimia. Kohta ei tosin velvoita vientivaltiota ryhtymään lieventämistoimiin: siinä korostuu harkinnanvaraisuus ja se, etteivät toimet varsinaisesti ole edellytys luvan myöntämiselle. Riskejä lieventämällä ei siten voida syrjäyttää vaan täydentää vientilupaharkintaa.²²⁸

Pääasiallisena esimerkkinä mahdollisista riskien vähentämistoimista mainitaan luottamusta lisäävät toimet. Ilmaus ei ole tuulesta temmattu, vaan käsitteellä on aseistariisunnan alalla aivan erityinen merkitys.²²⁹ Tavanomaisten aseiden kohdalla luottamusta lisäävät toimet koostuvat pääosin tietojen vaihdosta ja vahvistamisesta, tarkkailusta ja asevoimien rajoittamisesta. Ne siis tarjoavat valtioille mahdollisuuden saada tietoa toistensa sotilaallisesta vahvuudesta, valvoa sotilaslaitoksia ja -toimintaa sekä rajoittaa hyökkäyskykyä. Luottamusta lisää myös kansainvälisten aseistariisuntasopimusten allekirjoittaminen, ratifioiminen ja implementoiminen.²³⁰

Toisena esimerkkinä määräys mainitsee viejä- ja tuojavaltioiden yhdessä kehittämät ja sopimat ohjelmat. Yhteistyön edellytys merkitsee, ettei tässä

²²⁶ HE 148/2013 vp, s. 37 (koskien törkeää sukupuolittunutta väkivaltaa).

²²⁷ *Brandes* 2013, s. 421–422; *Casey-Maslen – Giacca – Vestner* 2013, s. 30.

²²⁸ HE 148/2013 vp, s. 37.

²²⁹ Luottamusta lisäävistä toimista yleisesti ks. esim. *Robinson* 2008, s. 46.

²³⁰ Information on confidence-building measures in the field of conventional arms, s. 4–5.

viitata sellaisiin vientiohjelmiin, joilla valtiot yksipuolisesti määrittelevät kelvolliset viennin kohdevaltiot. Todennäköisesti esimerkki onkin viittaus puolustusyhteistyösopimukseen ja -ohjelmiin, joita valtiot laativat keskenään jatkuvasti ja joiden olemassaolo on turvattu myös asekauppasopimuksen 26(2) artiklassa. Yhteistyösopimusten sisältö vaihtelee asejärjestelmien yhteisestä kehittämisestä tai hankkimisesta aina yhteisiin sotilasharjoitukseen tai -koulutukseen sekä teknologian tai tiedustelutiedon vaihtoon.²³¹

Nämä ovat kuitenkin vain esimerkkejä, sillä asekauppasopimus velvoittaa viejävaltioita harkitsemaan mitä tahansa mahdollisia toimia viennin riskien vähentämiseksi. Muita toimia ovat ainakin loppukäyttäjien sertifiointi, jolla kielletään aseiden uudelleenvienti maasta ilman alkuperäisen toimittajavaltion lupaa tai aseiden käyttö sertifiikaatin vastaisella tavalla.²³² Lisäksi viejävaltio voi toimituksen jälkeen vahvistaa, että aseet ovat päätyneet niiden lailliselle omistajalle. On myös mahdollista parantaa tuojavaltioiden kykyä huolehtia varastoitujen ja kuljetettavien aseiden turvallisuudesta sekä antaa sotilaille koulutusta humanitaarisesta oikeudesta ja ihmisoikeuksista. Riskien vähentämistoimet voivat siten merkitä yleistä huolellisuutta vientitoiminnassa, tai niillä voidaan puuttua yksittäisen tuojavaltion erityisiin riskeihin.²³³

Niin kuin on pantu merkille, kaikkien riskejä vähentävien toimien vaikutukset eivät ole välittömiä:²³⁴ esimerkiksi aseiden fyysisen turvallisuuden parantaminen voi vaatia paljon aikaa ja investointeja. Puolustusyhteistyösopimukseen tulisi niihinkin suhtautua paikoin erittäin kriittisesti. Jotkin sopimukset ja ohjelmat eivät lainkaan koske aseiden vientiä ja jotkin voivat jopa lisätä aseiden käyttöön liittyviä riskejä. Esimerkiksi Burman ja Pohjois-Korean vuonna 2009 laatimaa yhteisymmärryspöytäkirjaa pidettiin alusta pitäen lähinnä uhkana alueen turvallisuudelle ja vakaudelle.²³⁵ Samoin Isoa-Britanniaa on kritisoitu sen yhteistyöstä Saudi-Arabian kanssa, sillä jälkimmäinen valtio on melko tunnettu huonosta ihmisoikeustilanteestaan.²³⁶

²³¹ Tuoreena eurooppalaisena esimerkkinä voidaan esille nostaa Viron ja Tanskan välinen sopimus. Ks. *Oll* 2015. Muista uusista sopimuksista ks. esim. *Fazl-e-Haider* 2013; *Panda* 2014; UK and France agree on closer defence.

²³² Aiheesta laajemmin ks. *Bromley – Griffiths* 2010.

²³³ *Casey-Maslen – Giacca – Vestner* 2013, s. 29.

²³⁴ *Ibid.*

²³⁵ Ks. *Zaw* 2009.

²³⁶ Ks. *Smith* 2014.

4.5 Viennin hyväksyttävyyden arviointi

4.5.1 Huomattavan riskin käsite

Viennin hyväksyttävyys ratkeaa asekauppasopimuksen 7 artiklan 3 kohdan nojalla. Sen mukaan jos vientivaltio päättää asiaa arvioituaan ja käytettävissä olevia riskiä vähentäviä toimia harkittuaan, että on olemassa jonkin edellä mainitun kielteisen seurauksen huomattava riski, se ei saa myöntää vientilupaa. Esetettyjen kriteerien täytyessä vientilupa on siten poikkeuksetta evättävä.

Suomenkielisen käännökseen avainkäsite ”huomattava riski” perustuu ilmeisesti vaikeuteen löytää englanninkielisessä tekstissä käytetylle ilmaukselle ”an overriding risk” osuvaa suomennosta. Sopimusta koskevassa hallituksen esityksessä on viitattu EU:n oikeudellisesti sitovaan yhteiseen kantaan aseviennistä, jossa on vastaavasti käytetty ilmausta ”selkeä vaara”.²³⁷ Jotkin valtiot suunnittelivat heti sopimuksen hyväksymisen jälkeen tulkitsevansa ilmauksen tarkoittavan ”huomattavaa riskiä”.²³⁸ On myös kysytty, voisiko ilmaus tarkoittaa ”varteenotettavaa epäilystä” tai ”suurta todennäköisyyttä”.²³⁹

Eroavaisuuksista huolimatta määräystä ei tule tulkita niin, että vientilupa täytyy evätä, jos olemassa on ainoastaan huomattava riski jonkin artiklassa mainitun negatiivisen seurauksen aiheutumisesta. Myöskään EU:n yhteinen kanta ei voi vaikuttaa käsitteen tulkintaan globaalista näkökulmasta, sillä asekauppasopimuksessa on osapuolena muitakin kuin EU-valtioita. Yleiskielen mukaisesti ”an overriding risk” tarkoittaa, että ei-toivottujen seurausten riskin on voitava *kumota tai syrjäyttää* toiset näkökohdat taikka mennä niiden edelle. Riskin on siis oltava hallitseva tai ensisijainen, ei pelkästään suuri tai merkittävä.²⁴⁰ Tämä tulkinta on yhdenmukainen muiden todistusvoimaisten tekstien kanssa, sillä niissä on käytetty termejä ”prépondérant”, ”безусловного” ja ”preponderante” (suom. ”hallitseva”, ”ehdoton” ja ”ratkaiseva”).²⁴¹ Tulkintaa tukee myös jo edellä mainittu velvollisuus olettaa kaikkien todistusvoimaisten tekstien merkitsevän samaa.²⁴²

²³⁷ HE 148/2013 vp, s. 37. Ks. Euroopan neuvoston yhteinen kanta sotilasteknologian ja puolustustarvikkeiden viennin valvontaa koskevien yhteisten sääntöjen määrittämisestä, 2 artiklan 2 kohta.

²³⁸ Doermann – Arimatsu 2013, s. 5.

²³⁹ Arms Trade Treaty (ATT) Network: Needs Assessment Workshop, s. 2.

²⁴⁰ Ks. Oxford English Dictionary Online, ”overriding, *adj.*”, merkitys 1; ”substantial, *adj.*, *n.*, and *adv.*”, merkitys A.I.3.

²⁴¹ Ks. MOT Ranska 2.0, ”prépondérant”; MOT Venäjä 1.0a, ”безусловно”; MOT WSOY Suomi–espanja-suursanakirja 2.0, ”preponderante”.

²⁴² Wienin yleissopimuksen 33 artiklan 3 kohta.

Tämä ei tarkoita, kuten eräs kriitikko on esittänyt, että vienti tulisi estää vain äärimmäisissä tai poikkeuksellisissa tapauksissa. Sen sijaan samainen kriitikko on lähempänä totuutta väittäessään myös, että valtio voi päättää, ettei väärinkäytön riski ole riittävä syrjäyttämään viennin havaittavia hyötyjä.²⁴³ Käsite ”an overriding risk” vihjaa, että kansallisten viranomaisten on punnittava aseviennin odotettavissa olevia myönteisiä ja kielteisiä seurauksia. Joskus aseviennin odotetut myönteiset vaikutukset ylittävät siitä aiheutuvat riskit, etenkin jos riskejä voidaan vähentää edellä mainituilla tavoilla.²⁴⁴ Siispä muotoilu ”hallitseva [taikka ratkaiseva tai syrjäyttävä] riski jonkin 1 kohdassa tarkoitettun kielteisen seurauksen aiheutumisesta” olisi ollut sanonnan tavallisen merkityksen valossa oikea suomennos.

Asekauppasopimuksessa ei anneta esimerkkejä siitä, mitkä muut näkökohdat riskien on syrjäytettävä. USA:n delegaatio esitti sopimusneuvottelujen loppupuolella, että esimerkiksi rauhan ja turvallisuuden edistäminen voi kuulua näihin.²⁴⁵ On myös todettu, että valtion olisi mahdollista aseilla avustaa kansaa puolustamaan itseään joukkotuhonnalta tai rikoksilta ihmisyyttä vastaan taikka toteuttamaan itsemääräämisoikeuttaan sortavaa hallitusta vastaan.²⁴⁶ Erään kriitikon mukaan oikeus itsepuolustukseen tai alueelliseen vakauteen taikka tarve suojella strategista kumppanuutta voi mennä riskien edelle,²⁴⁷ kun taas toisen mukaan mikä tahansa poliittinen, taloudellinen tai muu näkökohta voi tulla kyseeseen.²⁴⁸

Rauha ja turvallisuus ovat toki 1 artiklan nojalla yksi sopimuksen päämääristä, mutta ne voivat syrjäyttää riskit vain, kun intressit todella ovat ristiriidassa. Viejävaltion on tällöin 7(1)(a) artiklan mukaisesti todettava, että aseet vahvistaisivat rauhaa ja turvallisuutta, vaikka 7(1)(b) artiklan mukaisia riskejä on olemassa. Joukkotuhonnalta tai muilta kansainvälisiltä rikoksilta puolustautuminen taas voidaan lukea osaksi humanitaarisen oikeuden ja ihmisoikeuksien kunnioitusta, joka on mainittu myös asekauppasopimuksen johdannon 5 periaatteessa. Oikeus itsepuolustukseen ja aseiden hankkiminen tähän tarkoitukseen on niin ikään taattu sopimuksen johdannossa, samoin puuttumattomuus valtioiden sisäisiin asioihin.²⁴⁹ Kansojen itsemääräämisoikeutta ei sen sijaan ole nimenomaisesti mainittu asekauppasopimuksessa.

²⁴³ Jackson 2013, A weak treaty, 1 osan 1 kappale.

²⁴⁴ Casey-Maslen – Giacca – Vestner 2013, s. 30.

²⁴⁵ Acheson 2013a, ”Overriding risk”, 4 kappale.

²⁴⁶ Casey-Maslen – Giacca – Vestner 2013, s. 30.

²⁴⁷ Jackson 2013, A weak treaty, 1 osan 2 kappale.

²⁴⁸ Prizeman 2013b, s. 3.

²⁴⁹ Johdannon 1, 4 ja 7 periaatteet.

4.5.2 Käsitteen ongelmallisuus

On olemassa vaara, että huomattava (hallitseva) riski muodostuu käytännön vientilupa-arvioinnin kannalta ongelmalliseksi käsitteeksi, jopa aukoksi sopimukseen. Se nimittäin tarjoaa ainakin sellaisille valtioille, jotka ovat päättäneet ohittaa humanitaariset ja ihmisoikeudelliset näkökohdat, mahdollisuuden argumentoida, että vienti on muista syistä sopimuksen mukaista.²⁵⁰ Kenties juuri harkinnan kohteena oleva aselähetys ei johda ihmisoikeusloukkauksiin, kenties tuojavaltiossa ei juuri tällä hetkellä ole konflikti käynnissä tai kenties tuojavaltion turvallisuustarpeet ovat legitimit.²⁵¹ Liechtensteinin valtuuskunta valittelikin neuvottelujen aikana, että 90 prosentin todennäköisyyssään riskin toteutumisesta ei välttämättä riitä syrjäyttämään muita tekijöitä.²⁵²

Erityisesti rajattu tai erheellinen näkemys rauhan ja turvallisuuden merkityksestä voi vesittää määräystä. Valtiot saattavat ajatella, että asekauppojen myötävaikutus niiden *subjektiiviseen* näkemykseen rauhasta ja turvallisuudesta on tärkeämpi kuin erittäin suuri riski siitä, että aseilla loukattaisiin kansainvälistä oikeutta.²⁵³ Viejävaltio saattaa esimerkiksi auttaa tuojavaltion hallitusta päättämään sisällissodan, vaikka jälkimmäinen järjestelmällisesti rikkoo ihmisoikeuksia.²⁵⁴

Asian ytimessä on kysymys siitä, voidaanko rauha ja turvallisuus nähdä erillisinä 7(1)(b) artiklassa luetelluista riskeistä. Ihmisoikeusjärjestöjen mukaan tämä ei ole mahdollista, vaan ihmisoikeuksien ja kansainvälisen oikeuden kunnioittaminen on pikemminkin perustavanlaatuinen edellytys todelliselle rauhalle ja turvallisuudelle.²⁵⁵ Edellä todetun mukaisesti rauha ja turvallisuus tulisi kansainvälisessä oikeudessa nykyisin ymmärtää osana YK:n kollektiivisen turvallisuuden järjestelmää, ei riippumattomina käsitteinä. Tarkoituksellinen argumentointi huomattavan riskin olemassaoloa vastaan rikkoo ihmisoikeuksia koskevaa teoriaa ja käytäntöä²⁵⁶ eikä edusta valtiosopimusten tulkinnassa edellytettävää vilpittöntä mieltä.

²⁵⁰ Clapham 2013, s. 4.

²⁵¹ Vries 2013, No big expectations, 2 kappale.

²⁵² Acheson 2013a, "Overriding risk", 2 kappale.

²⁵³ Brandes 2013, s. 421.

²⁵⁴ McDonald 2013, A world remade?, 2 kappale.

²⁵⁵ Ks. Acheson 2013a, "Overriding risk", 4 kappale.

²⁵⁶ Clapham 2013, s. 4.

4.6 Muut vientiä koskevat määräykset

4.6.1 Lupien antaminen ja yksityiskohtaisuus

Arvioinnin perusteella myönnettävillä luvilla asekauppasopimus asettaa hyvin löyhät standardit. Vientivaltion on sen 7 artiklan 5 kohdan perusteella toteutettava toimet, joilla se varmistaa, että kaikkien aseiden, ampumatarvikkeiden ja osien vientiluvat ovat yksityiskohtaisia ja että ne annetaan ennen vientiä. Jälkimmäinen vaatimus vaikuttaa melko itsestään selvältä, sillä arvioinnin tulee aina tapahtua ennen vientitoimea: arvioimaton vienti loukkaisi sopimusta.²⁵⁷

Se, miten paljon ja mitä yksityiskohtia edellytetään ”yksityiskohtaisuuden” aikaansaamiseksi, on kuitenkin epäselvää, eikä yleiskieli juuri tarjoa tähän vastausta.²⁵⁸ Luultavasti luvassa tulee ainakin ilmoittaa vientiartikkelit, vastaanottaja ja viennin ajankohta, mutta myös vientiin osallistuvien toimijoiden valtuudet tulisi määritellä selvästi. Tavallisesti vientilupiin sisältyvät tiedot aseiden tyypeistä, määrästä, hinnasta, painosta, valmistuspaikasta ja lopullisesta määränpäästä. Myös luvan voimassaolo ja tiedot sen hyväksyvistä viranomaisista ovat tyypillisiä luvan yksityiskohtia.²⁵⁹

On pantava merkille, ettei valtioilla ole viimesijaista velvollisuutta varmistaa lupien yksityiskohtaisuutta: niillä on ainoastaan velvollisuus ”toteuttaa toimet” tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Tämä muotoilu, joka toistuu muuallakin asekauppasopimuksessa, painottaa valtioiden suvereeniteettia mutta samalla vesittää määräystä melkoisesti. Valtiot voidaan sen nojalla asettaa vastuuseen ainoastaan siitä, etteivät ne ole toteuttaneet toimia lupien riittävän tason varmistamiseksi – ei siitä, että ne ovat myöntäneet epämääräisiä lupia. Tässä asiassa ja luvalta edellytettävien yksityiskohtien kohdalla asekauppasopimus jääkin esimerkiksi ampuma-aseita koskevan lisäpöytäkirjan varjoon.²⁶⁰ Toisaalta verrattuna YK:n pienasetoimintaohjelmaan, joka ei aseta mitään vaatimuksia, on se selvä parannus.

4.6.2 Tiedonantovelvollisuus

Vientivaltiolle on asetettu asekauppasopimuksen 7 artiklan 6 kohdassa erityinen velvoite koskien vientilupien läpinäkyvyyttä. Sen on pyydettäessä saatettava asianmukaiset tiedot kyseisestä luvasta tuojana olevan sopimuk-

²⁵⁷ *Casey-Maslen – Giacca – Vestner* 2013, s. 31.

²⁵⁸ Ks. Oxford English Dictionary Online, ”detailed, *adj.*”, merkitys a.

²⁵⁹ *Casey-Maslen – Giacca – Vestner* 2013, s. 31.

²⁶⁰ Ks. 10(3) artikla, jossa luetellaan ampuma-aseiden vientiluvan välttämättömät tiedot.

sen osapuolen sekä kauttakuljetus- tai uudelleenlastausvaltioina olevien osapuolten saataville. Tietojen antamisen tulee tapahtua vientivaltion kansallisten säädösten, käytäntöjen ja toimintaperiaatteiden mukaisesti.

Suomenkielinen käänös ja englanninkielinen teksti poikkeavat myös tämän määräyksen kohdalla. Suomennoksessa käytetty ilmaus ”kyseisestä” viittaa nimittäin yksiselitteisesti ja yksinkertaisesti lupaan, josta on puhe 7 artiklan nojalla; sen sijaan englanninkielisessä tekstissä hyödynnetty muotoilu ”in question” voi yhtä hyvin viitata lupaan, joka on kiistanalainen ja ratkaisematon.²⁶¹ On siis mahdollista tulkita määräystä siten, että tiedonantovelvollisuus koskee myös yhä viranomaisen *harkinnassa olevia* lupia.

Määräyksessä asetettu velvollisuus koskee ainoastaan ”asianmukaisia” tietoja, mutta asianmukaisuuden määrittely on jätetty tulkinnan varaan. Kuten edellä on todettu, tiedot ovat yleiskielen nojalla asianmukaisia (*engl.* ”relevant”), jos niillä on merkitystä asiassa tai jos ne liittyvät asiaan. Ongelmana kuitenkin on, että viejä-, tuoja- ja muilla valtioilla on varsin todennäköisesti hyvin erilainen käsitys siitä, millä tiedoilla on merkitystä asiassa ja mitkä liittyvät siihen. Ottaen huomioon että määräys asettaa tiedonantovelvollisuuden juuri viejävaltioille, tulee näiden kanta olemaan ratkaiseva. On esitetty, että asianmukaiset tiedot voivat sisältää kopion vientiluvasta ja tiedon vientiin osallistuvista toimijoista, suunnitelluista vientireiteistä, viennin toteuttamisesta sekä riskienhallintakeinoista.²⁶²

Osapuolten on toteutettava tiedonantovelvollisuus ”kansallisten säädöstensä, käytäntöjensä ja toimintaperiaatteidensa mukaisesti.” Kun koko tiedonjakoprosessi on näin sidoksissa kansallisiin menettelytapoihin, jää sen toteutuminen hyvin valtiokohtaiseksi. Määräystä voidaan tulkita jopa niin, että vientivaltiolla on oikeus säätää jotkin lupatiedot salassa pidettäviksi ja tähän vedoten kieltäytyä toimittamasta niitä muille viennin osapuolille. Tulkinta ei ole vailla perusteita, sillä määräyksen on todettu sallivan valtioiden rajoittaa antamiensa tietoa suojatakseen turvallisuus- ja kaupankäynnin intressejään.²⁶³ Tällainen tulkinta ei toki edusta vilpittömintä mieltä, eikä salailun edistäminenkään liene määräyksen ensisijainen päämäärä. Itse asiassa salailu on 1 artiklan mukaisen yhteistyö- ja läpinäkyvyystavoitteen vastaista, ja ainakin lupapäätösten perustelematta jättäminen rikkoo sopimuksen periaatteita.²⁶⁴

²⁶¹ Ks. Oxford English Dictionary Online, ”question, *n.*”, merkitykset P2.b.(a) ja P2.b.(b).

²⁶² *Casey-Maslen – Giacca – Vestner* 2013, s. 31.

²⁶³ *Ibid.*

²⁶⁴ Ks. johdannon 7 ja 8 periaatteet, joissa viitataan valtioiden oikeutettuun etuun saada hankkia tavanomaisia aseita itsepuolustustarkoituksessa sekä sopimuksen johdonmukaiseen, puolueettomaan ja syrjimättömään täytäntöönpanoon, joka on turvattu myös sopimuksen 5 artiklan 1 kohdassa.

Oikeus tietojen salaamiseen voi johtaa siihen, etteivät osapuolet kykene arvioimaan toistensa puolueettomuutta tai edes sitä, noudatetaanko viennissä kansallisia vientilupajärjestelmiä. Asekauppasopimuksen tarkoituksena vastaisena voidaan kenties pitää myös sitä, että tiedot tulee antaa ainoastaan niille valtioille, jotka ovat kuvatuilla tavoilla osallisina siirrossa. Kansainväliselle yhteisölle ei määräyksen nojalla muodostu uutta keinoa valvoa sitä, noudatetaanko asekaupassa kansainvälistä oikeutta. Kuitenkin verrattuna aiempiin asekaupan instrumentteihin on tiedonantovelvoite melko täsmällinen.²⁶⁵ Samoin määräys suoraan velvoittaa valtiot antamaan tiedot, ei ainoastaan ryhtymään toimiin niiden antamisen varmistamiseksi.

4.6.3 Lupien uudelleenarviointi

Aseiden vientiin myönnettyt luvat ovat voimassa tietyn ajan, usein monia vuosia.²⁶⁶ Ongelman lieventämiseksi 7 artiklan 7 kohdassa kehoitetaan vientivaltiota arvioimaan lupa uudelleen, jos se saa luvan myöntämisen jälkeen uutta asiaan liittyvää tietoa. Tarvittaessa vientivaltion on neuvoteltava asiasta tuojavaltion kanssa, joskin tarveharkinta jäänee tässä vientivaltion vastuulle.

Pelkkä olosuhteiden muutos ei riitä uudelleenarviointikehotuksen aktivoitumiseksi, vaan edellytetään, että viejävaltio saa ”uutta asiaan liittyvää tietoa”. Asiaan liittyvä tieto voi esimerkiksi osoittaa, että kohdemaan tai sitä ympäröivän alueen tilanne on muuttunut tai luonut uusia riskejä.²⁶⁷ Kyseessä on myös määräyksen mukaisesti kehoitus, ei sitova velvollisuus, mikä vesittää määräystä selvästi. Kuten eräät valtiot huomauttivat sopimusneuvottelujen aikana, velvollisuudella uudelleenarviointiin olisi voitu varmistaa, että viejävaltiot peruuttavat luvat, jotka perustuvat vanhaan tietoon;²⁶⁸ nykyisessä muodossaan määräys on vaarassa jäädä kuolleeksi kirjaimiksi. Sitovuuden edellyttäminen oli ilmeisesti mahdotonta johtuen valtioiden erilaisista valvontajärjestelmistä.²⁶⁹

On mielenkiintoista, miten velvollisuus suorittaa vientiluvan uudelleenarviointi tulisi suhteuttaa 6 artiklan mukaisesti *kieltoihin*. Miten olisi arvioitava tilannetta, jossa valtio on myöntänyt vientiluvan ennen kuin esimerkiksi

²⁶⁵ Esimerkiksi ampuma-aseita koskevan lisäpöytäkirjan 12(1) artiklan nojalla valtioilla on yleinen velvollisuus vaihtaa ”keskenään kansallisten oikeus- ja hallintojärjestelmien mukaisesti asiaan liittyviä tapauskohtaisia tietoja”. YK:n pienasetoimintaohjelmaan ei sisälly lainkaan määräyksiä asiasta.

²⁶⁶ *Casey-Maslen – Giacca – Vestner* 2013, s. 31.

²⁶⁷ *Ibid.*

²⁶⁸ Ks. *Acheson* 2013b, Export assessment, in fine.

²⁶⁹ Arms Trade Treaty (ATT) Network: Needs Assessment Workshop, s. 2.

YK:n turvallisuusneuvosto on asettanut tuojavaltion asekauppasaartoon? Vaikka 6 artikla ei velvoita uudelleenarviointiin, on selvää, että valtioiden on noudatettava turvallisuusneuvoston päätöslauselmia välittömästi, ellei lauselmassa muuta todeta. Sama pätee valtiosopimuksista johtuviin kansainvälisiin velvoitteisiin, joita tulee Wienin yleissopimuksen 26 artiklan nojalla noudattaa välittömästi, kun valtiosopimus tulee voimaan. Samaisen sopimuksen 18 artiklan nojalla jo valtiosopimuksen allekirjoittaminen tai muu ilmaisu valtiosopimuksen noudattamisesta muodostaa velvollisuuden olla tekemättä tyhjäksi valtiosopimuksen tarkoitusta ja päämäärää.

Tällaista velvollisuutta ei kuitenkaan voida katsoa muodostuvan asekauppasopimuksen 6(3) artiklan kiellon perusteella. Jos valtio on jo myöntänyt vientiluvan, ei sillä ole velvollisuutta kieltää siirtoa, vaikka se tietäisi varmasti, että aseita käytettäisiin johonkin kiellossa mainittuun kansainväliseen rikokseen. Poikkeuksena tästä ovat luonnollisesti tilanteet, joissa valtio katsoisi siirron rikkovan muista kansainvälisistä sopimuksista johtuvia velvoitteita. On pidettävä mielessä, että 7(7) artiklan mukainen uudelleenarviointivelvollisuus koskee ainoastaan vientiä: muita valtioita koskevat huomattavasti väljemmät, 8–10 artikloista ilmenevät velvoitteet. Jos kuitenkin otetaan huomioon 6(3) artiklassa mainittujen rikosten vakavuus, pidättäytyvät vastuulliset valtiot aseviennistä pienenkin riskin kyseessä ollessa. Kansainvälisten rikosten riskiä pyritään välttämään riippumatta siitä, onko lupa jo satuttu myöntämään.

5 YHTEENVETO JA LOPPUPÄÄTELMÄT

Tämän artikkelin tavoitteena on ollut analysoida YK:n yleiskokouksessa 2.4.2013 hyväksytyn ja 24.12.2014 voimaantulleen asekauppasopimuksen soveltamisalaa, kieltoja ja vientilupahakemusten arviointia koskevat määräykset. Analyysissä on pyritty ottamaan huomioon sekä sopimuksen kohtaama kritiikki että sen myönteiset puolet ja keskitytty sopimusmääräysten merkityksiin siten, kuin ne voidaan määrittää valtiosopimusten tulkinnan keinoin. Lähtökohtana on pidetty vilpittömässä mielessä tavoiteltua sanontojen tavallista merkitystä ottaen soveltavasti huomioon muutkin valtiosopimuksen tulkinnan välttämättömät ja vapaaehtoiset elementit.

Asekauppasopimuksen asekatetta, joka perustuu YK:n tavanomaisten aseiden rekisteriin ja pien- ja kevytaseiden osalta kansainvälisiin instrumentteihin, voidaan periaatteessa pitää laajana: monet erilaiset asetyypit ovat mukana, eikä pien- ja kevytaseiden määritelmässä ole ongelmia. Toisaalta YK:n rekisterin kuvauksiin sisältyy merkittäviä puutteita, jotka siirtyvät

viittauksen johdosta myös asekauppasopimukseen. Monet taistelua tukevat asejärjestelmät, kuten viesti-, tutka-, komento- ja elektronisen sodankäynnin järjestelmät, jäävät sen ulkopuolelle, ja uusi, autonominen aseteknologia koettelee sekin sopimuksen soveltamisalan rajoja. Ampumatarvikkeisiin ja aseiden osiin sovelletaan vain keskeisimpiä määräyksiä; niiden tuontia, kauttakuljetusta, uudelleenlastausta ja välitystä ei sopimuksessa erityisesti säännellä, eikä täytäntöönpanoa valvota niiden osalta yhtä tarkasti.

Asekaupan eri osapuolet ja toiminnot tulevat sopimuksessa kiitettävästi huomioon otetuiksi, sillä sopimusta sovelletaan niin vienti-, tuonti-, kauttakulku-, uudelleenlastaus- kuin välitysvaltioihinkin. Sopimuksen on väitetty jäävän soveltumatta ei-kaupallisiin siirtoihin, mutta viennin, tuonnin ja muiden toimintojen tavallinen, yleiskielinen merkitys ei tue tätä käsitystä. Sen sijaan pitää paikkansa, ettei sopimusta sovelleta sellaisiin kansainvälisiin siirtoihin, joissa aseet tulevat valtion omaan käyttöön ja myös pysyvät valtion omistuksessa.

Asekauppasopimuksen ytimessä olevat kiellot pääosin vahvistavat jo olemassa olevia kansainvälisen oikeuden määräyksiä: YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmia ja kansainvälisiä sopimuksia on noudatettava ilman asekauppasopimuksen erityistä vahvistustakin. Kiellot kuitenkin erinomaisesti vahvistavat kansainvälisten velvoitteiden sitovuutta myös asekaupan alalla, ja niiden soveltuvuus kaikkiin siirron osapuoliin on muistutus valtioiden kollektiivisesta vastuusta rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisessä. Esille on myös nostettava uutta sääntelyä sisältävä kolmas kielto, jonka nojalla pyritään ehkäisemään sellaista asekauppaa, jolla edistetään vakavia kansainvälisiä rikoksia.

Asekauppasopimus painottaa vientivaltioiden vastuuta kansainvälisten velvoitteiden huomioon ottamisessa. Vientivaltioilla on velvollisuus suorittaa erityinen vientilupa-arviointi, joka on ikään kuin jatke sopimuksen kolmannelle kiellolle. Siinä aseviennin hyväksyttävyyden riippuu viennin vaikutuksista rauhaan ja turvallisuuteen sekä siitä, onko olemassa huomattavaa riskiä tiettyjen kielteisten seurausten, kuten ihmisoikeusloukkausten aiheutumisesta. Vaikka rauha ja turvallisuus tulisi ymmärtää osana YK:n järjestelmää, voivat valtioiden käsitykset niiden sisällöstä vaihdella tapauskohtaisesti. Myös valittu riskin käsite voi johtaa ongelmiin, sillä se mahdollistaa viennin tilanteissa, joissa viejävaltion arvioimat positiiviset vaikutukset syrjäyttävät riskit.

Kriittinen lähestymistapa asekauppasopimukseen jättää helposti huomiotta sen, että kyse on täysin uudeltaisesta kansainvälisestä instrumentista. Tähän mennessä aseteollisuudelle asetetut kansainväliset rajoitteet ovat olleet varsin minimalistiset: lähinnä on kyetty asettamaan vapaaehtoisia tiedonantovelvoitteita jo toteutuneista asesiiirroista sekä rajoittamaan

pienaseiden laitonta kauppaa. Siispä vaikka kompromissiluontoisen sopimuksen puutteita ja epätäsmällisyyttä on syytä kritisoida, sitä on samalla pidettävä merkittävänä edistysaskeleena. Sopimus ei legitimoi holtitonta asekauppaa vaan velvoittaa valtiot perustelemaan asesiirtonsa kestävästi. Siinä asetetaan korkeimmat *mahdolliset* kansainväliset standardit hyväksyttävälle asekaupalle.

Asekauppasopimus on tätä kirjoitettaessa edennyt osapuolena olevissa valtioissa täytäntöönpanovaiheeseen. Monissa länsimaissa, etenkin EU-valtioissa, sopimuksen edellyttämän tason on tulkittu sisältyvän jo voimassa olevaan lainsäädäntöön. Lainsäädännöllisten muutosten puutteesta huolimatta asekauppasopimus vahvistaa humanitaarista oikeutta ja ihmisoikeuksia edistävän ajattelun integroitumista asekauppaan. Lisäksi sopimus toimii pohjana olemassa olevien standardien kehittämiseksi sekä sitovana oikeudellisena ja poliittisena vipuvartena kansainvälisessä kanssakäymisessä. Kyseessä on selvä osoitus kaikkien valtioiden, etenkin vientivaltioiden, kattavasta vastuusta kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisessä.

Asekauppasopimuksen todellinen tehokkuus riippuu ensinnäkin siitä, sitoutuvatko kaikki asekauppavaltiot siihen ennemmin tai myöhemmin. YK:n yleiskokouksessa ilmaistut kannanotot sekä sopimuksen nopea voimaantulo viestivät siitä, että valtioyhteisön suuri enemmistö todella on sopimuksen takana; toisaalta monien merkittävien vientivaltioiden epäröinti on esteenä sopimuksen universaalille hyväksynnälle. Sitoutumisen jälkeen tehokkuutta mittaa luonnollisesti se, noudattavatko valtiot sopimuksen määräyksiä vilpittömästi kansallisessa päätöksenteossaan. Riippuu siten lopulta valtioiden tahdosta, muodostuuko sopimuksesta ”voitto maailman kansoille” vai ”suuri historiallinen epäonnistuminen”. Vain aika näyttää, millaisia vaikutuksia sopimuksella on kansainväliseen asekauppaan.

LÄHTEET

Kaikkien hyperlinkkien toimivuus on testattu 5.5.2015.

Julkaisut, joissa tekijä mainittu

- Acheson, Roy*: A meaningful ATT is our ”overriding” priority. *Arms Trade Treaty Monitor*, vol. 6, no. 4, s. 1–2. Reaching Critical Will, New York 21 March 2013; 2013a. – [Http://reachingcriticalwill.org/disarmament-fora/att/negotiating-conference-ii/att-monitor](http://reachingcriticalwill.org/disarmament-fora/att/negotiating-conference-ii/att-monitor).
- Acheson, Roy*: News in Brief. *Arms Trade Treaty Monitor*, vol. 6, no. 7, s. 5–6. Reaching Critical Will, New York 26 March 2013; 2013b. – [Http://reachingcriticalwill.org/disarmament-fora/att/negotiating-conference-ii/att-monitor](http://reachingcriticalwill.org/disarmament-fora/att/negotiating-conference-ii/att-monitor).
- Acheson, Roy*: The ATT: a start to challenging the status quo. *Arms Trade Treaty Monitor*, vol. 6, no. 11, s. 5–6. Reaching Critical Will, New York 2 April 2013; 2013c. – [Http://reachingcriticalwill.org/disarmament-fora/att/negotiating-conference-ii/att-monitor](http://reachingcriticalwill.org/disarmament-fora/att/negotiating-conference-ii/att-monitor).
- Acheson, Roy – Prizeman, Katherine*: News in Brief. *Arms Trade Treaty Monitor*, vol. 5, no. 4, s. 4–5. Reaching Critical Will, New York 9 July 2012. – [Http://reachingcriticalwill.org/disarmament-fora/att/negotiating-conference/att-monitor](http://reachingcriticalwill.org/disarmament-fora/att/negotiating-conference/att-monitor).
- Ambos, Kai*: Article 25: Individual Criminal Responsibility. Teoksessa Triffterer, Otto (editor): *Commentary on the Rome Statute of the International Criminal Court*, 2nd edition, s. 743–770 (tässä hyödynnetyssä sähköisessä versiossa s. 475–492). C. H. Beck, Munich 2008.
- Aust, Anthony*: *Modern Treaty Law and Practice*, 2nd edition. Cambridge University Press, Cambridge 2007.
- Bantekas, Ilias*: *International Criminal Law*. Hart Publishing, Oxford 2010.
- Barash, David P. – Webel, Charles Peter*: *Peace and Conflict Studies*. SAGE Publications, Thousand Oaks, California 2009.
- Bassiouni, Mahmoud Cherif*: *Crimes Against Humanity: Historical Evolution and Contemporary Application*. Cambridge University Press, Cambridge 2011.
- Bell, C.*: *On the Law of Peace: Peace Agreements and the Lex Pacificatoria*. Oxford University Press, Oxford 2008.
- Bellal, Annyssa*: Arms transfers and international human rights law. Teoksessa Casey-Maslen, Stuart (editor): *Weapons Under International Human Rights Law*, s. 448–471. Cambridge University Press, Cambridge 2014.
- Bolton, Matthew – Zwijnenburg, Wim*: Futureproofing is Never Complete: Ensuring the Arms Trade Treaty Keeps Pace with New Weapons Technology. ICRAC Working Paper #1. International Committee for Robot Arms Control, October 2013. – [Http://icrac.net/wp-content/uploads/2013/10/Futureproofing-ICRAC-Working-Paper-3-2.pdf](http://icrac.net/wp-content/uploads/2013/10/Futureproofing-ICRAC-Working-Paper-3-2.pdf).
- Brandes, Marlitt*: ”All’s Well That Ends Well” or ”Much Ado About Nothing”? A Commentary on the Arms Trade Treaty. *Goettingen Journal of International law*, vol. 5, no. 2, s. 399–429. University of Goettingen, Goettingen 2013.
- Bromley, Mark – Griffiths, Hugh*: End-User Certificates: Improving Standards to Prevent Diversion. SIPRI Insights on Peace and Security. SIPRI (March 2010). – [Http://books.sipri.org/product_info?c_product_id=398](http://books.sipri.org/product_info?c_product_id=398).

- Brück, Tilman – Holtom, Paul*: Mar. 13: Will the arms trade treaty be stuck in the past? SIPRI Essay. SIPRI, Stockholm 13 March 2013. – [Http://www.sipri.org/media/news-letter/essay/brueck_holtom_March13](http://www.sipri.org/media/news-letter/essay/brueck_holtom_March13).
- Butcher, Martin*: Piecing it all together: Why the Arms Trade Treaty must regulate parts and components for weapons and military equipment. Oxfam Briefing. Oxfam International, Oxford 27 June 2012. – [Http://oxf.am/JAi](http://oxf.am/JAi).
- Cairns, Edmund*: Dying for action: Decision time for an urgent, effective Arms Trade Treaty. Oxfam Briefing Note. Oxfam International, Oxford 7 October 2009. – [Https://www.oxfam.org/en/research/dying-action](https://www.oxfam.org/en/research/dying-action).
- Caron, David D.*: The ILC Articles on State Responsibility: The Paradoxical Relationship between Form and Authority. *The American Journal of International Law*, vol. 96, no. 4, s. 857–873. American Society of International Law, Washington, DC 2002. Myös julkaisussa UC Berkeley Public Law and Legal Theory Research Paper Series, no. 97. University of California at Berkeley School of Law, Berkeley 2002.
- Casey-Maslen, Stuart*: The Arms Trade Treaty: a major achievement. Oxford University Press blog, Oxford 8 April 2013. – [Http://blog.oup.com/2013/04/un-arms-trade-treaty-pil/](http://blog.oup.com/2013/04/un-arms-trade-treaty-pil/).
- Casey-Maslen, Stuart – Giacca, Gilles – Vestner, Tobias*: Academy Briefing No. 3: The Arms Trade Treaty. Geneva Academy, Geneva June 2013. – [Http://www.geneva-academy.ch/academy-publications/academy-briefings](http://www.geneva-academy.ch/academy-publications/academy-briefings).
- Cassese, Anthony*: *International Criminal Law*, 2nd edition. Oxford University Press, Oxford 2008.
- Clapham, Andrew*: The Arms Trade Treaty: A Call for an Awakening. *ESIL Reflections*, vol. 2, no. 5, s. 1–4. European Society of International Law, Florence 6 May 2013. – [Http://www.esil-sedi.eu/sites/default/files/Clapham%20Reflection_0.pdf](http://www.esil-sedi.eu/sites/default/files/Clapham%20Reflection_0.pdf).
- Cryer, Robert – Friman, Håkan – Robinson, Darryl – Wilmschurst, Elizabeth*: *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*. Cambridge University Press, Cambridge 2007.
- Damián, Francisco Rubio*: The Arms Trade Treaty: a first approach. The observatory says. PSyD Observatory of the Peace, Security and Defence Chair, University of Zaragoza, Zaragoza 11 April 2013. – [Http://catedrapsyd.unizar.es/en/archivos/obs_opina/francisco_rubio_11_04_2013_en.pdf](http://catedrapsyd.unizar.es/en/archivos/obs_opina/francisco_rubio_11_04_2013_en.pdf).
- Doermann, Knut – Arimatsu, Louise*: Adoption of a Global Arms Trade Treaty: Challenges Ahead. *International Law Summary*. Chatham House, London 16 April 2013. – [Http://www.chathamhouse.org/events/view/190623](http://www.chathamhouse.org/events/view/190623).
- Dörr, Oliver*: Article 31. General rule of interpretation. Teoksessa *Dörr, Oliver – Schmalenbach, Kirsten* (editors): *Vienna Convention on the Law of Treaties: A Commentary*, s. 521–570. Springer, Heidelberg 2012; 2012a.
- Dörr, Oliver*: Article 32. Supplementary means of interpretation. Teoksessa *Dörr, Oliver – Schmalenbach, Kirsten* (editors): *Vienna Convention on the Law of Treaties: A Commentary*, s. 571–586. Springer, Heidelberg 2012; 2012b.
- Dörr, Oliver*: Article 33. Interpretation of treaties authenticated in two or more languages. Teoksessa *Dörr, Oliver – Schmalenbach, Kirsten* (editors): *Vienna Convention on the Law of Treaties: A Commentary*, s. 587–601. Springer, Heidelberg 2012; 2012c.
- Eagles, Thaddeus*: Side event report: Aiming for control: including ammunition in the

- scope of the ATT. Arms Trade Treaty Monitor, vol. 6, no. 5, s. 5. Reaching Critical Will, New York 22 March 2013. – [Http://reachingcriticalwill.org/disarmament-fora/att/negotiating-conference-ii/att-monitor](http://reachingcriticalwill.org/disarmament-fora/att/negotiating-conference-ii/att-monitor).
- Fazl-e-Haider, Syed*: Pakistan and China prove powerful combination in aviation. The National, Abu Dhabi 25 November 2013. – [Http://www.thenational.ae/business/industry-insights/aviation/pakistan-and-china-prove-powerful-combination-in-aviation](http://www.thenational.ae/business/industry-insights/aviation/pakistan-and-china-prove-powerful-combination-in-aviation).
- Finn, Peter*: NRA opposes U.N. arms treaty. The Washington Post, Washington DC 16 March 2013. – [Http://wapo.st/1pIZRuq](http://wapo.st/1pIZRuq).
- Fleurent, Aude – Perlo-Freeman, Sam*: The SIPRI Top 100 Arms-producing and Military Services Companies, 2013. SIPRI Fact Sheet. SIPRI, Stockholm 2014. – [Http://www.sipri.org/research/armaments/production/recent-trends-in-arms-industry](http://www.sipri.org/research/armaments/production/recent-trends-in-arms-industry).
- Frater, Michael R. – Ryan, Michael J.*: Electronic Warfare for the Digitized Battlefield. Artech House, Norwood, Massachusetts 2001.
- Goldblat, Jozef*: The New Guide to Negotiations and Agreements, 2nd edition. SAGE Publications Ltd, London 2002.
- Goodman, Colby – Stedjan, Scott*: Beyond Viktor Bout: Why the United States needs an Arms Trade Treaty. 156 Oxfam Briefing Paper. Oxfam International, Oxford 6 October 2011. – [Http://policy-practice.oxfam.org.uk/publications/beyond-viktor-bout-why-the-united-states-needs-an-arms-trade-treaty-143910](http://policy-practice.oxfam.org.uk/publications/beyond-viktor-bout-why-the-united-states-needs-an-arms-trade-treaty-143910).
- Graham, Thomas Jr. – Mobley, Blake*: Deliberate Ambiguity in Modern Arms Control and the ABM Treaty. The International Spectator: Italian Journal of International Affairs, Vol. 36, No. 3. Istituto Affari Internazionali, Rome 2001.
- Henckaerts, Jean-Marie – Doswald-Beck, Louise*: Customary International Humanitarian Law Volume I: Rules. International Committee of the Red Cross and Cambridge University Press, Cambridge 2005; 2005a.
- Henckaerts, Jean-Marie – Doswald-Beck, Louise*: Customary International Humanitarian Law Volume II: Practice. International Committee of the Red Cross and Cambridge University Press, Cambridge 2005; 2005b.
- Holtom, Paul – Bromley, Mark*: The International Arms Trade: Difficult to Define, Measure, and Control. Arms Control Today, vol. 40, July/August issue. Arms Control Association, Washington DC 2010. – [Https://www.armscontrol.org/act/2010_07-08/holtom-bromley](https://www.armscontrol.org/act/2010_07-08/holtom-bromley).
- Huttunen, Mikko*: The Arms Trade Treaty: An Interpretive Study. Master’s Thesis. University of Lapland, Rovaniemi 2014.
- Jackson, Kirk*: The Arms Trade Treaty: A historic and momentous failure. Ceasefire Magazine, 29 April 2013. – [Https://ceasefiremagazine.co.uk/failure-arms-trade-treaty/](https://ceasefiremagazine.co.uk/failure-arms-trade-treaty/).
- Karimova, Takhmina*: Academy Briefing No. 6: What amounts to ‘a serious violation of international human rights law’? An Analysis of practice and expert opinion for the purpose of the 2013 Arms Trade Treaty. Geneva Academy, Geneva August 2014. – [Http://www.geneva-academy.ch/academy-publications/academy-briefings](http://www.geneva-academy.ch/academy-publications/academy-briefings).
- Kimpimäki, Minna*: Kansainvälinen rikosoikeus. Kauppakaari, Helsinki 2015.
- Krause, Keith*: Arms and the State: Patterns of Military Production and Trade. Cambridge University Press, Cambridge 1992.
- Libman, Liron*: The New Arms Trade Treaty in Brief. Lironsbawg, 24 April 2013. – [Https://lironsbawg.wordpress.com/2013/04/24/the-new-arms-trade-treaty-in-brief/](https://lironsbawg.wordpress.com/2013/04/24/the-new-arms-trade-treaty-in-brief/).

- Linderfalk, Ulf*: On the Interpretation of Treaties: The Modern International Law as Expressed in the 1969 Vienna Convention on the Law of Treaties. Springer, Dordrecht 2007.
- MacFarquhar, Neil*: U.N. Treaty Is First Aimed at Regulating Global Arms Sales. The New York Times, New York 2 April 2013. – [Http://nyti.ms/1oRmKzw](http://nyti.ms/1oRmKzw).
- Marchuk, Iryna*: The Fundamental Concept of Crime in International Criminal Law: A Comparative Law Analysis. Springer, Heidelberg 2014.
- Marsh, Nicholas*: What has the Arms Trade Treaty done for us? Per la Pau / Peace in Progress, no. 16. Generalitat de Catalunya, June 2013. – [Http://icip.gencat.cat/ca/](http://icip.gencat.cat/ca/).
- Matinpuro, Teemu*: Asekauppasopimus syntyi. Rauhan puolesta 2/2013. Suomen Rauhanpuolustajat Ry, Helsinki 2013. – [Http://rauhanpuolustajat.org/rauhanpuolesta/asekauppasopimus-syntyi](http://rauhanpuolustajat.org/rauhanpuolesta/asekauppasopimus-syntyi).
- McDonald, Glenn*: Worth the Paper? The Arms Trade Treaty. E-international Relations, 17 April 2013. – [Http://www.e-ir.info/2013/04/17/worth-the-paper-the-arms-trade-treaty/](http://www.e-ir.info/2013/04/17/worth-the-paper-the-arms-trade-treaty/).
- Murphy, Ben – Ray, Deepayan Basu*: Stop a Bullet, Stop a War: Why ammunition must be included in the Arms Trade Treaty. Oxfam Briefing. Oxfam International, Oxford 30 May 2012. – [Http://oxf.am/Jca](http://oxf.am/Jca).
- Oll, M.*: Estonia, Denmark sign bilateral defense cooperation agreement. Estonian Public Broadcasting, 6 February 2015. – [Http://news.err.ee/v/politics/346c-c0c9-a496-4a9a-868a-0bab1215baca](http://news.err.ee/v/politics/346c-c0c9-a496-4a9a-868a-0bab1215baca).
- Olleson, Simon*: The Impact of the ILC's Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, preliminary draft. British Institute of International and Comparative Law, London 2007.
- Pace, Barnaby*: Why the Arms Trade Treaty is a failure. The Armourer's Faith Blog, 8 April 2013. – [Https://armourersfaith.wordpress.com/2013/04/08/why-the-arms-trade-treaty-is-a-failure/](https://armourersfaith.wordpress.com/2013/04/08/why-the-arms-trade-treaty-is-a-failure/).
- Panda, Ankit*: Indonesia and Saudi Arabia Sign Defense Cooperation Agreement. The Diplomat, Tokyo 25 January 2014. – [Http://thediplomat.com/2014/01/indonesia-and-saudi-arabia-sign-defense-cooperation-agreement/](http://thediplomat.com/2014/01/indonesia-and-saudi-arabia-sign-defense-cooperation-agreement/).
- Parker, Sarah*: Analysis of States' Views on an Arms Trade Treaty. United Nations Institute for Disarmament Research, Geneva October 2007. – [Http://www.unidir.org/programmes/process-and-practice/analysis-of-states-views-on-an-arms-trade-treaty](http://www.unidir.org/programmes/process-and-practice/analysis-of-states-views-on-an-arms-trade-treaty).
- Parker, Sarah*: Implications of States' Views on an Arms Trade Treaty. United Nations Institute for Disarmament Research, Geneva January 2008. – [Http://www.unidir.org/programmes/process-and-practice/analysis-of-states-views-on-an-arms-trade-treaty](http://www.unidir.org/programmes/process-and-practice/analysis-of-states-views-on-an-arms-trade-treaty).
- Perlo-Freeman, Sam – Solmirano, Carina*: Trends in World Military Expenditure, 2013. SIPRI Fact Sheet. SIPRI, Stockholm April 2014. – [Http://books.sipri.org/product_info?c_product_id=476](http://books.sipri.org/product_info?c_product_id=476).
- Press, Roselina*: The world adopts an Arms Trade Treaty, but will it work? Right Now, Australia 22 April 2013. – [Http://rightnow.org.au/writing-cat/article/the-world-adopts-an-arms-trade-treaty-but-will-it-work/](http://rightnow.org.au/writing-cat/article/the-world-adopts-an-arms-trade-treaty-but-will-it-work/).
- Prizeman, Katherine*: Scope and criteria: getting to the "operational" heart of the ATT. Arms Trade Treaty Monitor, vol. 6, no. 3, s. 1–2. Reaching Critical Will, 20 March 2013; 2013a. – [Http://reachingcriticalwill.org/disarmament-fora/att/negotiating-conference-ii/att-monitor](http://reachingcriticalwill.org/disarmament-fora/att/negotiating-conference-ii/att-monitor).

- Prizeman, Katherine*: Looking to the future of the Arms Trade Treaty. Global Policy and Development, Perspectives. Friedrich-Ebert Stiftung, April 2013; 2013b. – [Http://www.fes-globalization.org/new_york/new-publication-looking-to-the-future-of-the-arms-trade-treaty/](http://www.fes-globalization.org/new_york/new-publication-looking-to-the-future-of-the-arms-trade-treaty/).
- Quénivet, Noelle*: Introduction. The History of the Relationship Between International Humanitarian Law and Human Rights Law. Teoksessa Arnold, Roberta – Quénivet, Noelle (editors): International Humanitarian Law and Human Rights Law: Towards a New Merger in International law. Martinus Nijhoff Publishers, Leiden 2008.
- Ray, Deepayan Basu*: The Devil is in the Detail: The importance of comprehensive and legally binding criteria for arms transfers. Oxfam Briefing. Oxfam International, Oxford 3 May 2012; 2012a. – [Https://www.oxfam.org/en/research/devil-detail](https://www.oxfam.org/en/research/devil-detail).
- Ray, Deepayan Basu*: The Final Countdown: A historic opportunity to deliver an arms trade treaty that saves lives. Oxfam Briefing. Oxfam International, Oxford 29 June 2012; 2012b. – [Http://oxf.am/JPe](http://oxf.am/JPe).
- Robinson, Paul*: Dictionary of International Security. Polity Press, Cambridge 2008.
- Ryan, Michael J. – Frater, Michael R.*: Tactical Communications for the Digitized Battlefield. Artech House, Norwood, Massachusetts 2002.
- Saul, Ben*: Defining Terrorism in International Law. Oxford University Press, Oxford 2006.
- Schabas, William Anthony*: An Introduction to the International Criminal Court, 4th revised edition. Cambridge University Press, Cambridge 2011.
- Shaw, Malcolm Nathan*: International Law, 6th edition. Cambridge University Press, Cambridge 2008.
- da Silva, Claire*: How an Arms Trade Treaty can help prevent Armed Violence. Index: ACT 30/030/2011. Amnesty International and IANSA, London 2 March 2011. – [Http://www.iansa.org/system/files/ArmsTradeTreaty-Web.pdf](http://www.iansa.org/system/files/ArmsTradeTreaty-Web.pdf).
- da Silva, Claire*: Arms Trade Treaty Shows Remarkable Progress. Professional Commentary, JURIST – Hotline. JURIST Legal News & Research, University of Pittsburgh School of Law, Pittsburgh 1 May 2013. – [Http://jurist.org/hotline/2013/05/clare-da-silva-arms-trade.php](http://jurist.org/hotline/2013/05/clare-da-silva-arms-trade.php).
- Smith, Andrew*: Comment: The Foreign Office prefers Saudi arms deals to human rights. Politics.co.uk, 7 April 2014. – [Http://www.politics.co.uk/comment-analysis/2014/04/07/comment-the-foreign-office-prefers-saudi-arms-deals-to-human](http://www.politics.co.uk/comment-analysis/2014/04/07/comment-the-foreign-office-prefers-saudi-arms-deals-to-human).
- Stohl, Rachel – Grillot, Suzanne*: The International Arms Trade. Polity Press, Cambridge 2009.
- Tomuschat, Christian*: Human Rights: Between Idealism and Realism. Oxford University Press, Oxford (2008).
- Villiger, Mark E.*: Commentary on the 1969 Vienna Convention on the Law of Treaties. Koninklijke Brill NV, Leiden 2009.
- de Vries, Wendela*: We have an Arms Trade Treaty - What difference does it make? War Profiteers' News, no. 38. War Resisters' International, London 23 April 2013. – [Http://www.wri-irg.org/node/21654/](http://www.wri-irg.org/node/21654/).
- Werle, Gerhard*: Principles of International Criminal Law. T.M.C. Asser Press, The Hague, 2005.
- Wezeman, Pieter D.*: Arms Transfers to Syria. Teoksessa SIPRI Yearbook 2013: Armaments, Disarmament and International Security, s. 269–273. Oxford University Press, Oxford 2013.

- Whall, Helen – Ray, Deepayan Basu – Kirkham, Emily*: Getting it Right: The pieces that matter for the Arms Trade Treaty. 169 Oxfam Briefing Paper. Oxfam International, Oxford 12 March 2013. – [Http://policy-practice.oxfam.org.uk/publications/getting-it-right-the-pieces-that-matter-for-the-arms-trade-treaty-271706](http://policy-practice.oxfam.org.uk/publications/getting-it-right-the-pieces-that-matter-for-the-arms-trade-treaty-271706).
- Zaw, Aung*: Burma and North Korea, Brothers in Arms. Opinion Asia. The Wall Street Journal, 10 July 2009. – [Http://on.wsj.com/1s7NlcD](http://on.wsj.com/1s7NlcD).

Muut asiakirjat ja aineistot, joissa tekijää ei mainittu

- A Global Arms Trade Treaty: What States Want. Index: POL 34/004/2007. Amnesty International, London 17 October 2007. – [Https://www.amnesty.org/en/documents/POL34/004/2007/en/](https://www.amnesty.org/en/documents/POL34/004/2007/en/).
- Arms Trade Treaty (ATT) Network: Needs Assessment Workshop. Geneva Centre for Security Policy, Geneva 7 February 2014. – [Http://www.genevaforum.ch/Reports/att_network_meeting_report_7_feb_2014.pdf](http://www.genevaforum.ch/Reports/att_network_meeting_report_7_feb_2014.pdf).
- Asekauppasopimus on tärkeä muttei mullista asekauppaa. Helsingin Sanomat, 4. huhtikuuta 2013.
- Asekauppasopimus on vihdoin hyväksytty! Sadankomitea, Helsinki. – [Http://www.sadankomitea.fi/rauhanpolitiikkaa/tiedote/asekauppasopimus-vihdoin-hyvakskyty](http://www.sadankomitea.fi/rauhanpolitiikkaa/tiedote/asekauppasopimus-vihdoin-hyvakskyty).
- Blood at the Crossroads: Making the case for a global Arms Trade Treaty. Index: ACT 30/011/2008. Amnesty International Publications, London 17 September 2008. – [Https://www.amnesty.org/en/documents/ACT30/011/2008/en/](https://www.amnesty.org/en/documents/ACT30/011/2008/en/).
- Definition of key terms used in the UN Treaty Collection. UN, New York. – [Https://treaties.un.org/Pages/Overview.aspx?path=overview/definition/page1_en.xml](https://treaties.un.org/Pages/Overview.aspx?path=overview/definition/page1_en.xml).
- Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms. Joint Publication 1-02. United States Department of Defense, Joint Chiefs of Staff, Arlington County 8 November 2010, as amended through 31 January 2011.
- Documents of the UN Conference on the Arms Trade Treaty. UN, New York. Available at [Http://www.un.org/disarmament/ATT/documents/](http://www.un.org/disarmament/ATT/documents/).
- Draft articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts, with commentaries. In Yearbook of the International Law Commission, 2001, vol. II, Part Two, s. 31–143. UN, New York 2001.
- Draft Articles on the Law of Treaties with commentaries. Teoksessa Yearbook of the International Law Commission, 1966, vol. II, s. 187–274. UN, New York 1966.
- Euroopan neuvoston yhteinen kanta sotilasteknologian ja puolustustarvikkeiden viennin valvontaa koskevien yhteisten sääntöjen määrittämisestä. Vahvistettu 8. joulukuuta 2008. 2008/944/YTUP.
- Facilitator’s Summary for Scope. First Preparatory Committee on the Arms Trade Treaty. UN, New York 22 July 2010. – [Http://www.geneva-academy.ch/RULAC/pdf/Scope-22.07.2010.pdf](http://www.geneva-academy.ch/RULAC/pdf/Scope-22.07.2010.pdf).
- General Recommendation No. 19: Violence against women. UN Doc. A/47/38. UN, New York 1992.
- Global Peace Index 2014. IEP Report 28. Institute for Economics & Peace, Sydney 2014.

- [Http://www.visionofhumanity.org/sites/default/files/2014%20Global%20Peace%20Index%20REPORT.pdf](http://www.visionofhumanity.org/sites/default/files/2014%20Global%20Peace%20Index%20REPORT.pdf).
- Guidelines for Gender-based Violence Interventions in Humanitarian Settings. Inter-Agency Standing Committee, September 2005. – [Http://www.unhcr.org/453492294.html](http://www.unhcr.org/453492294.html).
- Information on confidence-building measures in the field of conventional arms. Report of the Secretary-General. UN Doc. A/66/176. UN, New York 25 July 2011.
- Information on international transfers of small arms and light weapons (exports). Annex I to the Report on the continuing operation of the United Nations Register of Conventional Arms and its further development. UN Doc. A/61/261. UN, New York 15 August 2006.
- International Trade Statistics 2014. World Trade Organization, Geneva 2015. – [Https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2014_e/its2014_e.pdf](https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2014_e/its2014_e.pdf).
- MOT Ranska 2.0. Kielikone Oy, Helsinki. – [Http://www.sanakirja.fi/](http://www.sanakirja.fi/).
- MOT Venäjä 1.0a. Kielikone Oy, Helsinki. – [Http://www.sanakirja.fi/](http://www.sanakirja.fi/).
- MOT WSOY Suomi-espanja-suursanakirja 2.0. WSOY, Helsinki. – [Http://www.sanakirja.fi/](http://www.sanakirja.fi/).
- No Arms for Atrocities or Abuses: Commit to an Effective Arms Trade Treaty. Index: ACT 30/001/2012. Amnesty International, London 23 January 2012. – [Http://www.amnesty.org.au/armstrade/comments/27958/](http://www.amnesty.org.au/armstrade/comments/27958/).
- Oxford English Dictionary Online. Oxford University Press, Oxford. – [Http://www.oed.com](http://www.oed.com).
- Register of Conventional Arms. Liite asiakirjaan United Nations General Assembly Resolution 46/36 L, ”Transparency in armaments”. UN Doc. A/RES/46/36. UN, New York 9 December 1991.
- Report of the Secretary-General on Small Arms. UN Doc. S/2013/503. UN, New York 22 August 2013.
- Report on the continuing operation of the United Nations Register of Conventional Arms and its further development. UN Doc. A/68/140. UN, New York 15 July 2013.
- SIPRI Arms Embargoes Database. SIPRI, Stockholm. – [Http://www.sipri.org/databases/embargoes](http://www.sipri.org/databases/embargoes).
- States vote overwhelmingly for ground-breaking Arms Trade Treaty. Oxfam International, Oxford 2 April 2013. – [Http://oxf.am/UZ6](http://oxf.am/UZ6).
- Status of the Arms Trade Treaty. UNODA, Geneva. – [Http://disarmament.un.org/treaties/t/att](http://disarmament.un.org/treaties/t/att).
- Status of the Rome Statute of the International Criminal Court. UN, New York. – [Https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-10&chapter=18&lang=en](https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-10&chapter=18&lang=en).
- Text and Status of the United Nations Conventions on Terrorism. UN, New York. – [Https://treaties.un.org/Pages/DB.aspx?path=DB/studies/page2_en.xml](https://treaties.un.org/Pages/DB.aspx?path=DB/studies/page2_en.xml).
- The Business of War: SOFEX. VICE Films, New York 5 July 2012. – [Https://youtu.be/QL_3Qg-SADY](https://youtu.be/QL_3Qg-SADY).
- The Global Reported Arms Trade: The UN Register of Conventional Arms. Background Information. UN, New York. – [Http://www.un-register.org/Background/Index.aspx](http://www.un-register.org/Background/Index.aspx).
- The illicit trade in small arms and light weapons in all its aspects. Note by the Secretary-General. UN Doc. A/62/163. UN, New York 30 August 2007.
- The Impact of Poorly Regulated Arms Transfers on the Work of the United Nations. UNODA Occasional Papers, no. 23. UNODA, New York 2013. – [Http://www.un.org/disarmament/update/20130315/](http://www.un.org/disarmament/update/20130315/).

- Top List TIV Tables. SIPRI, Stockholm. – [Http://armstrade.sipri.org/armstrade/page/toplist.php](http://armstrade.sipri.org/armstrade/page/toplist.php).
- UK and France agree closer defence co-operation. UK Government News, London 31 January 2014. – [Https://www.gov.uk/government/news/uk-and-france-agree-closer-defence-co-operation](https://www.gov.uk/government/news/uk-and-france-agree-closer-defence-co-operation).
- United Nations General Assembly Official Records, 67th session, 71st plenary meeting. UN Doc. A/67/PV.71. UN, New York 2 April 2013.
- United Nations General Assembly Official Records, 67th session, 72nd plenary meeting. UN Doc. A/67/PV.72. UN, New York 2 April 2013.
- United Nations General Assembly Resolution 64/54, "Transparency in armaments". UN Doc. A/RES/64/54. UN, New York 2 December 2009.
- United Nations General Assembly Resolution 68/43, "Transparency in armaments". UN Doc. A/RES/68/43. UN, New York 5 December 2013.
- United Nations General Assembly Resolution 97(I), "Registration and Publication of Treaties and International Agreements: Regulations to Give Effect to Article 102 of the Charter of the United Nations". UN Doc. A/RES/97(I). UN, New York 14 December 1946.
- United Nations Secretary-General Statement 14919, "Arms Trade Treaty Will Generate 'Much-Needed Momentum' for Other Global Disarmament, Non-proliferation Efforts, Secretary-General Says". UN Doc. SG/SM/14919-DC/3426. UN, New York 2 April 2013.
- United Nations Security Council Resolution 733. UN Doc. S/RES/733. UN, New York 23 January 1992.
- United Nations Security Council Resolution 2127. UN Doc. S/RES/2127. UN, New York 5 December 2013.
- United Nations Security Council Resolution 2182. UN Doc. S/RES/2182. UN, New York 24 October 2014.
- Wassenaar Arrangement Basic Documents. WA Secretariat, Vienna 2014. – [Http://www.wassenaar.org/publicdocuments/index_BD.html](http://www.wassenaar.org/publicdocuments/index_BD.html).
- Wayne LaPierre Fights for the Second Amendment Before the United Nations. National Rifle Association Institute for Legislative Action, Fairfax, Virginia 11 July 2012. – [Https://www.nraila.org/articles/20120711/wayne-lapierre-defends-the-second-amendment-before-the-united-nations](https://www.nraila.org/articles/20120711/wayne-lapierre-defends-the-second-amendment-before-the-united-nations).
- What are Member States? Sivustolla UN Member States on the Record. UN, New York. – [Http://www.un.org/depts/dhl/unms/whatisms.shtml](http://www.un.org/depts/dhl/unms/whatisms.shtml).
- What are "serious violations of international humanitarian law"? Explanatory Note. International Committee of the Red Cross. – [Https://www.icrc.org/eng/assets/files/2012/att-what-are-serious-violations-of-ihl-icrc.pdf](https://www.icrc.org/eng/assets/files/2012/att-what-are-serious-violations-of-ihl-icrc.pdf).
- White Paper on the Proposed Arms Trade Treaty and the Second Amendment. American Bar Association Center for Human Rights, Washington DC 26 February 2013. – [Http://www.americanbar.org/content/dam/aba/administrative/individual_rights/aba_chr_white_paper_att_final.authcheckdam.pdf](http://www.americanbar.org/content/dam/aba/administrative/individual_rights/aba_chr_white_paper_att_final.authcheckdam.pdf).
- Who We Are. International Committee for Robot Arms Control. – [Http://icrac.net/who/](http://icrac.net/who/).

Valtiosopimukset, perussäännöt ja muut kansainväliset instrumentit

- Asekauppasopimus (Arms Trade Treaty). Tehty 2. huhtikuuta 2013, voimassa 24. joulukuuta 2014 alkaen. 62 osapuolta. SopS 32–33/2014.
- Charter of the International Military Tribunal. Annex to the Agreement for the Prosecution and Punishment of the Major War Criminals of the European Axis. Tehty 8. elokuuta 1945, voimassa tekohetkestä alkaen. 20 osapuolta.
- Charter of the International Military Tribunal for the Far East. Tehty 19. tammikuuta 1946, voimassa tekohetkestä alkaen.
- Convention on the Suppression of Unlawful Acts Relating to International Civil Aviation. Tehty 10. syyskuuta 2010, ei voimassa. 10 sopimusvaltiota. ICAO Doc. 9960.
- Genèven sopimus maasotavoimiin kuuluvien haavoittuneiden ja sairaiden aseman parantamisesta (Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field). Tehty 12. elokuuta 1949, voimassa 21. lokakuuta 1950 alkaen. 196 osapuolta. SopS 7–8/1955; 75 UNTS 31.
- Genèven sopimus merisotavoimiin kuuluvien haavoittuneiden, sairaiden ja haaksirikkoutuneiden aseman parantamisesta (Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea). Tehty 12. elokuuta 1949, voimassa 21. lokakuuta 1950 alkaen. 196 osapuolta. SopS 7–8/1955; 75 UNTS 85.
- Genèven sopimus siviilihenkilöiden suojelemisesta sodan aikana (Geneva Convention Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War). Tehty 12. elokuuta 1949, voimassa 21. lokakuuta 1950 alkaen. 196 osapuolta. SopS 7–8/1955; 75 UNTS 287.
- Genèven sopimus sotavankien kohtelusta (Geneva Convention Relative to the Treatment of Prisoners of War). Tehty 12. elokuuta 1949, voimassa 21. lokakuuta 1950 alkaen. 196 osapuolta. SopS 7–8/1955; 75 UNTS 135.
- Geneven yleissopimusten lisäpöytäkirja kansainvälisten aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta (Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts). Tehty 8. kesäkuuta 1977, voimassa 7. joulukuuta 1978 alkaen. 174 osapuolta. SopS 81–82/1980; 1125 UNTS 3.
- Geneven yleissopimusten lisäpöytäkirja kansainvälistä luonnetta vailla olevien aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta (Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of Non-International Armed Conflicts). Tehty 8. kesäkuuta 1977, voimassa 7. joulukuuta 1978 alkaen. 168 osapuolta. 1125 UNTS 609.
- Ilma-alusten laittoman haltuunoton ehkäisemistä koskeva yleissopimus (Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft). Tehty 16. joulukuuta 1970, voimassa 14. lokakuuta 1971 alkaen. 185 osapuolta. SopS 62/1971; ICAO Doc. 8920; 860 UNTS 105.
- Jugoslavia-tuomioistuimen perussääntö (Updated Statute of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia). UN, New York 2009.
- Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women). Tehty 18. joulukuuta 1979, voimassa 3. syyskuuta 1981 alkaen. 188 osapuolta. SopS 67–68/1986; 1249 UNTS 13.

- Kansainvälinen jäljitysinstrumentti (International Instrument to Enable States to Identify and Trace, in a Timely and Reliable Manner, Illicit Small Arms and Light Weapon). Asiakirjassa Report of the Open-ended Working Group to Negotiate an International Instrument to Enable States to Identify and Trace, in a Timely and Reliable Manner, Illicit Small Arms and Light Weapons. UN Doc. A/60/88. UN, New York 27 June 2005.
- Kansainvälinen rypäleesopimus (Convention on Cluster Munitions; CCM). Tehty 30. toukokuuta 2008, voimassa 1. elokuuta 2010 alkaen. 89 osapuolta. 2688 UNTS 39, depositary notification C.N.776.2008.TREATIES-2 of 10 Nov 2008.
- Kansainvälinen yleissopimus panttivankien ottamista vastaan (International Convention Against the Taking of Hostages). Tehty 17. joulukuuta 1979, voimassa 3. kesäkuuta 1983 alkaen. 174 osapuolta. SopS 38/1983; 1316 UNTS 205.
- Kansainvälinen yleissopimus ydinterrorismin torjumisesta (International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism). Tehty 13. huhtikuuta 2005, voimassa 7. heinäkuuta 2007 alkaen. 99 osapuolta. SopS 5/2009; 2445 UNTS 89.
- Kansainväliseen siviili-ilmailuun käytettävillä lentoasemilla tapahtuvien laittomien väkivallantekojen ehkäisemistä koskeva lisäpöytäkirja (Protocol for the Suppression of Unlawful Acts of Violence at Airports Serving International Civil Aviation, Supplementary to the Convention for the Suppression of Unlawful Acts Against the Safety of Civil Aviation). Tehty 24. helmikuuta 1988, voimassa 6. elokuuta 1989 alkaen. 173 osapuolta. SopS 43/1998; ICAO Doc. 9518; 1589 UNTS 474.
- Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus (United Nations Convention against Transnational Organized Crime). Tehty 15. marraskuuta 2000, voimassa 29. syyskuuta 2003 alkaen. 185 osapuolta. SopS 18–20/2004; 2225 UNTS 209.
- Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen lisäpöytäkirja ihmiskaupan, erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemisestä, torjumisesta ja rankaisemisesta (Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime). Tehty 15. marraskuuta 2000, voimassa 25. joulukuuta 2003 alkaen. 166 osapuolta. SopS 70–71/2006; 2237 UNTS 319.
- Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen ampuma-aseiden, niiden osien ja komponenttien sekä ampumatarvikkeiden laittoman valmistuksen ja kaupan torjumista koskeva lisäpöytäkirja (Protocol against the Illicit Manufacturing of and Trafficking in Firearms, Their Parts and Components and Ammunition, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime). Tehty 31. toukokuuta 2001, voimassa 3. huhtikuuta 2005 alkaen. 113 osapuolta. SopS 74/2011; 2326 UNTS 208.
- Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen lisäpöytäkirja maitse, meritse ja ilmaitse tapahtuvan maahanmuuttajien salakuljetuksen kieltämisestä (Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, supplementing the United Nations Convention Against Transnational Organized Crime). Tehty 15. marraskuuta 2000, voimassa 28. tammikuuta 2004 alkaen. 141 osapuolta. SopS 72–73/2006; 2241 UNTS 507.

- Kansainvälisen rikostuomioistuimen Rooman perussääntö (Rome Statute of the International Criminal Court). Tehty 17. heinäkuuta 1998, voimassa 1. heinäkuuta 2002 alkaen. 123 osapuolta. SopS 55–56/2002; 2187 UNTS 3.
- Kansainvälistä suojelua nauttavia henkilöitä vastaan, mukaan lukien diplomaattiset edustajat, kohdistuvien rikosten ehkäisemistä ja rankaisemista koskeva yleissopimus (Convention on the Prevention and Punishment of Crimes against Internationally Protected Persons, including Diplomatic Agents). Tehty 14. joulukuuta 1973, voimassa 20. helmikuuta 1977 alkaen. 178 osapuolta. SopS 62/1978; 1035 UNTS 167.
- Merenkulun turvallisuuden kohdistuvien laittomien tekojen ehkäisemistä koskeva yleissopimus (Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Maritime Navigation). Tehty 10. maaliskuuta 1988, voimassa 1. maaliskuuta 1992 alkaen. 165 osapuolta. SopS 11/1999; 1678 UNTS 304.
- Muutettu pöytäkirja miinojen, ansojen ja muiden taistelulaitteiden käyttöä koskevista kielloista tai rajoituksista (Protocol on Prohibitions or Restrictions on the Use of Mines, Booby-Traps and Other Devices, as amended on 3 May 1996). Tehty 3. toukokuuta 1996, voimassa 3. joulukuuta 1998 alkaen. 102 osapuolta. SopS 91/1998; 2048 UNTS 93.
- Protocol Supplementary to the Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft. Tehty 10. syyskuuta 2010, ei voimassa. 10 sopimusvaltiota. ICAO Doc. 9959.
- Protocol to Amend the Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft. Tehty 4. huhtikuuta 2014, ei voimassa. Ei sopimusvaltiota.
- Pöytäkirja havaitsemattomista sirpaleista (Protocol on Non-Detectable Fragments). Tehty 10. lokakuuta 1980, voimassa 2. joulukuuta 1983 alkaen. 115 osapuolta. SopS 64/1983; 1342 UNTS 168.
- Pöytäkirja polttoaseiden käyttöä koskevista kielloista tai rajoituksista (Protocol on Prohibitions or Restrictions on the Use of Incendiary Weapons). Tehty 3. toukokuuta 1996, voimassa 3. joulukuuta 1998 alkaen. 111 osapuolta. SopS 64/1983; 2048 UNTS 93.
- Ruanda-tuomioistuimen perussääntö (Statute of the International Criminal Tribunal for Rwanda). Asiakirjassa Basic Documents of the International Criminal Tribunal for Rwanda, s. 59–82. UN, New York 2010.
- Siviili-ilmailun turvallisuuden kohdistuvien laittomien tekojen ehkäisemistä koskeva yleissopimus (Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation). Tehty 23. syyskuuta 1971, voimassa 26. tammikuuta 1973 alkaen. 188 osapuolta. SopS 56/1973; ICAO Doc. 8966; 974 UNTS 177.
- Terrorismin rahoituksen torjumista koskeva kansainvälinen yleissopimus (International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism). Tehty 9. joulukuuta 1999, voimassa 10. huhtikuuta 2002 alkaen. 186 osapuolta. SopS 73/2002; 2178 UNTS 197.
- Terrorististen pommi-iskujen torjumista koskeva kansainvälinen yleissopimus (International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings). Tehty 15. joulukuuta 1997, voimassa 23. toukokuuta 2001 alkaen. 168 osapuolta. SopS 59/2002; 2149 UNTS 256.
- Valtiosopimusoikeutta koskeva Wienin yleissopimus (Vienna Convention on the Law of Treaties). Tehty 23. toukokuuta 1969, voimassa 27. tammikuuta 1980 alkaen. 114 osapuolta. SopS 32–33/1980; 1155 UNTS 331.

- Yhdistyneiden kansakuntien pienasetoimintaohjelma (United Nations Programme of Action to Prevent, Combat and Eradicate the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects). Asiakirjassa Report of the United Nations Conference on the Illicit Trade in Small Arms and Light Weapons in All Its Aspects. UN Doc. A/CONF.192/15. UN, New York 2001.
- Yhdistyneiden kansakuntien tavanomaisten aseiden rekisteri (United Nations Register of Conventional Arms). Asiakirjassa United Nations General Assembly Resolution 46/36 L, 'Transparency in armaments'. UN Doc. A/RES/46/36. UN, New York 9 December 1991.
- Yleissopimus jalkaväkimiinojen käytön, varastoinnin, tuotannon ja siirron kieltämisestä ja niiden hävittämisestä (Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on their Destruction). Tehty 18. syyskuuta 1997, voimassa 1. marraskuuta 1999 alkaen. 162 osapuolta. SopS 12–13/2012; 2056 UNTS 211.
- Yleissopimus joka koskee maasodan lakeja ja tapoja (Convention Respecting the Laws and Customs of War on Land). Tehty 18. lokakuuta 1907, voimassa 26. tammikuuta 1910 alkaen. 37 osapuolta. SopS 11/1924; 36 Stat. 2277, TS 539.
- Yleissopimus joukkotuhontana pidettävän rikoksen ehkäisemiseksi ja rankaisemiseksi (Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide). Tehty 9. joulukuuta 1948, voimassa 12. tammikuuta 1951 alkaen. 146 osapuolta. SopS 4–5/1960; 78 UNTS 277.
- Yleissopimus rikoksista ja eräistä muista teoista ilma-aluksissa (Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft). Tehty 14. syyskuuta 1963, voimassa 4. joulukuuta 1969 alkaen. 186 osapuolta. SopS 22/1971; ICAO Doc. 8364; 704 UNTS 219.
- Yleissopimus tiettyjen sellaisten tavanomaisten aseiden käytön kielloista tai rajoituksista, joiden voidaan katsoa aiheuttavan tarpeettoman vakavia vammoja tai olevan vaikutuksiltaan umpimähkäisiä (Convention on Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons Which May Be Deemed to Be Excessively Injurious or to Have Indiscriminate Effects). Tehty 10. lokakuuta 1980, voimassa 2. joulukuuta 1983 alkaen. 120 osapuolta. SopS 64/1983; 1342 UNTS 137.

Kansallinen lainsäädäntö ja valtiopäiväasiakirjat

- Hallituksen esitys eduskunnalle asekauppasopimuksen hyväksymisestä sekä laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja laiksi sopimuksen 6 ja 7 artiklan väliaikaisesta soveltamisesta. Annettu eduskunnalle 10. lokakuuta 2013. HE 148/2013 vp.
- Laki asekauppasopimuksen 6 ja 7 artiklan väliaikaisesta soveltamisesta. Vahvistettu 31. tammikuuta 2014, voimassa 15. huhtikuuta 2014 alkaen. Säädk 106/2014.
- Laki asekauppasopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Vahvistettu 31. tammikuuta 2014, voimassa 24. joulukuuta 2014 alkaen. Säädk 105/2014.
- Täysistunnon pöytäkirja 99/2013. 15. lokakuuta 2013. PTK 99/2013 vp.

LYHENTEET

ATT	Arms Trade Treaty (asekauppasopimus)
EU	Euroopan unioni
HE	Hallituksen esitys
ICAO	International Civil Aviation Organization (Kansainvälinen siviili-ilmailujärjestö)
ICJ	International Court of Justice (Yhdistyneiden kansakuntien kansainvälinen tuomioistuin)
SIPRI	Stockholm International Peace Research Institute (Tukholman kansainvälinen rauhantutkimusinstituutti)
SopS	Suomen sopimussarja
SäädK	Suomen säädöskokoelma
UN	United Nations (Yhdistyneet kansakunnat)
UNODA	United Nations Office for Disarmament Affairs (Yhdistyneiden kansakuntien aseistariisuntatoimisto)
UNTS	United Nations Treaty Series (Yhdistyneiden kansakuntien sopimussarja)
YK	Yhdistyneet kansakunnat

OIKEUSTAPAUKSET

- Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro). Judgement of 26 February 2007. ICJ Reports 2007, s. 43. International Court of Justice, The Hague.
- Corfu Channel case. Judgement of 9 April 1949. ICJ Reports 1949, s. 4. International Court of Justice, The Hague.
- Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons. Advisory Opinion of 8 July 1996. ICJ Reports 1996, s. 226. International Court of Justice, The Hague.
- Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America). Preliminary Objection, Judgment of 12 December 1996. ICJ Reports 1996, s. 803. International Court of Justice, The Hague.
- Prosecutor v. Mitar Vasiljević. Appeals Chamber Judgement of 25 February 2004. IT-98-32-A. International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, The Hague.
- The Prosecutor v. Elizaphan Ntakirutimana and Gérard Ntakirutimana. Appeals Chamber Judgment of 13 December 2004. ICTR-96-10-A; ICTR-96-17-A. International Criminal Tribunal for Rwanda, Arusha.

”A VICTORY FOR THE WORLD’S PEOPLE” OR ”A HISTORIC AND MOMENTOUS FAILURE”?

An Analysis of the Core Provisions of the Arms Trade Treaty

In April 2013, the United Nations General Assembly adopted the Arms Trade Treaty (ATT) to control the virtually unregulated import, export, transit and brokering of conventional arms. The instrument, a combined effort of United Nations and human rights organizations, was drafted to create the highest possible common international standards. Nevertheless, it was met with mixed reviews. Some called it a victory for the world’s people and a powerful new tool, while others argued that it contains major loopholes or even that it represents a historic and momentous failure.

Taking on the presented praise and criticism, this article performs a jurisprudential analysis of the operational heart of the Arms Trade Treaty: the Articles regarding the scope, prohibitions and export of arms. In terms of approach, the article relies upon the rules concerning the interpretation of treaties as set forth in Articles 31–33 of the Vienna Convention on the Law of Treaties.

The article concludes that the Arms Trade Treaty contains many novel and important elements. It covers rather a wide range of conventional arms and activities and deals with the connection between arms, ammunition, international crimes, serious humanitarian law and human rights violations, terrorism-related offences and acts of transnational organized crime. Still, the Treaty suffers from major shortcomings: many supportive and new, autonomous weapon systems are excluded from its scope, ammunition and parts are not fully integrated, and most of the prohibitions just reaffirm pre-existing obligations. The Treaty also, perhaps problematically, allows export in situations where the expected positive effects of the transfer would override the related risks.

As the implementation of the Arms Trade Treaty has begun to take its shape, many States have declared that the Treaty requires no changes to their national legislation. Despite this, the Treaty will help integrate human rights and humanitarian law aspects into the international arms trade. It will also serve as a basis in the development of new standards. The true effectiveness of the treaty will depend on its global acceptance and its implementation in good faith. Thus, it will be up to the States Parties to decide whether the Treaty will turn out to be ”a victory for the world’s people” or ”a historic and momentous failure”. Only time will tell the actual effects of the instrument on the international trade in conventional arms.